

Arkiest. os 204/6.10.1993

**Hyrnsalmen rautahyttien inventointi 1988**

Mukana on yksittäisiä kohteita myös

Kajaanista, Kuhmosta, Puolangalta, Ristijärveltä ja Suomussal-  
melta

Kajaanissa 30. 12. 1988

Esa Suominen  
Päivi Tervonen

## Sisällysluettelo:

sivu

Esipuhe _____	1
Rautahyteistä kertovia lähteitä _____	3
Kohteiden sijainti peruskarttalehdittäin _____	5
Kohteista on mainittu seuraavat tiedot _____	7
Hyrynsalmi 1 Ketola _____	8
Hyrynsalmi 2 Kokkojärven Hyttiniemi _____	12
Hyrynsalmi 3 Akkosuo _____	16
Hyrynsalmi 4 Kuohusuo _____	20
Hyrynsalmi 5 Rempsunsuo _____	23
Hyrynsalmi 6 Pilkkalehto _____	27
Hyrynsalmi 7 Karjala _____	31
Hyrynsalmi 8 Matalalampi _____	35
Hyrynsalmi 9 Oinasaho _____	39
Hyrynsalmi 10 Tapiola _____	43
Hyrynsalmi 11 Virta _____	46
Hyrynsalmi 12 Viidansuo _____	49
Hyrynsalmi 13 Likosuo _____	53
Hyrynsalmi 14 Hyttisuo _____	58
Hyrynsalmi 15 Komula _____	62
Hyrynsalmi 16 Nahkasuo _____	65
Hyrynsalmi 17 Ylä-Virta _____	69
Hyrynsalmi 18 Kaiskojärven Hyttiniemi _____	72
Hyrynsalmi 19 Autioniemi _____	75
Ristijärvi 1 Rautakorpi _____	78
Suomussalmi 1 Rautaruukinaho _____	82
Suomussalmi 2 Hytinaho _____	86
Muita inventoituja kohteita _____	90
Inventoimattomia kohteita _____	91
Rautahytti-inventointiin v. 1988 liittyvät valokuvat _____	92
Kuvataulut _____	97
Kohteiden sijainti yleiskartalla _____	113
Liitteet 1 - 3	



## Esipuhe

Museovirasto myönsi keväällä 1988 Kainuun Museolle 20.000 mk avustuksen talonpoikaista raudanvalmistusta koskevaan tutkimukseen, joka tehtäisiin pääasiassa Hyrynsalmen alueella.

Elo-syyskuun aikana 1988 Huk Päivi Tervonen inventoi maakunnallisen arkeologin Esa Suomisen kanssa Hyrynsalmen tunnetut talonpoikaisraudan valmistuspaikat. Lisäksi tarkastettiin yksittäisiä kohteita myös Ristijärvellä, Suomussalmella, Kuhmossa ja Puolangalla.

Inventointi keskittyi Hyrynsalmelle sen vuoksi, että sieltä opinto-ohjaaja Kalle Juntusen ansiosta tunnetaan eniten rautahyttejä. Miltei kaikki inventoidut hytit ovatkin alunperin Kalle Juntusen paikallistamia. Hyrynsalmelta tunnetaan myös raudanvalmistukseen liittyvää perimätietoa, joka muualta Kainuusta näyttää puuttuvan. Museovirasto on tutkinut kaivauksin Hyrynsalmella kahta hytin pohjaa Eero Naskalin johdolla vuosina 1982 ja 1983.

Kuluvan syksyn aikana on Suomussalmelta, rehtori Lippo Vesterin ansiosta tullut monia uusia rautahyttihavaintoja. Tulevaisuudessa tutkimusta onkin tarkoitus laajentaa koko Kainuun alueelle.

Kainuussa on vuosisatojen ajan harjoitettu kansanomaista raudanvalmistusta. Talonpoikainen raudanteko oli varsin laajamittaista vielä 1700-luvulla. Monet paikannimet kertovat edelleen tästä jo unohdetusta taidosta. Monista kirjallisuudessa olevista kuvauksista huolimatta raudanpolton kaikki yksityiskohdat eivät ole tiedossa. Pääpiirteittäin raudanvalmistus tapahtuu seuraavasti:

Rautaa valmistaessa tarvitaan malmia eli hölmää. Hölmä saatiin joko järvestä (järvimalmi) tai suosta (suomalmi). Hölmä poltettiin aluksi roviolla, tätä toimenpidettä sanotaan pasutukseksi. Tämän jälkeen harkkoutunut rauta puhdistettiin ruuhessa, siinä raskaampi rauta-aines jäi päälle ja ruoste pohjalle. Lopullinen raudanvalmistus tapahtui sulatusahjossa eli hytissä.

Hytti oli hirsistä salvettu, savella vuorattu ja n. 1,2 m korkea. Sen sivussa olevasta aukosta sula-aines laskettiin ulos. Hirsisen kehikon sisäpuolella oli kivistä ladottu kerros, näiden välissä oli hiekkaa, joka suojasi puosia tulelta. Hytin yläosa oli keskiosaa leveämpi, se kapeni keskeltä ja leveni taas alaspäin.

Raudanvalmistus ahjossa kesti noin puoli vuorokautta. Sulatusvaiheessa ahjoon pantiin vuoronperään hiiliä ja hölmää. Tulta pidettiin yllä palkeiden avulla. Hyvissä olosuhteissa voitiin puolella vuorokaudessa sulattaa n. 300 kiloa hölmää, tästä valmiin raudan osuus oli n. 10%.

Hyrynsalmella Kalle Juntusen on kokeillut raudanpolttoa rautahyttissä. Kokeilua on tarkoitus jatkaa ensi kesän aikana.

Kajaanissa 28. joulukuuta 1988

  
Päivi Tervonen

  
Esa Suominen

**Rautahyteistä kertovia lähteitä:**

**Kirjallisuus:**

Calamnius, Rurik, Suomussalmen seurakunnan historia, Oulu 1912.

Castren, Eric, Historisk och Oeconomisk Beskrifning öfver Cajaneborgs Län, Turku 1754.

H.V. Claudelin, Hajanaisia piirteitä ja muistoja Hyrynsalmen seurakunnan vaiheista vv. 1786-1936, Kajaani 1936.

Deutsch, Henric, Oeconomiska anteckningar rörande norra delen av Uleåborgs län, under resor derstädes 1814 och 1815, K. Finska Hushållnings-Sällskapets Handlingar 3, Turku 1819.

Gebhard, Hannes, Kuvaelmia Kajaanin kaupungista v. 1651-1700 ja 1732-1809, Helsinki 1885.

Huurre, Matti, Hyrynsalmen Historia, Gummerus, 1988.

Laine, Eevert, Suomen vuoritoimi 1809-1884 II, Ruukit, Helsinki 1948.

Laine, Eevert, Satakunnan historia.

Lakio, Matti, Teollisuuden kehittyminen Itä Suomessa 1830-1940, Mikkeli 1975.

Lönbohm O.A. (Mustonen), Raudanvalmistus kotiteollisuutena, Suomen Museo I, Helsinki 1894.

Mustonen, O.A.F., Tietoja Kajaanin kihlakunnan ja etenkin Paltamon pitäjistä, Hämeenlinna 1887.

Turpeinen, Oiva, Kainuun historia II. Väestö ja talous 1721-1982, Kajaani 1985.

**Painetut lähteet:**

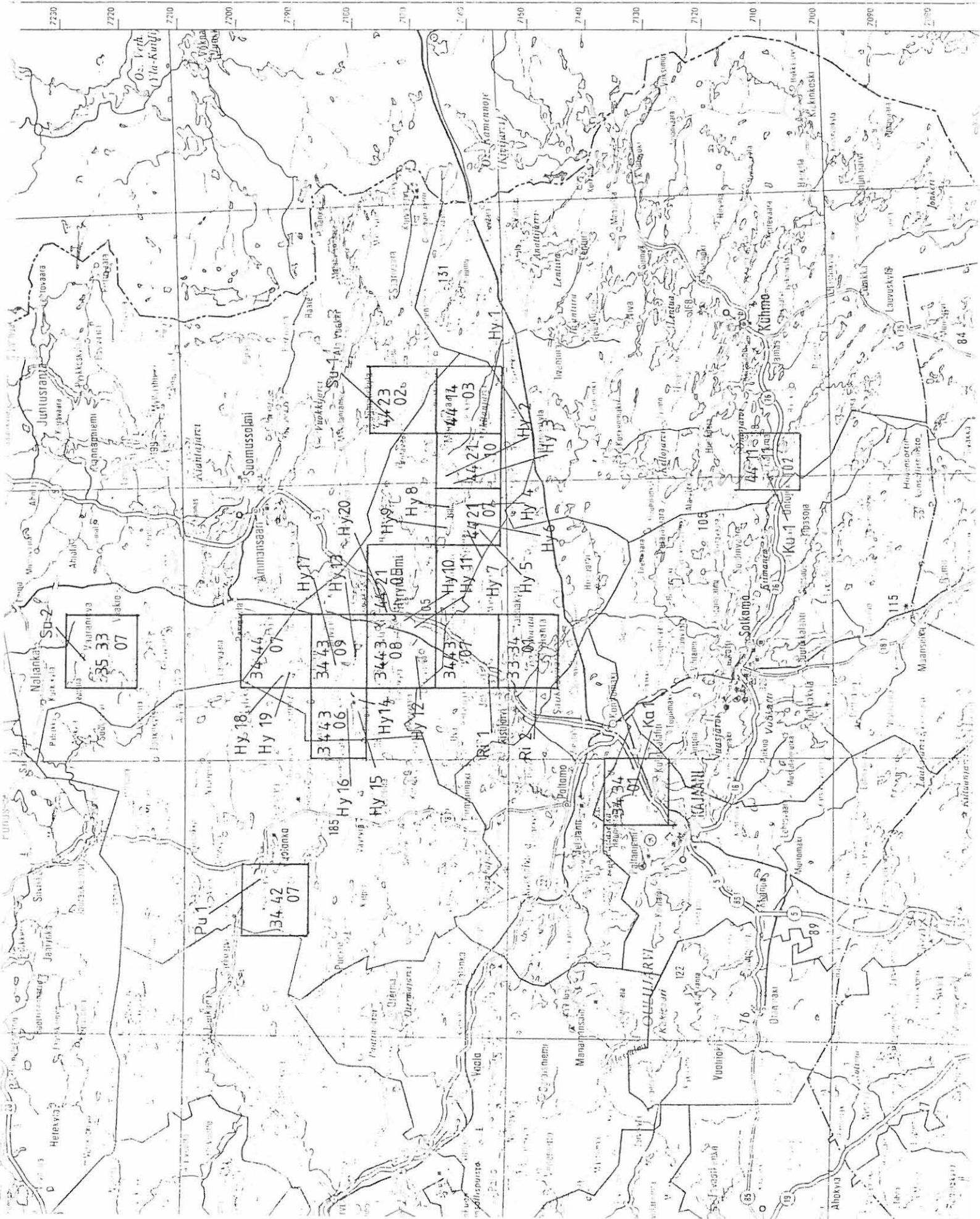
Oulun Wiikko-Sanomia, 1852 n:o 35.

**Muut painetut lähteet:**

Komitealta Kajaanin kihlakunnan taloudellisten olojen tutkimusta varten. Komiteamietintö 4/1910.

Kohteiden sijainti peruskarttalehdittäin:

<u>Peruskartta</u>	<u>paikka</u>	<u>kohteen numero</u>
3434 01	Kajaani, Saunakaarre	Ka1
3434 09	Ristijärvi, Hiekkaniemi	Ri2
3442 07	Puolanka, Ahola	Pu1
3443 06	Hyrnsalmi, Hyttisuo	Hy14
	Hyrnsalmi, Komula	Hy15
	Hyrnsalmi, Nahkasuo	Hy16
3443 07	Ristijärvi, Rautakorpi	Ri1
3443 08	Hyrnsalmi, Viidansuo	Hy12
	Hyrnsalmi, Virta	Hy11
3443 09	Hyrnsalmi, Likosuo	Hy13
	Hyrnsalmi, Ylä-Virta	Hy17
3444 07	Hyrnsalmi, Autioniemi	Hy75
	Hyrnsalmi, Kaiskojärven Hyttiniemi	Hy18
3533 07	Suomussalmi, Hytinaho	Su2
4411 11	Kuhmo, Pajasaari	Ku1
4414 03	Hyrnsalmi, Ketola	Hy1
4421 05	Hyrnsalmi, Tapiola	Hy10
	Hyrnsalmi, Iston	Hy20
4421 07	Hyrnsalmi, Akkosuo	Hy3
	Hyrnsalmi, Karjala	Hy7
	Hyrnsalmi, Kuohusuo	Hy4
	Hyrnsalmi, Matalalampi	Hy8
	Hyrnsalmi, Oinasaho	Hy9
	Hyrnsalmi, Pilkkalehto	Hy6
	Hyrnsalmi, Rempsunsuo	Hy5
4421 10	Hyrnsalmi, Kokkojärven Hyttiniemi	Hy2
4423 02	Suomussalmi, Rautaruukinaho	Su1



Kohteista on mainittu seuraavat tiedot:

- Kohteen sijaintikunta, kylä, sekä tarkempi sijaintipaikka.
- Peruskarttalehden numero, nimi ja koordinaatit (x= pohjois- ja itäkoordinaatit sekä z= paikan korkeus merenpinnasta).
- Kylä ja kylänosa tai muu tarkempi alue.
- Tila ja sen kiinteistötunnus sekä tilan omistaja osoitteineen.
- Kohteesta mahdolliset aiemmat tiedot sekä inventointilöydöt.
- Kohteen luokitus. Luokka I: Kysymyksessä on valtakunnallinen muistomerkki. Luokka II: Kohdetta ei ole vielä tutkittu riittävästi ja selvitetty sen lopullista arvoa. Luokka III: Kohde on tuhoutunut ja sen suojeluun ei ole aihetta.
- Opas, joka on välittänyt tiedon kohteesta tai muu henkilö, joka on esimerkiksi neuvonut kohteen sijainnin.
- Kohteesta tallennetut valokuvat.
- Kohteen ja sen ympärillä olevan maaston kuvailu.
- Kohteen kuvaus, kohteen kunto, koko, ulkonäkö ym. kuvailua.
- Kohteeseen liittyvä perimätieto sekä muu kohteeseen liittyvä tieto.



HYRYNSALMI 1

Hyrynsalmi  
Moisiovaara  
Ketola

peruskartta: 4414 03 MIKITÄNPÄÄ 1974

peruskoordinaatit:  $x = 7159\ 18$     $y = 461\ 12$     $z = 190$

kylä: Moisiovaara

alue: Mikitänpää

tila, paikan lähempi nimi: Ketola

kiinteistötunnus: 105-404-0002-0008

maanomistaja: Kyllönen, Toivo Pekka

maanomistajan osoite: Koskenranta, Ketola, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Mikitänpään puukko, Kansallismuseo 19904.

Puukko on pronssikahvainen ja sen on löytänyt Toivo Kyllönen Mikitänpään Ketolasta.

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:9

rauhoitusluokitusehdotus: III

opas: Kalle Juntunen, Toivo Kyllönen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 64-67 ja 109-111; kuvat 1 - 4  
s. 97.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta n. 36,5 km kaakkoon, Mikitänjärven luonaisrannalla, 100 m pohjoisluoteeseen Ketolan talosta. Kohde sijaitsee pellon laidassa etelä-pohjoissuunnassa hiukan alenevassa rinteessä. Kohteen itäpuolella on peltoa.

#### Kohteen kuvaus:

Paikalla oli kaksi mahdollista miilunpohjakuoppaa vajaan 20 m etäisyydellä toisistaan. Molemmissa oli reunapalte ja niiden pohjalta löytyi jonkin verran hiiltä. Kuopat olivat sisäpinnasta mitattuna levey-



deltään 2,5 ja 2,8 metriä. Pienempi sijaitsi laitumena olevalla pellolla, sen päältä löytyi kuonakimpale. Suurempi sijaitsi eteläkaakossa, paikalle tulevan peltotien itäpuolella. Se oli kasvillisuuden peittämä, sen päällä oli palanutta kiveä ja kuoppa on jossain vaiheessa täytetty tavaralla. Kohteen etelä - kaakkoisreunassa on ennen sijainnut sauna. Mainittua kuonakimpaleta lukuunottamatta paikalla ei havaittu muuta merkkiä raudan valmistuksesta.

**Perimätieto:** Talon isännän mukaan kohteen kaakkoispuolisessa rinteessä on malminnostokuoppia, sekä myös väliaikaisia hautoja.





**lisäyksiä:**

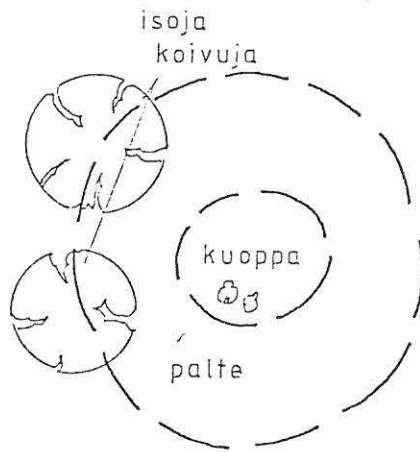
# KETOLAN HYTTI

21. 9. 1988

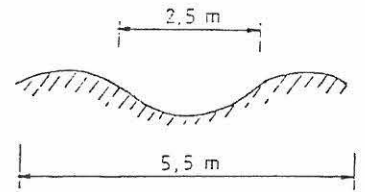
PIIRT. RITVA MOILANEN



-  kuonaa
-  palanutta kiveä
-  hiiltä
-  valokuvaussuunta



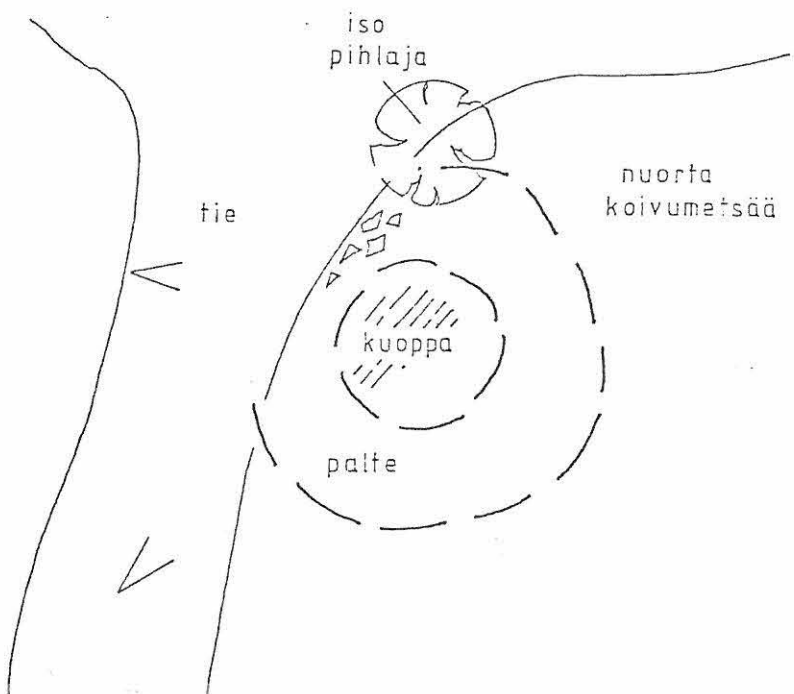
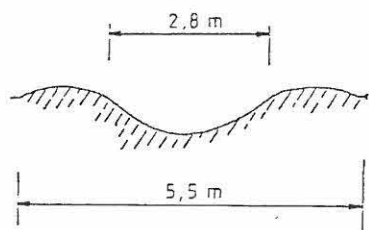
rinne  
alenee



haka

piikkilanka-aita

peltoa







HYRYNSALMI 2

Hyrynsalmi  
Moisiovaara  
Kokkojärven Hyttiniemi

peruskartta: 4421 10 MOISIOVAARA 1974

peruskoordinaatit: x = 7166 88    y = 452 92    z = 190

kylä: Moisiovaara

alue: Kokkola

tila, paikan lähempi nimi: Pajuniemi, Hyttiniemi

kiinteistötunnus: 105-404-0001-0004

maanomistaja: Keränen, Veikko Ilmari

maanomistajan osoite: 605 Moisiolehto 88999 Kajaani

aikaisemmat tiedot: Museoviraston kaivaukset 1982/Naskali

inventointilöydöt: Kainuun Museo: 4435:10

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 29-34 ja 80-83; kuvat 5 - 10  
s. 98, 99.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 26 km itäkaakkoon. Kohde sijaitsee kesämökkitontilla Kokkojärven pohjoispään länsirannalla olevalla pienellä niemellä runsaat 0,4 km Pajuniemen talosta pohjoisluoteeseen. Kohteesta on rantaan matkaa n. 30 m. Hyttiniemeen on rakennettu soratie, joka ei näy peruskartassa, myöskään niemen rannassa olevat mökki ja saunarakennus eivät näy peruskartassa. Maasto on ympärillä suoperäistä niemen kohta on ympärillä korkeampi ja kuiva.

#### Kohteen kuvaus:

Kohde sijaitsee pienellä horsmaa ja heinikkoa kasvavalla kumpareella, puustoa ei juuri ole. Lähiympä-

ristö on mäntymetsää. Suoritettujen kaivausten johdosta havaintomahdollisuudet ovat erittäin hyviä. Hytti on kaivettu auki ja sen rakenteet on hyvin nähtävissä. Siinä on nelikulmainen kivistä ladottu, noin 2 x 2 m kokoinen perustus ja noin 1 x 1 m kokoinen osaksi sortunut yläosa. Eteläsivulla perustuksen ja yläosan liittymäkohdassa oli seinämän läpi laitettu rautaputki. Noin 8 - 9 m päässä hytistä koillissuuntaan on iso paltteen ympäröimä miilun pohja. Sen syvyys on n. 1,5 m ja läpileikkaus n. 6 m. Kuonaa paikalla oli yhdessä kasassa hytistä 2 - 3 m kaakkoon, kuonaa oli kohtalaisen paljon.

**Perimätieto:**

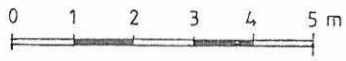
Paikkaan on alettu kiinnittää huomiota siinä vaiheessa kun kesämökkiä oli alettu rakentamaan, ja miilu olisi jäänyt mökin alle. Rakentaja, Veikko Keränen ilmoitti havainnostaan Kalle Juntulle.

**Lisäyksiä:**

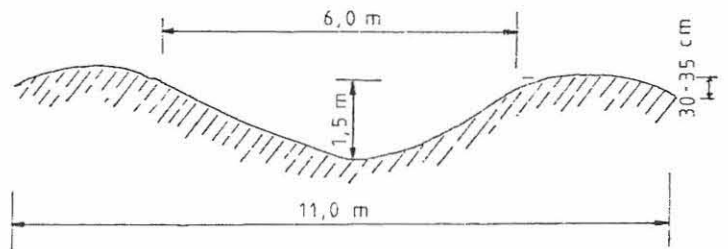
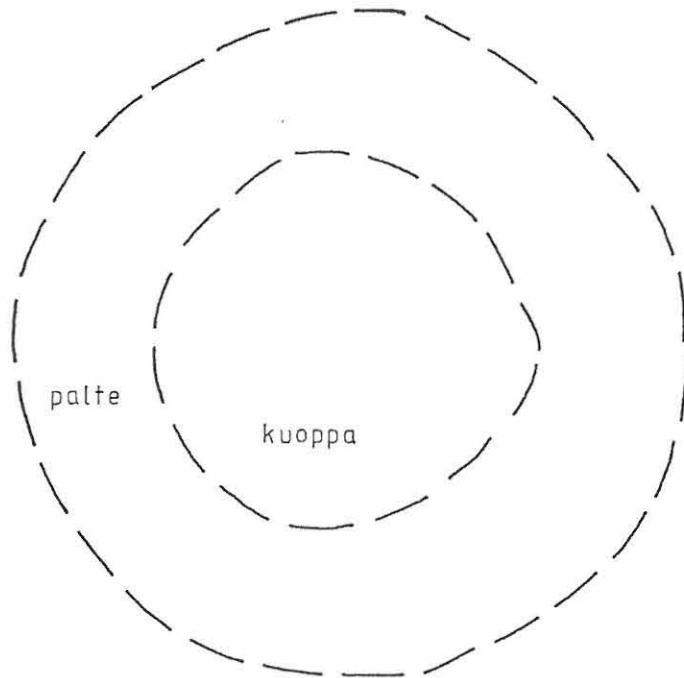
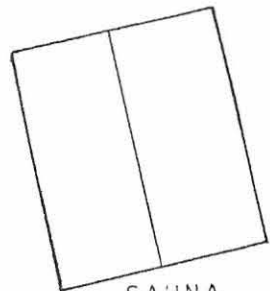
# KOKKOJÄRVEN HYTTINIEMI

3. 9. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaus-suunta



tie





HYRYNSALMI 3

Hyrynsalmi  
Moisiovaara  
Akkosuo

peruskartta: 4421 10 MOISIOVAARA 1974

peruskoordinaatit: x = 7164 92    y = 450 78    z = 190

kylä: Moisiovaara

alue: -

tila, paikan lähempi nimi: Terva-aho, Akkosuo

kiinteistötunnus: 105-404-0002-0003

maanomistaja: Karppinen Eetu

maanomistajan osoite: 605 Ahoniemi, 88999 Kajaani

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:7

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 38-40 ja 87-89; kuvat 16 - 18  
s. 100, 101.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta n. 24,8 km kaakkoon, Kokkojärven länsipuolella, 1,1 km länsiluoteeseen Terva-ahon talosta. Kohteen ympärillä ollut metsä on hakattu, hakkuut eivät näy peruskartassa. Kohteen länsipuolella, noin 100 m. päässä on mäntymetsää, itäpuolella, n. 50 metrin päässä on nuorta koivumetsää. Kohteen eteläpuolella, vajaan 0,3 km päässä on suoviljelyaukea.

#### Kohteen kuvaus:

Kohde sijaitsee pohjois-eteläsuunnassa alenevassa rinteessä. Ympärillä tapahtuneet hakkuut eivät ole juuri tuhonneet kohdetta. Paikalla on suurehko kuoppa. Sen syvyys on n. 1,1 metriä ja halkaisija n. 6,5 m. Kuopan laidalla on paltetta ja pohjalla on hiiltä.



Kuopan lisäksi kohteessa on kaksi kohoumaa. Noin 5 m pituinen on 10 m kuopasta itään ja 3 m pituinen 7 m kuopasta itäkaakkoon. Niiden ympärillä on kuonaa ja palanutta kiveä. Kohde on kaikkiaan erittäin hyväkuntoinen.

**Perimätieto:**

Kohde on löytynyt vasta muuan vuosi sitten. Tervahaahon talon poika oli havainnut kuopan sekä kuonan paloja. Hän oli tehnyt havainnostaan ilmoituksen Kalle Juntuselle.

**Lisäyksiä:**

# AKKOSUON HYTTI

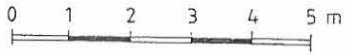
5. 9. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN

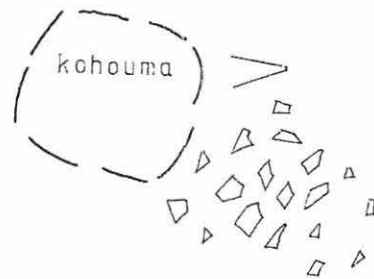
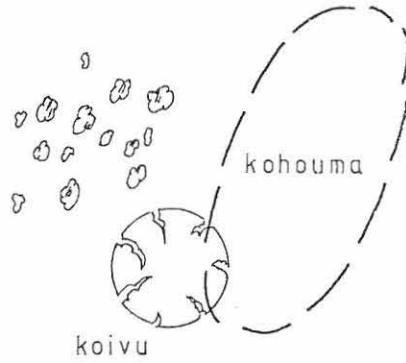
rinne  
alenee



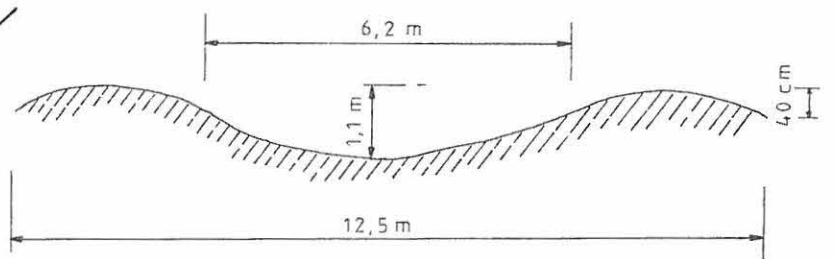
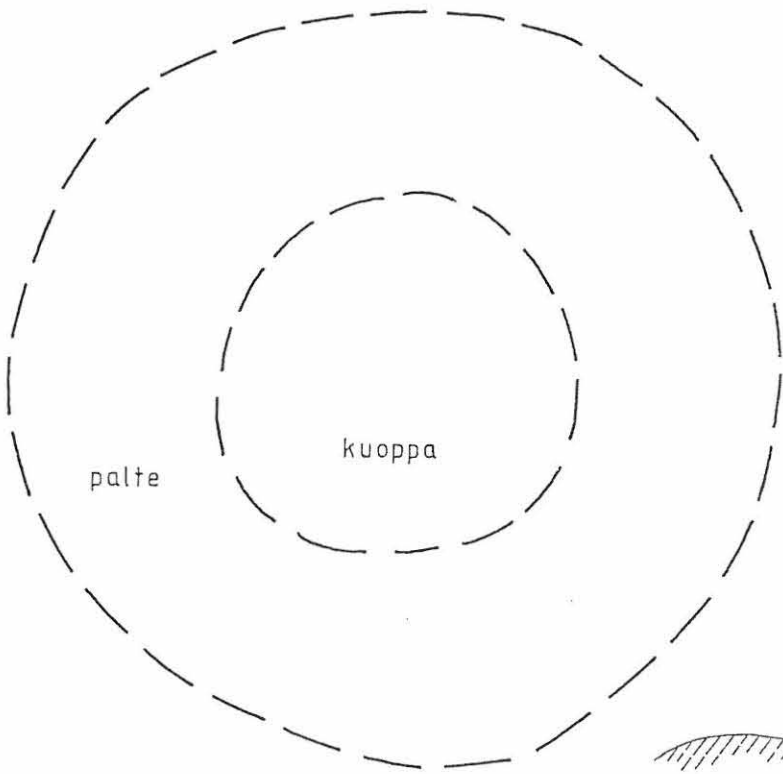
koivikkoa

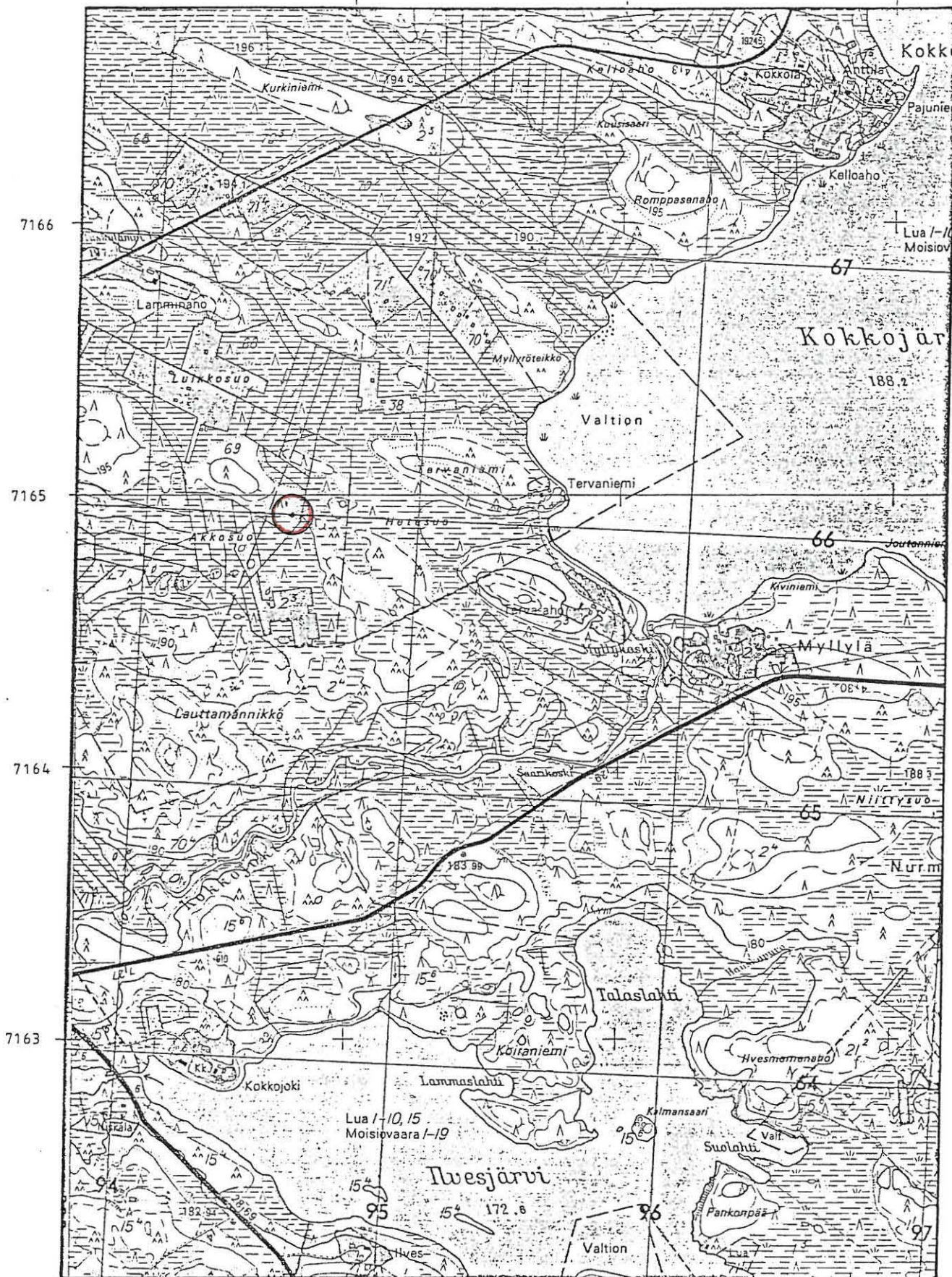


- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta



rinne  
alenee





PK 4421 10 MOISIOVAARA Helsinki 1974  
AKKOSUON HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 4

Hyrynsalmi  
Luvankylä  
Kuohusuo

peruskartta: 4421 07 LUVANJÄRVI 1974

peruskoordinaatit: x = 7162 46    y = 446 92    z = 186

kylä: Luva

alue: -

tila, paikan lähempi nimi: Puistola, Kuohusuo

kiinteistötunnus: 105-403-0006-0009

maanomistaja: Heikkinen, Martta Amalia

maanomistajan osoite: PPA Puistola, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: -

rauhoitussuositus: III

opas: Kalle Juntunen

valokuvat: -

**sijainti ja maaston kuvaus:**

Kohde sijaitsee kirkosta n. 22,5 km itäkaakkoon, Puistolan talosta noin 200 m pohjoiseen. Paikalla on Puistolan taloon pohjoisesta tuleva tie, jonka länsipuoli on raivattu pelloksi, itäpuoli on suota. Suossa oli punaista, rautapitoista hiekkaa.

**Kohteen kuvaus:**

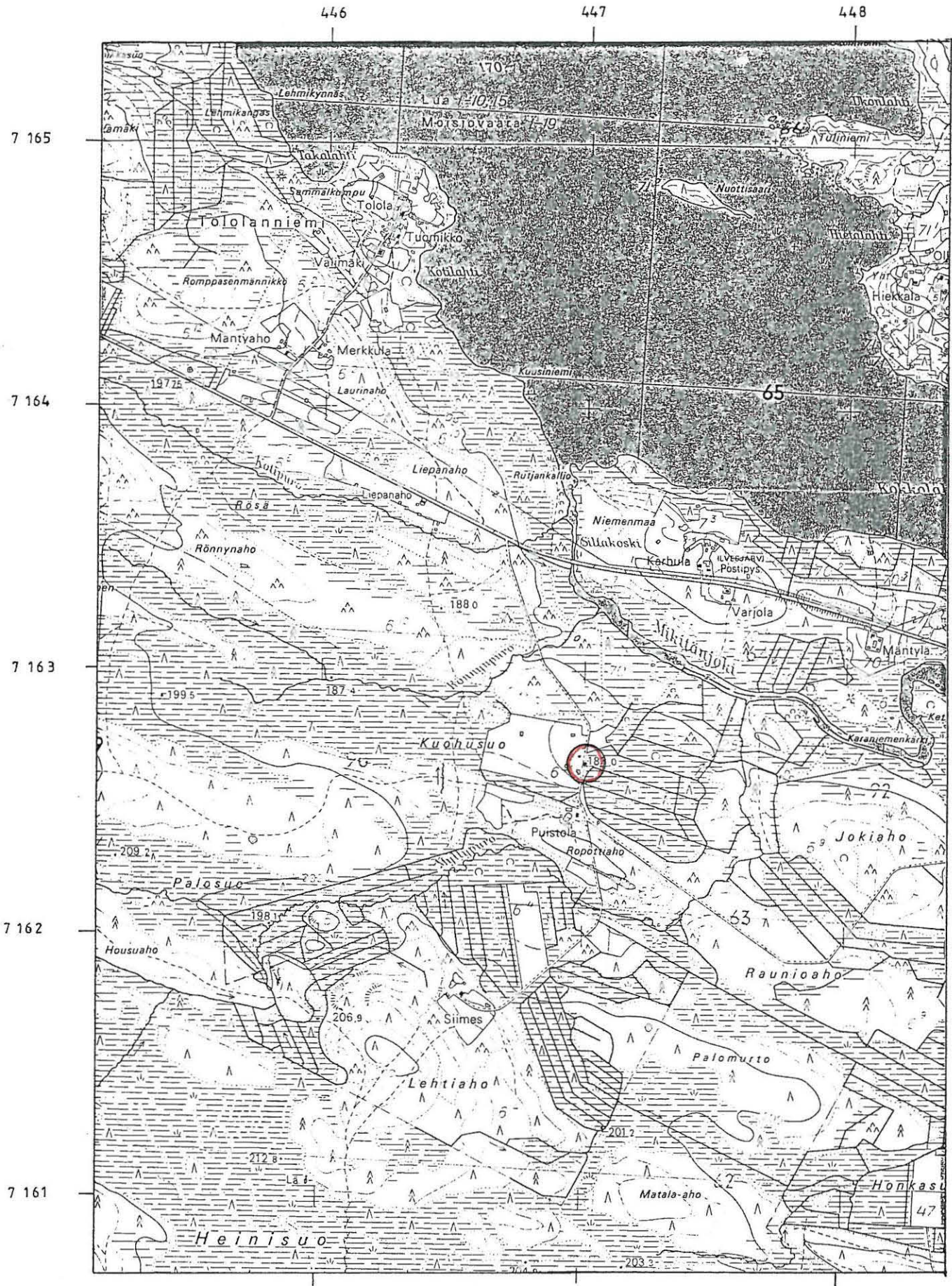
Paikalla ei havaittu mitään raudan valmistukseen liittyvää.

**Perimätieto:**

Kalle Juntusen tietojen mukaan paikalla on sijainnut rautahytti, mutta sen on tuhoutunut peltoa raivattaessa. Puistolan talon emäntä ei ollut koskaan kuullutkaan mistään rautahytistä, talon isäntä on kuollut.

**lisäyksiä :**





PK 4421 07 LUVANJÄRVI 1974  
PUISTOLAN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 5

Hyrynsalmi

Luvankylä

Rempsunsuo

peruskartta: 4421 07 LUVANJÄRVI 1974

peruskoordinaatit: x = 7162 77 y = 443 64 z = 205

kylä: Luvankylä

alue: Kypärävaara

tila, paikan lähempi nimi: Rempsunsuo

kiinteistötunnus: 105-893

maanomistaja: Valtionmaa

maanomistajan osoite: -

aikaisemmat tiedot: Kaiku 1988, s.105.

H.V. Claudelin, Hajanaisia piirteitä  
ja muistoja Hyrynsalmen seurakunnan  
vaiheista 1786-1936, s. 181

Komiteamietintö Keisarilliselle majes-  
teetille 1919, n:o 96, s.168-169.

inventointilöydöt: Kainuun Museo : 4435:5

rauhoitussuositusehdotus: II

opas: Kalle Juntunen ja Karjalan talon isäntä Jouko Koski.

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 22-25, ja 76 ja 77; kuvat 19 -  
22 s. 101, 102.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 20,5 km kaakkois-  
suuntaan. Kohde sijaitsee suon reunassa, noin 0,2 km  
itäkaakkoon Rempsunlammesta ja 1,2 km eteläkaakkoon  
Karjalan talosta. Paikka kasvaa tiheää, nuorta  
mäntymetsää. Eteläpuolella on suota, vajaan sadan  
metrin päässä on männikkökaistale. Alue on hakkaus-  
ten jälkeen aurattu. Maaperä on hiekkapohjaista kan-  
gasmaata, kohteen ympärillä on suuria kiviä.

**Kohteen kuvaus:**

Kohde sijaitsee kaakkoissuuntaan alenevassa rinneessä. Havaintomahdollisuudet ovat heikot, sillä paikka on metsänkäsittelyssä vaurioitunut pahoin. Kohteella on havaittavissa paltteen ympäröimä suurehko kuoppa, jonka syvyys on noin 1,4 metriä ja sisäpinnan läpileikkaus n. 5,5 m. Kuopan ympärillä on hiiltä. Havainnointia vaikeuttivat kaksi syvää ojaa, jotka oli kaivettu alueen halki. Ojien väliin jää n. 15 metrin levyinen alue kuopan lounaispuolella, jossa on kivi-, että kuonakasoja. Kuonaa paikalla on kohtalaisen paljon.

**Perimätieto: -**

**lisäyksiä:**



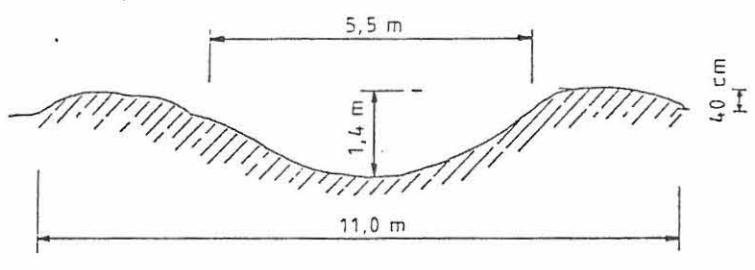
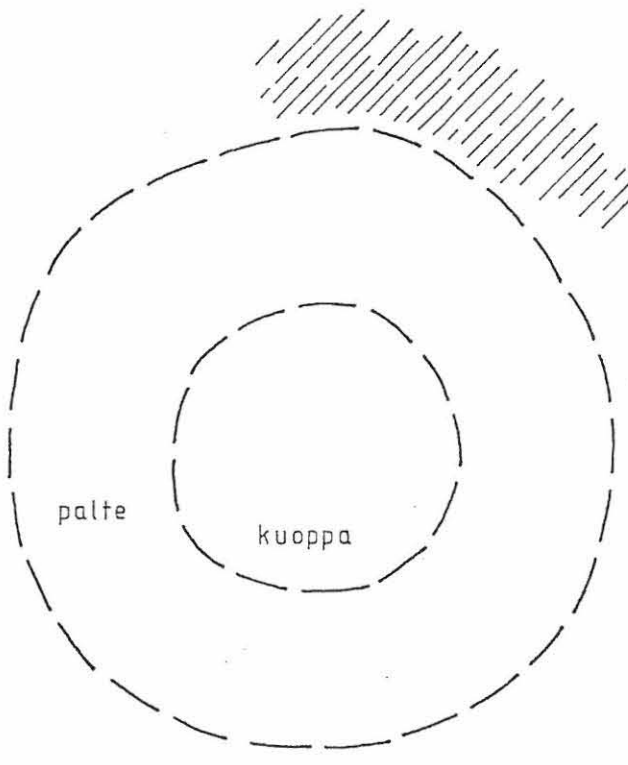
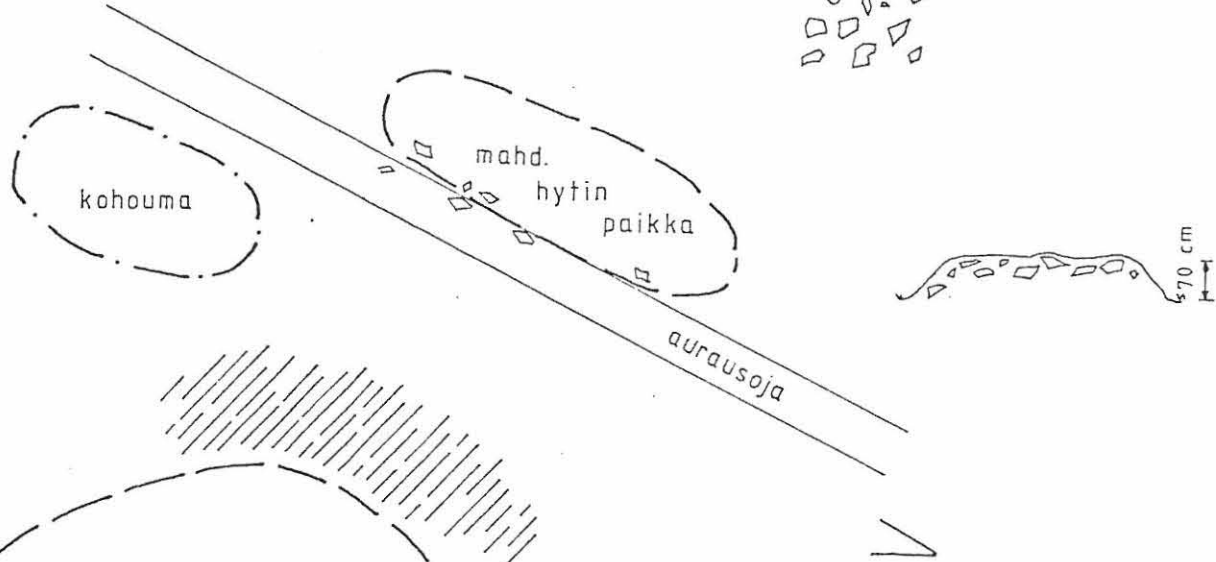
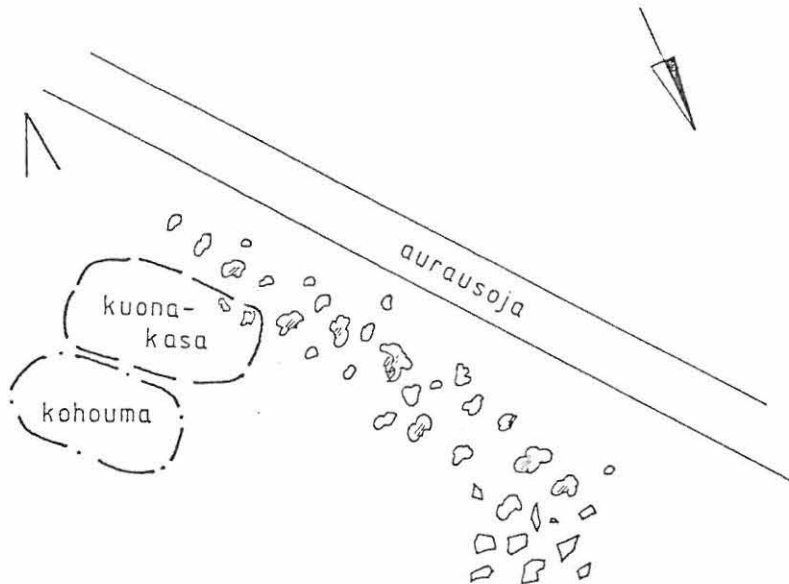
# REMPUNSUNSUON HYTTI

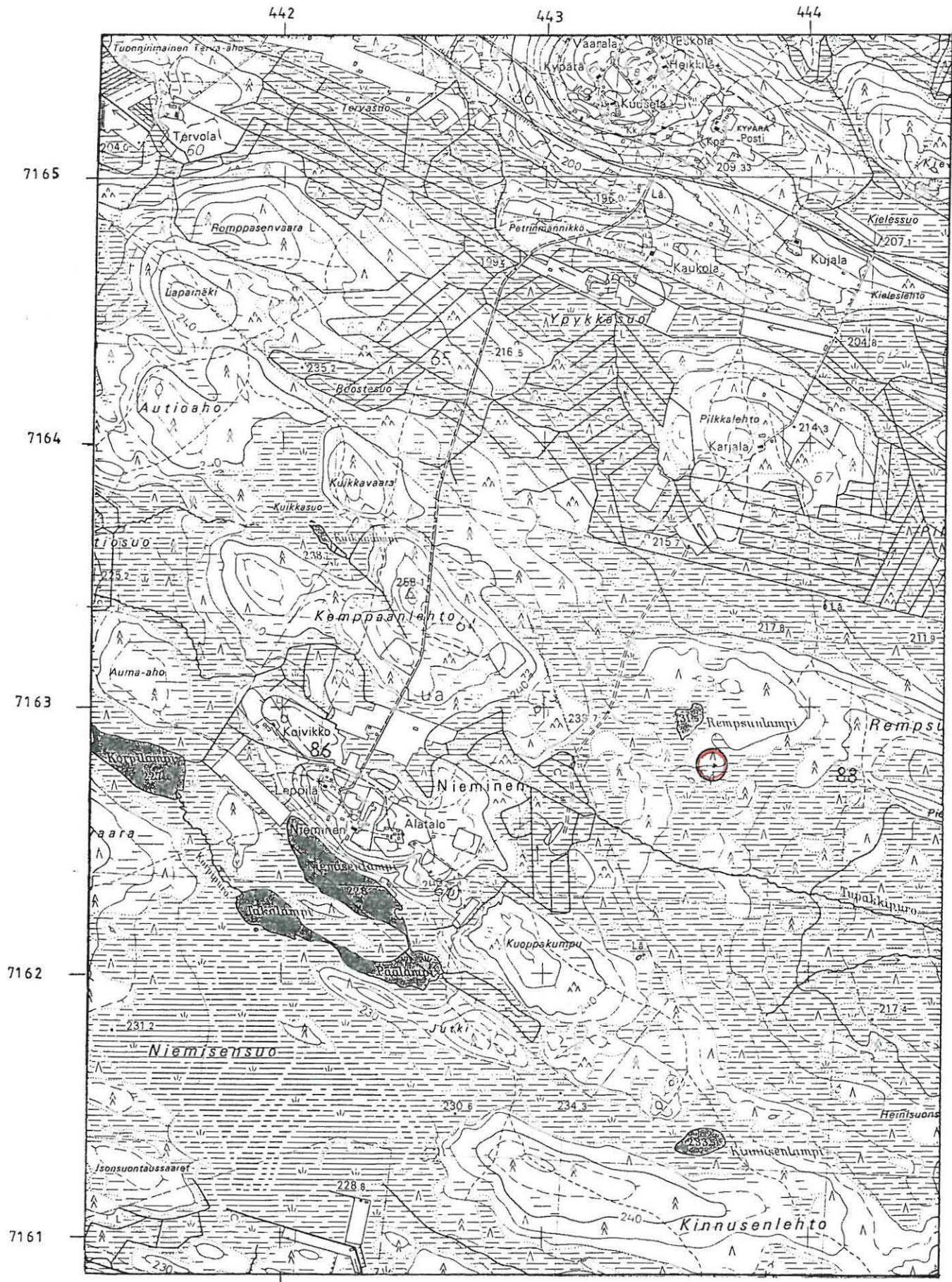
31.8.1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta





PK 4421 07 LUVANJÄRVI Helsinki 1974

REMPUNSUNON HYTTI

KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 6

Hyrnsalmi  
Luvankylä  
Pilkkalehto

peruskartta: 4421 07 LUVANJÄRVI 1974

peruskoordinaatit:  $x = 7163\ 82$      $y = 443\ 96$      $z = 215$

kylä: Luvankylä

alue: Kypärävaara

tila, paikan lähempi nimi: Karjala, Pilkkalehto

kiinteistötunnus: 105-403-0067

maanomistaja: Koski, Jouko Ilmari ja Vuokko Tuovi Helena

maanomistajan osoite: PPA 3 Karjala, 89400 Hyrnsalmi

aikaisemmat tiedot: Museoviraston kaivaukset kesällä  
1983/Naskali.

Kaiku 1988, Rauta vellinä venyvi, s. 105.

Komiteamietintö, s. 168-169.

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:3 ja 4

rauhoitussuositusehdotus: II

opas: Kalle Juntunen, Jouko Koski

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 19-21 ja 73-75; kuvat 23 - 25  
s.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 19,6 km kaakkoon ja Karjalan talosta 0,2 km kaakkoon. Kohde sijaitsee hakkuuaukealla, joka ei näy peruskartassa. Kohteen sijaintipaikasta, noin 25 metriä pohjoissuuntaan on raivattu uutta peltoa. Kohteen ympärillä on runsaasti horsmaa, aluskasvillisuutena on mm. puolukkaa.

**Kohteen kuvaus:**

Kohde on tutkittu Museoviraston toimesta 1983. Kohde sijaitsee kuivalla hiekkapohjaisella kangasmaalla ja se erottuu kaivausten johdosta varsin hyvin muusta maastosta. Paikalla on vierekkäin kaksi miilukuoppaa, joista suuremman, lounaassa sijaitsevan halkaisija on 7,0 m ja pienemmän 5,3 m, syvyydeltään ne ovat 1,4 ja 1,0 metriä. Molempia ympäröi korkeahko palte. Suuremmasta kuopasta 5 - 13 m luoteeseen on kuonakasoja ja kivistä kasattu säännöllisen muotoinen kasa (mahdollinen hytti?). Miilukuoppien halki itäkoillisesta länsiluoteeseen on tehty noin 2 m levyinen ja 21 m pituinen kaivausojja. Ojan itäpäähän on tehty sitä vastaan kohtisuora, 11 m pitkä, pienemmän kuopan halkaiseva oja, lännessä koeoja kääntyy suorakulmaisesti pohjoisluoteeseen ja menee kuona-alueen halki 12 m päähän.

**Perimätieto:-**

**lisäyksiä:**

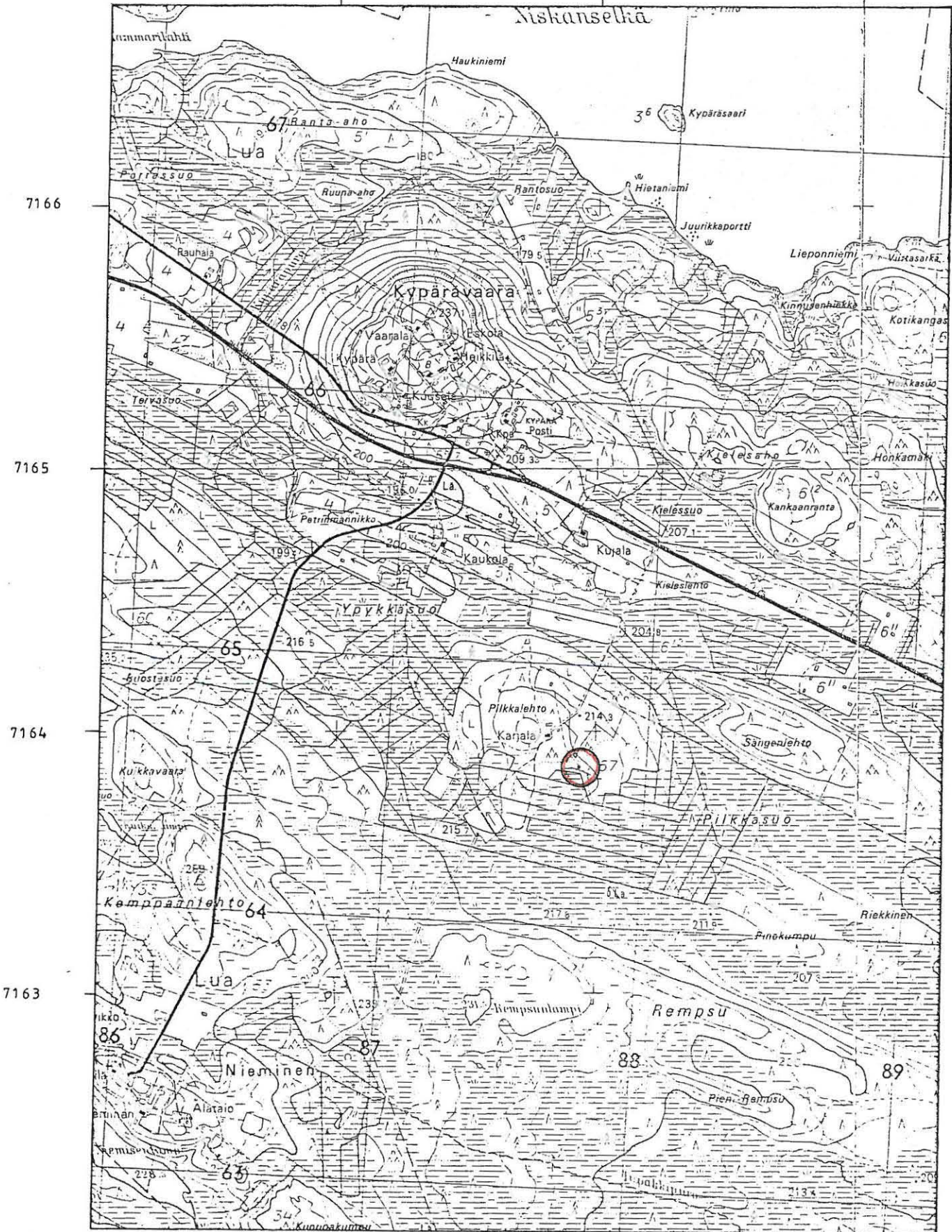




442

443

444



PK 4421 07- LUVANJÄRVI Helsinki 1974

PILKKALEHTO

KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ

HYRYNSALMI 7

Hyrynsalmi  
Luvankylä  
Karjala

peruskartta: 4421 07 LUVANKYLÄ 1974

peruskoordinaatit: x = 7163 80    y = 443 78    z = 215

kylä: Luvankylä

alue: Kypärävaara

tila, paikan lähempi nimi: Karjala

kiinteistötunnus: 105-403-0067

maanomistaja: Koski, Jouko Ilmari ja Vuokko Tuovi Helena

maanomistajan osoite: PPA 3 Karjala, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Kaiku, Kainuun kulttuurin vuosikirja  
1988. Kalle Juntunen, Rauta vellinä ve-  
nyvi s. 102.

Komiteamietintö Keisarilliselle majes-  
teetille 1919. n:o 96, s. 168-169.

inventointilöydöt: Kainuun Museo: 4435:2

rauhotusluokitusehdotus: II

opas: Kalle Juntunen, Jouko Koski

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 15-18, sekä 71 ja 72; kuvat 26  
- 29, s

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta 19,5 km kaakkoon. Kohde on Karjalan talon pihapiirin läpi eteläsuuntaan johtavan tien itäpuolella. Pihapiiriin on matkaa n. 200 m. Kohteesta noin 25 metriä pohjoissuuntaan on sähkötolppa. Paikan pohjoispuolella on nuorta mäntymetsää. Etelä-, itä,- ja länsipuolella on hakkuuaukeaa, joka ei näy peruskartassa.

**Kohteen kuvaus:**

Paikalta on hakattu metsää ja osa kohteesta on jäänyt metsäautotien alle. Maasto on hiekkaperäistä kangasmaata. Kohteen ympärillä on runsaasti horsmikkoja. Paikalla on noin 18 m etäisyydellä toisistaan kaksi 4 m läpimittaista kuoppaa, joita molempia ympäröi reunapalte. Pohjoiskoillisessa sijaitsevan syvyys on 0,5 metriä, toisen syvyys on 1,0 m. Jälkimmäisestä tie on tuhonnut länsipuolen. Molemmista kuopista löytyi hiiltä. Kuoppien lisäksi paikalla oli kaksi pitkänomaista, 7 m pituista kasaa. Toinen sijaitsi kuoppien välissä, toinen 3 m länteen pohjoisemmasta kuopasta. Tie on ilmeisesti tuhonnut osia näistäkin. Kasojen pinnasta löytyi palanutta kiveä ja rautakuonan paloja.

**Perimätieto:**

Paikka on havaittu talon aiemman isännän haudatessa hevosta valmiina olevaan monttuun; eteläisempään miilukuoppaan. Kuopan pohjalta oli löytynyt hiiltä ja paikkaa tarkemmin tutkittua myös rautakuonaa. Havainnosta on aikaa muutamia vuosikymmeniä.

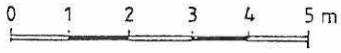
**lisäyksiä:**



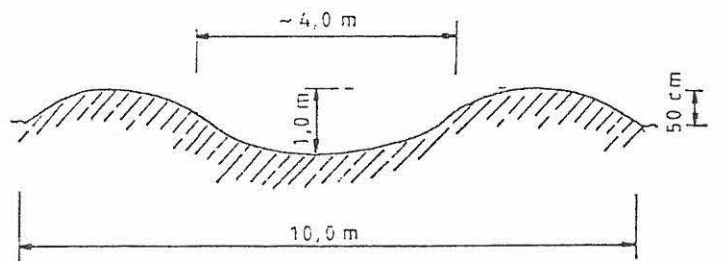
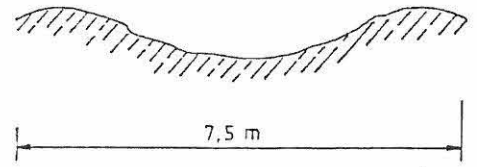
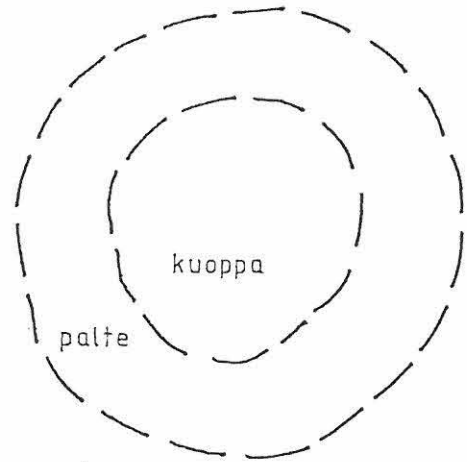
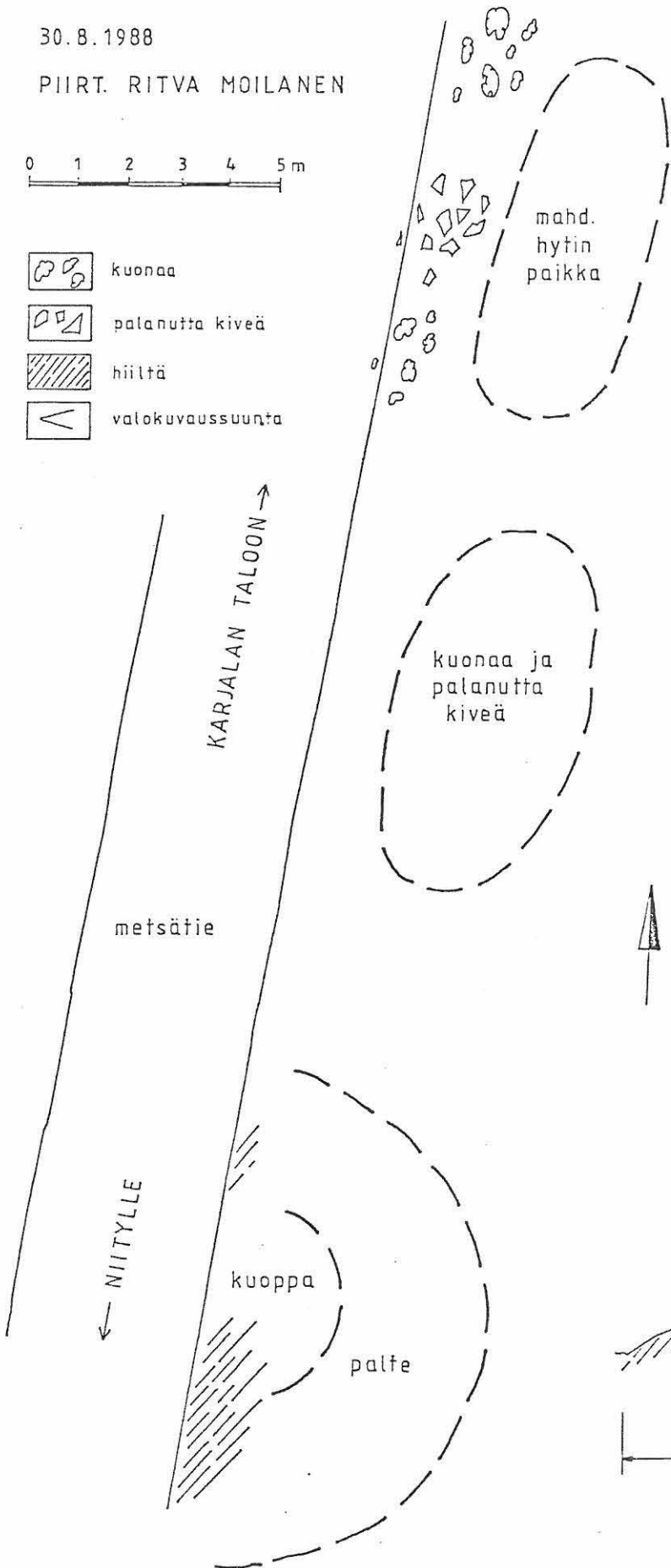
# KARJALA

30.8.1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta



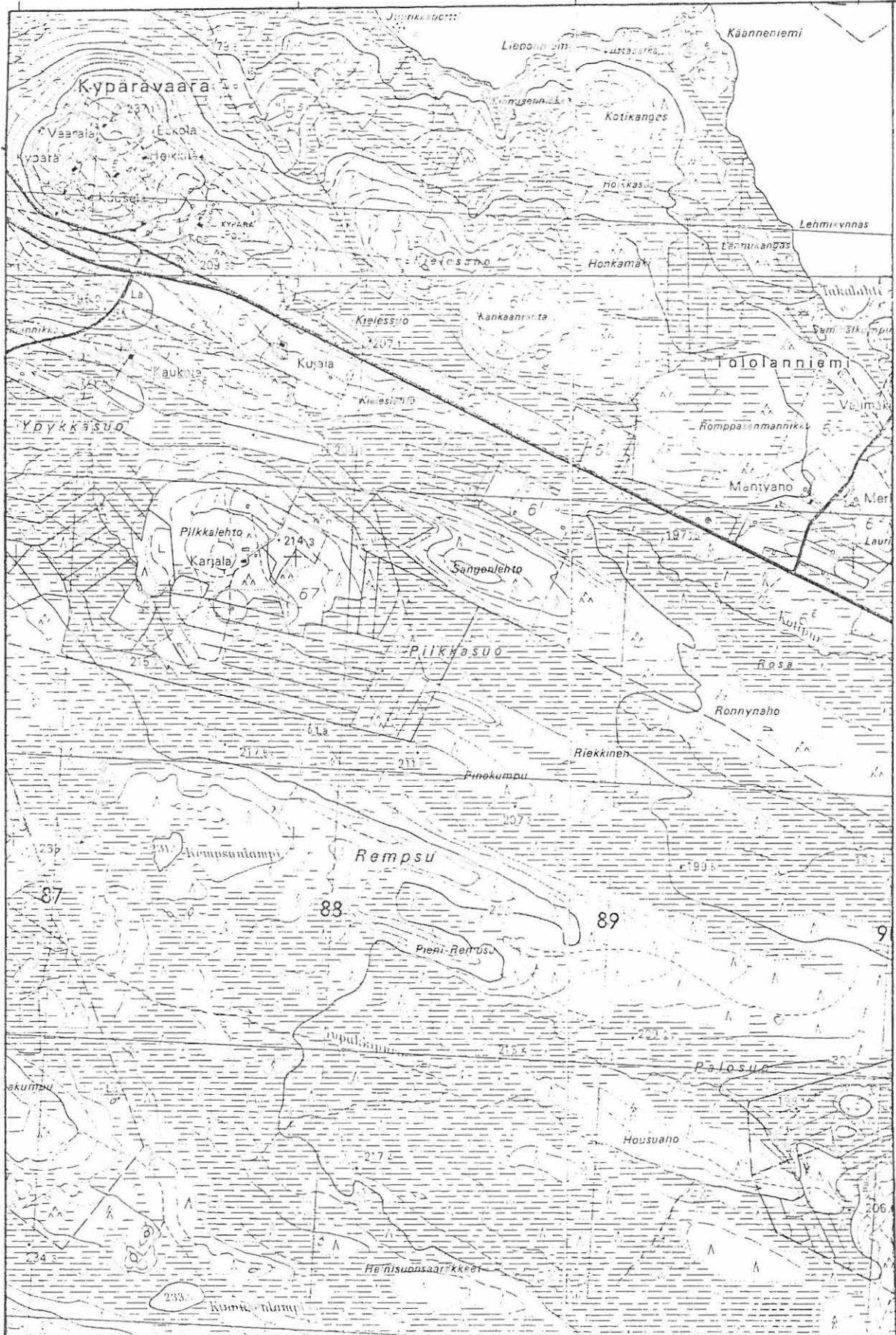
443 444 445 446

7 165

7 164

7 163

7 162



PK 4421 07 LUVANJÄRVI Helsinki 1974

KARJALA

KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ

HYRYNSALMI 8

Hyrynsalmi  
Luvankylä  
Matalalampi

peruskartta: 4421 07 LUVANJÄRVI 1974

peruskoordinaatit: x = 7167 88 y = 448 72 z = 200

kylä: Luvankylä

alue: Raatevaara

tila, paikan lähempi nimi: Harjula, Matalalampi

kiinteistötunnus: 105-403-0009-0010

maanomistaja: Mikko Pelttari

maanomistajan osoite: PPA 3 Harjula, 88400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:8

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen; Kalle Kempainen, Perttula, Luvankylä.

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 35-37 ja 84-86; kuvat 11 - 15  
s. 99, 100.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta n. 21,5 km itä-kaakkois-suuntaan, 0,8 km länteen Raatevaarasta, Hyttiaho-nimisen, soiden ympäröimän metsäisen harjanteen kaakkoiskärjessä. Paikalla on hakkuuaukea, joka ei näy peruskartassa. Matalalampi sijaitsee kohteesta 100 - 150 metriä koilliseen, kohteesta n. 100 m kaakkoon on Raatepuro. Alue on soistuvaa, hiekkaperäistä kangasmetsää.

#### Kohteen kuvaus:

Kohteen ympärille on istutettu metsää, maa on tasaista ja aluskasvillisuutena on puolukkaa, sammalta ja kanervaa. Havainnointimahdollisuudet ovat hyvät. Kohde käsittää kuopan, jonka halkaisija on noin 5,5 m ja syvyys 1,3 m. Kuoppaa ympäröi palte. Sekä kuopan pohjalla että paltteessa on hiiltä. Kuopan kaak-

koispuolella 8 - 9 m päässä on kaksi kasaa. Läntisen, 4 m läpimittaisen ja 0,3 m korkean kasan päällä on palanutta kiveä, itäisen, 5 m läpimittaisen ja 0,6 m korkean kasan päällä rautakuonaa.

**Peimätieto:**

Inventointikohteella mukana olleen Kalle Kemppaisen mukaan paikalta on haettu kuonanpaloja saunan kiuksisiin. Kemppaisen tiedon mukaan hänen isoisänsä isä on polttanut rautaa, ja hölmä on nostettu Matalalammesta. Kemppainen osoitti Matalalammesta paikan josta hölmää on nostettu. Nostopaikka sijaitsee lähellä rantaa, siitä ei ole pitkä matka oletetulle raudanpolttopaikalle.

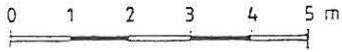
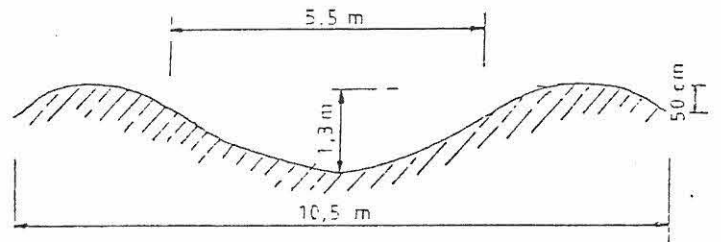
**Lisäyksiä:**



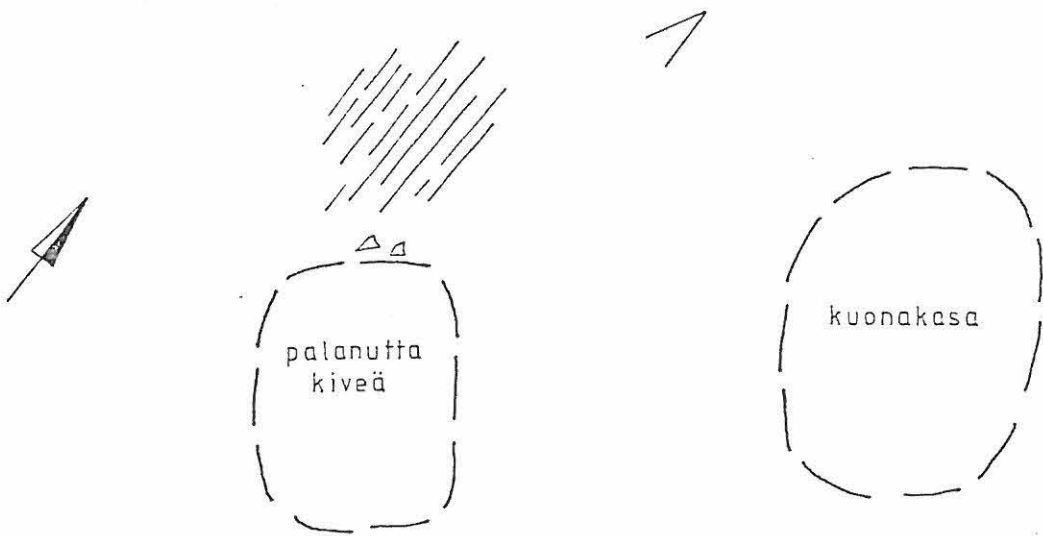
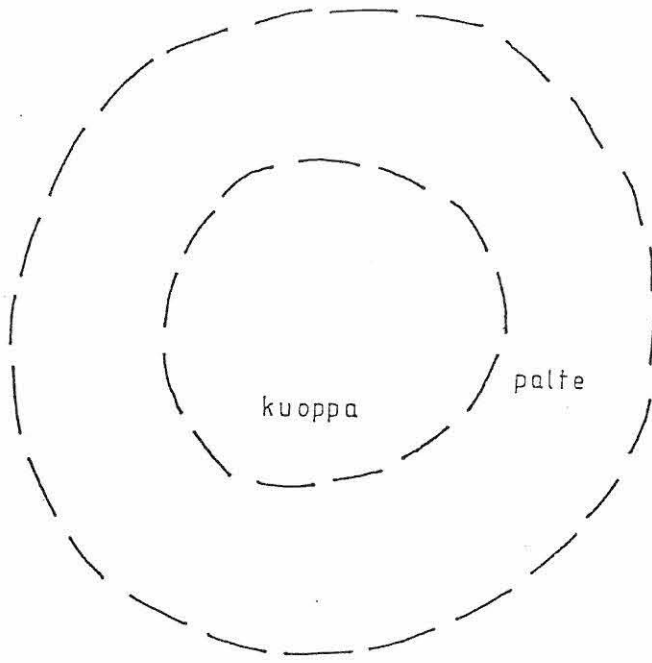
# MATALALAMMEN HYTTI

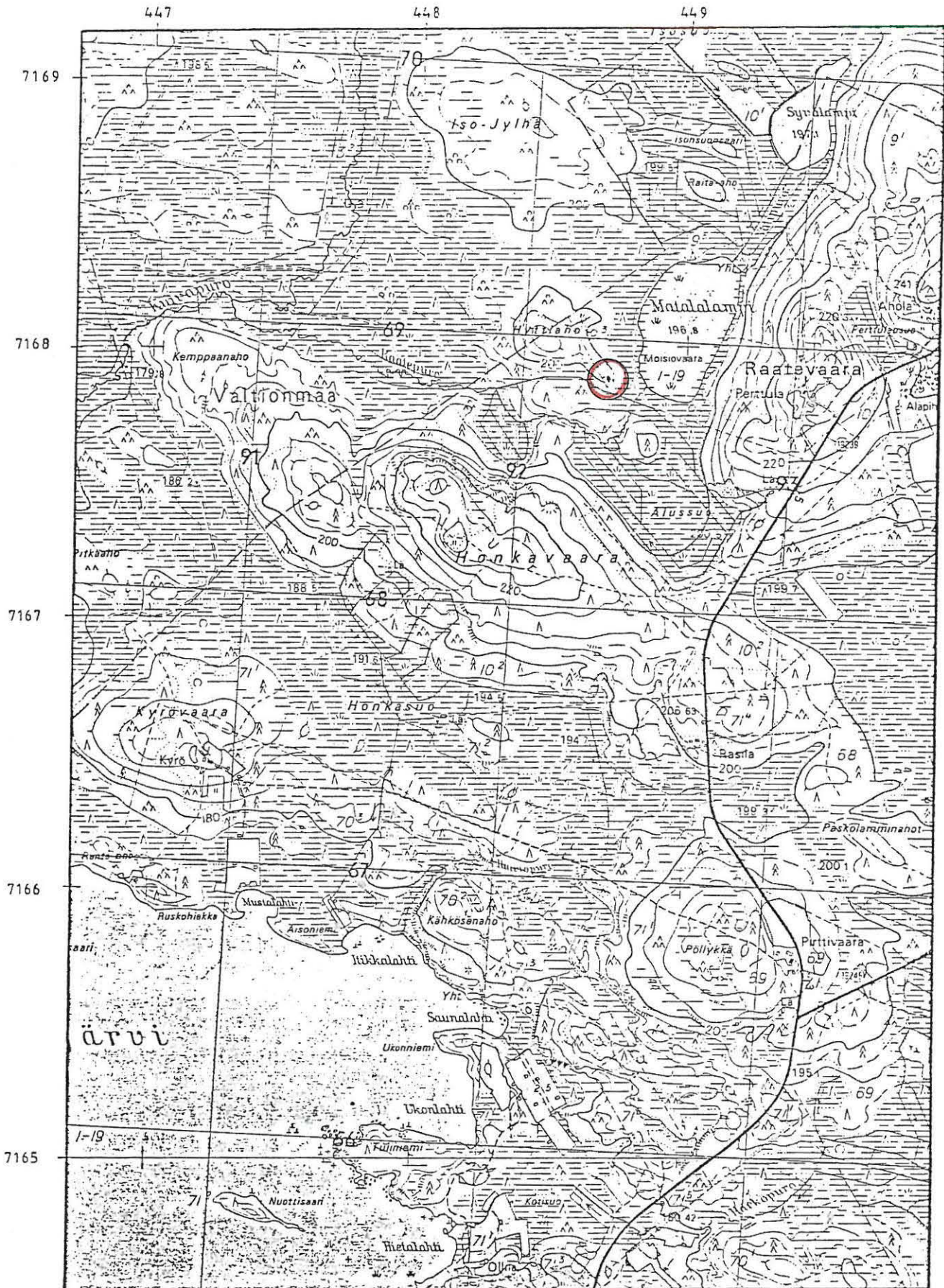
2.9.1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



-  kuonaa
-  palanutta kiveä
-  hiiltä
-  vaiokuvaussuunta





PK 4421 07 LUVANJÄRVI Helsinki 1974  
MATALALAMMEN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 9

Hyrynsalmi  
Luvankylä  
Oinasaho

peruskartta: 4421 07 LUVANJÄRVI 1974

peruskoordinaatit:  $x = 7167\ 98$      $y = 443\ 68$      $z = 190$

kylä: Luvankylä

alue: Oinasaho

tila, paikan lähempi nimi: Tenhola, Oinasaho

kiinteistötunnus: 105-403-0003-0026

maanomistaja: Taisto Heikkinen

maanomistajan osoite: Tenhola, PPA3, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Museoviraston kaivaukset kesällä  
1983/Naskali.

Kaiku 1988, s. 107.

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:6

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen; Taisto Heikkinen, Tenhola

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 26-28 sekä 78 ja 79; kuvat 30  
- 32 s. 104.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 17 km kaakkoon. Kohde sijaitsee uuden soratien varressa (tie ei näy peruskartassa), Tenholan talosta 1 km etelälounaaseen. Luvajärven rantaan on matkaa noin puoli kilometriä. Paikalla kasvaa vanhaa kuusimetsää, ympärillä on suoperäistä maastoa.

#### Kohteen kuvaus:

Kohde on tutkittu museoviraston toimesta 1983. Maaperä on hiekkamaata ja kohde sijaitsee pienellä kumpareella. Paikalla on yksi hiilimiilu, jonka pohjalla on esiinkaivettuna puisen ristikon jäänteitä. Miilusta lähtee noin kahden metrin levyinen kaivaus-  
oja länteen. Kaivauksissa on miilun lisäksi löyty-  
nyt länsi - luoteipuolelta rautahytin paikka sekä

miilua pienempi kuoppa. Paikalla on myös kuonakasa miilusta n 8 m länteen sekä malmikasa noin 5 m miilusta länsiluoteeseen.

**Perimätieto:**

-

**lisäyksiä:**



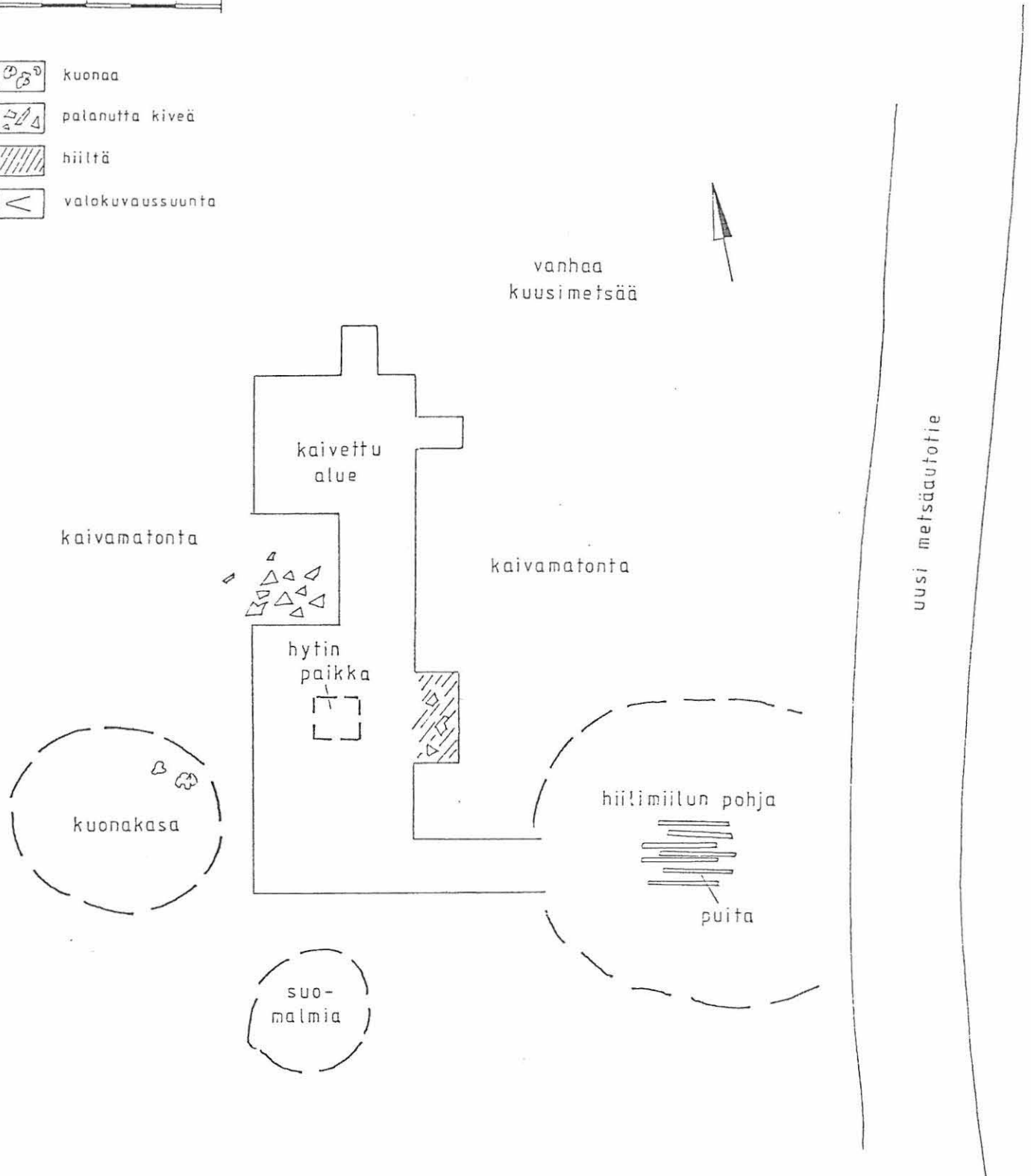
# OINASAHON HYTTI

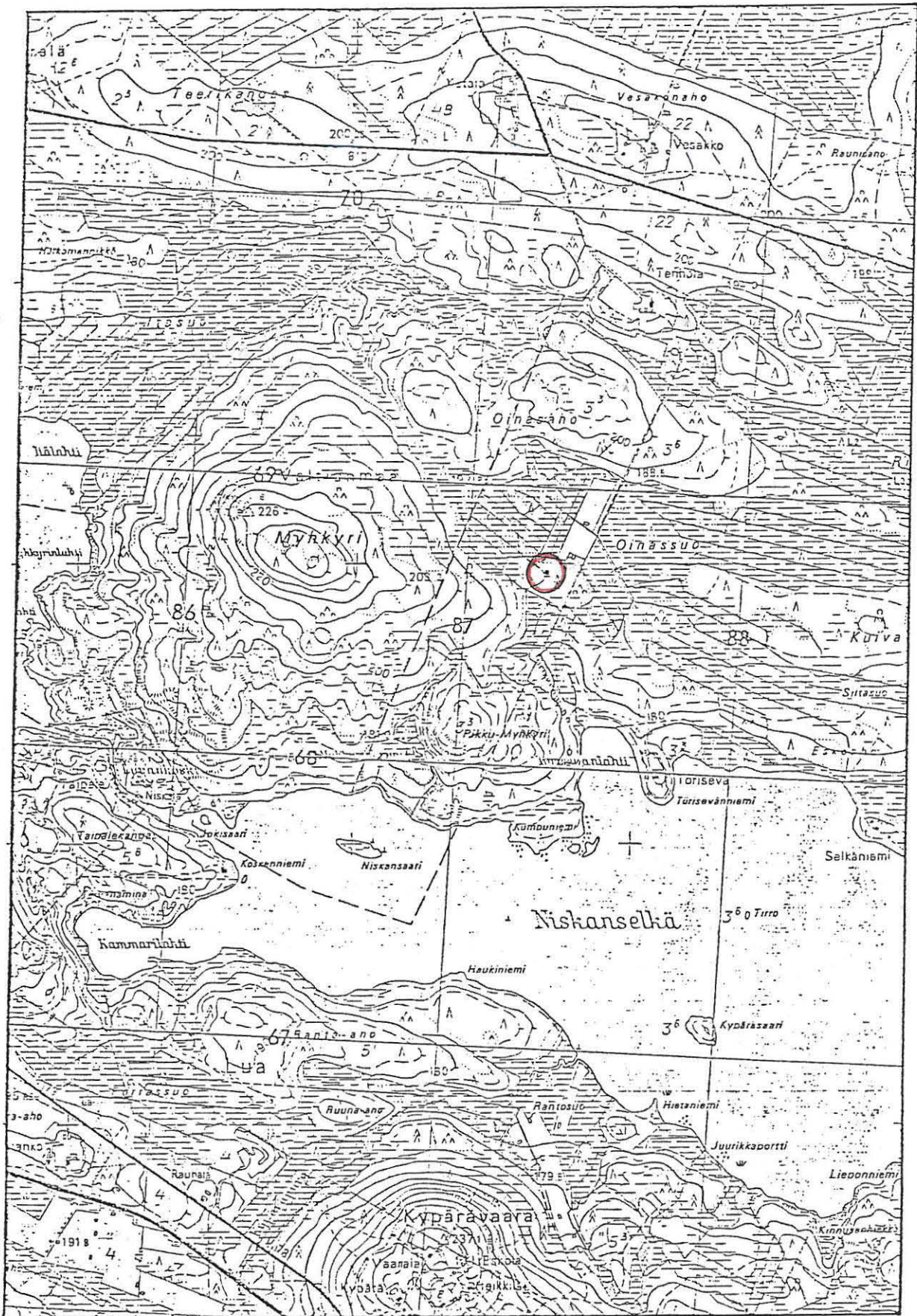
30. 8. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta





PK 4421 07 LUVANJÄRVI Helsinki 1974  
OINASAHON HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ

HYRYNSALMI 10

Hyrynsalmi  
kirkonkylä  
Tapiola

peruskartta: 4421 05 NUOTTIJÄRVI 1974

peruskoordinaatit:  $x = 7175\ 32$   $y = 428\ 02$   $z = 162$

kylä: Hyrynsalmi kk.

alue: -

tila, paikan lähempi nimi: Kiviranta, Tapiola

kiinteistötunnus: 105-401-0019-0006

maanomistaja: Kivimäki, Elsa Anna Katariina

maanomistajan osoite: Koskitie, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: -

rauhoitussuositusehdotus: III

opas: Kalle Juntunen, emäntä Elsa Heikkinen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 70; kuva 33 s. 105.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta eteläsuuntaan 1,5 km, Emäjoen itäpuolella. Paikka on nykyään Kivimäen talon pihamaata, rantaan on matkaa n. 50 m.

#### Kohteen kuvaus:

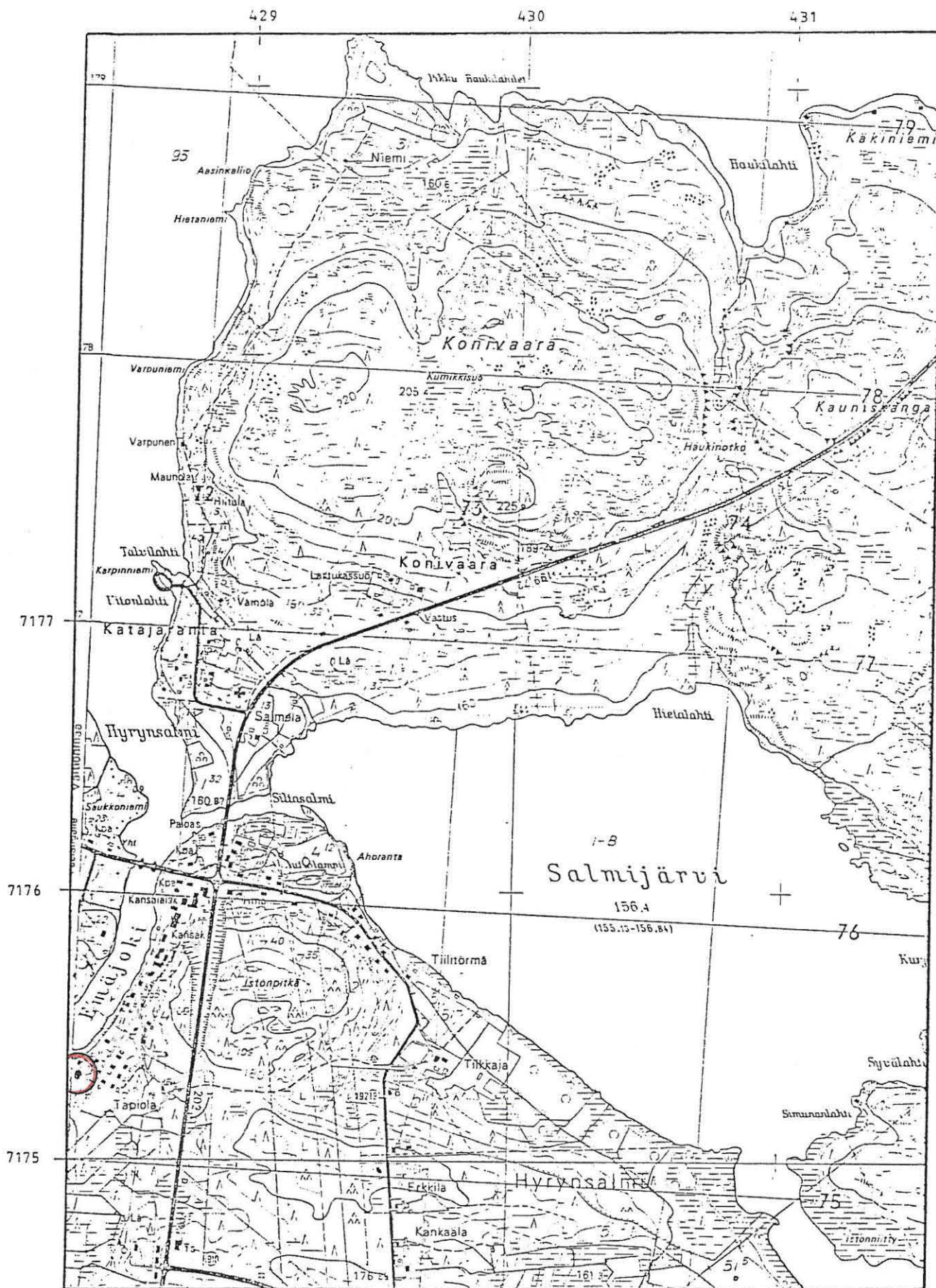
Oletettu raudanpolttopaikka on jäänyt piharakennuksen alle. Paikalla on aiemmin ollut kuonaa. Tarkastuksen yhteydessä paikalla ei havaittu mitään raudanpolttoon viittaavaa.

**Perimätieto:**

Perimätieto kertoo että kun liiterirakennusta rakennettiin, paikalla olisi ollut kuonaa ja loiva-seinämainen kuoppa. Kuonaa pihamaalla on ollut muuallakin kuin liiterin paikalla.

**lisäyksiä:**





PK 4421 05 NUOTTIJÄRVI Helsinki 1974  
TAPIOLAN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ

HYRYNSALMI 11

Hyrynsalmi  
kirkonkylä  
Virta

peruskartta: 3443 08 HYRYNSALMI 1972

peruskoordinaatit: x = 7173 67 y = 571 46 z = 158

kylä: Hyrynsalmi kk.

alue:

tila, paikan lähempi nimi: Virta

kiinteistötunnus: 105-401-0035-0002

maanomistaja: Väinö Oikarinen

maanomistajan osoite: Kk. Virta, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: -

rauhoitussuositus: III

opas: Kalle Juntunen, Väinö Oikarinen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 47-49 ja 96, kuvat 34 ja 35  
s. 105.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen sijaitsee kirkosta n. 3,2 km eteläsuuntaan Emäjoen länsirannalla, noin 160 m Virran talosta länteen. Paikka sijaitsee pellon länsireunassa. Viereisessä on vanhaa sekametsää ja heti sen länsipuolella kertoman mukaan rautapitoinen suo.

#### Kohteen kuvaus:

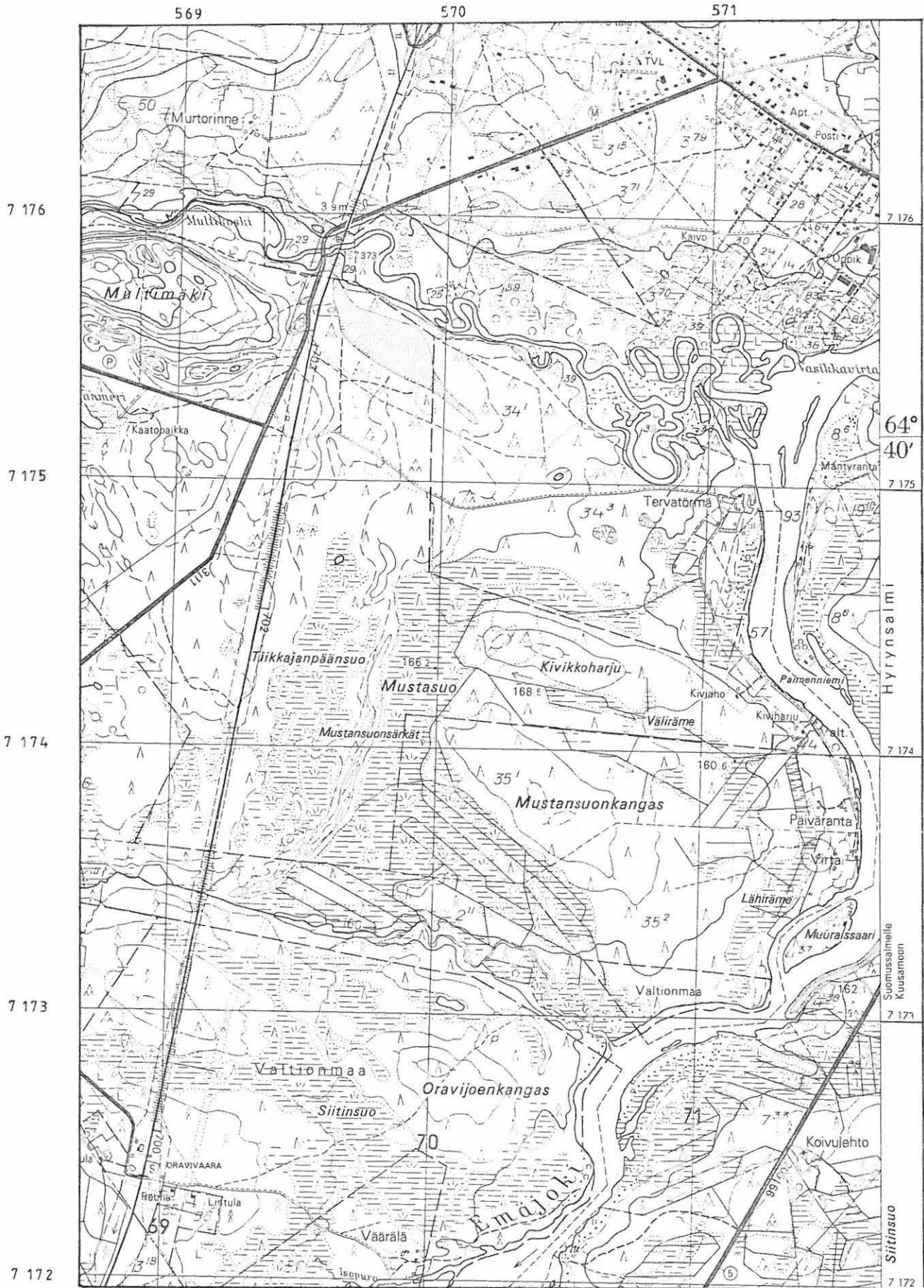
Havaintomahdollisuudet ovat aika heikkoja. Paikka on raivattu pelloksi jo kauan sitten. Pellolta on isännän keroman mukaan löytynyt suuriakin kuonanpaloja. Niitä on heitelty viereiseen metsään. Paikkaa inventoitaessa sieltä ei löytynyt kuonaa tai muuta raudan valmistukseen liittyvää.

**Perimätieto:**

Oikarisen suvun haltuun tila on tullut vasta 1907. Aikaisempi asukas oli nimeltään joku Penna. Pellola, lähellä sitä paikkaa josta rautakuonaa on löytynyt, on aiemmin ollut tilan asuinrakennus.

**Lisäyksiä:**





PK 3443 08 HYRYNSALMI Helsinki 1972

VIRTA

KOHDE MERKITTY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 12

Hyrynsalmi  
Oravivaara  
Viidansuo

peruskartta: 3443 08 HYRYNSALMI 1972

peruskoordinaatit: x = 7173 81 y = 565 32 z = 188

kylä: Oravivaara

alue:

tila, paikan lähempi nimi: Oravijoki, Viidansuo

kiinteistötunnus: 105-405-0084-0004

maanomistaja: Kajaani OY

maanomistajan osoite: Kajaani OY, PL 186, 87101 Kajaani

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435: -

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen, Hyrynsalmi

valokuvat: Kainuun Museo 2381: 1 ja 2, kuva s. 112

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta n. 7,5 km lounaaseen, 1,3 km Oravijärvestä pohjoiskoilliseen ja 0,5 km Saviahon talosta itäkoilliseen. Kohde sijaitsee hakkuuaukealla, jonne johtaa Matinvaaaran tieltä traktoriura. Hakkuut eivät näy peruskartassa. Hytin paikka on matalan harjanteen rinteessä. Paikalta on eteläpuolella sijaitsevan suon laitaa matkaa n. sata metriä. Pohjois-, itä-, ja länsisuunnassa on hakkuuaukeaa. Maasto on suoperäistä hiekkamaata.

#### Kohteen kuvaus:

Kohde on kohtalaisen hyvin havaittavissa, sillä puustoa ja peittävää aluskasvillisuutta ei juuri ole. Tosin metsänkäsittely on jättänyt jälkeensä syviä ojia, jotka rikkoneet kohdetta. Paikalla on kaksi kuoppaa, ilmeisiä miilunpohjia. Toisen läpi-

mitta on noin 4, m ja syvyys 1,2 m, toinen sijaitsee siitä noin 10 m lounaaseen, sen läpimitta on noin 5,8 m ja 1,5 m. Molemmissa on selvä reunapalte, jossa oli runsaasti hiiltä. Kuoppien välissä on pieni kumpare, sen pituus on n. 4 metriä. Kummun ympärillä on hiiltä, kuonaa ja palanutta kiveä.

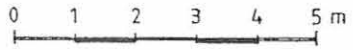
**Perimätieto:**

**Lisäyksiä:** Kalle Juntusen mukaan viereisessä suossa on selviä malminnostokuoppia.

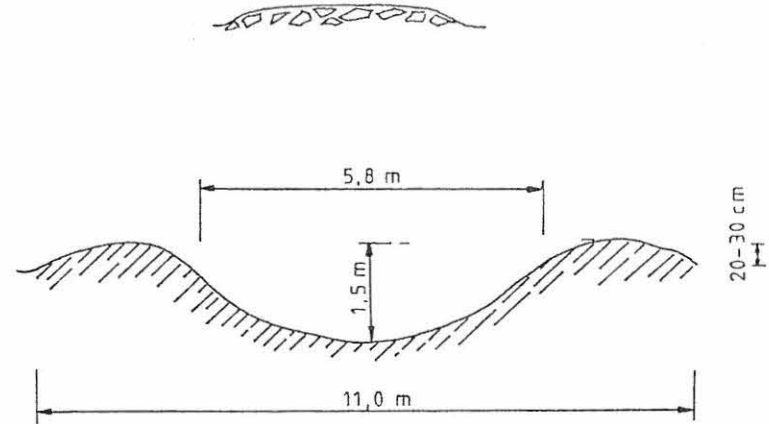
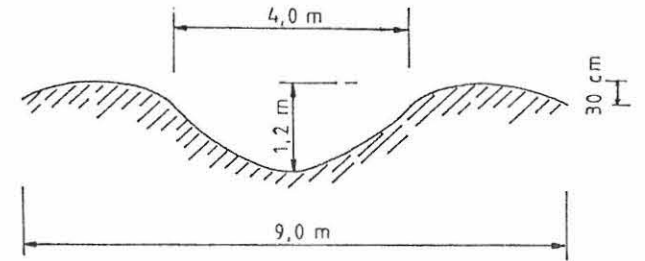
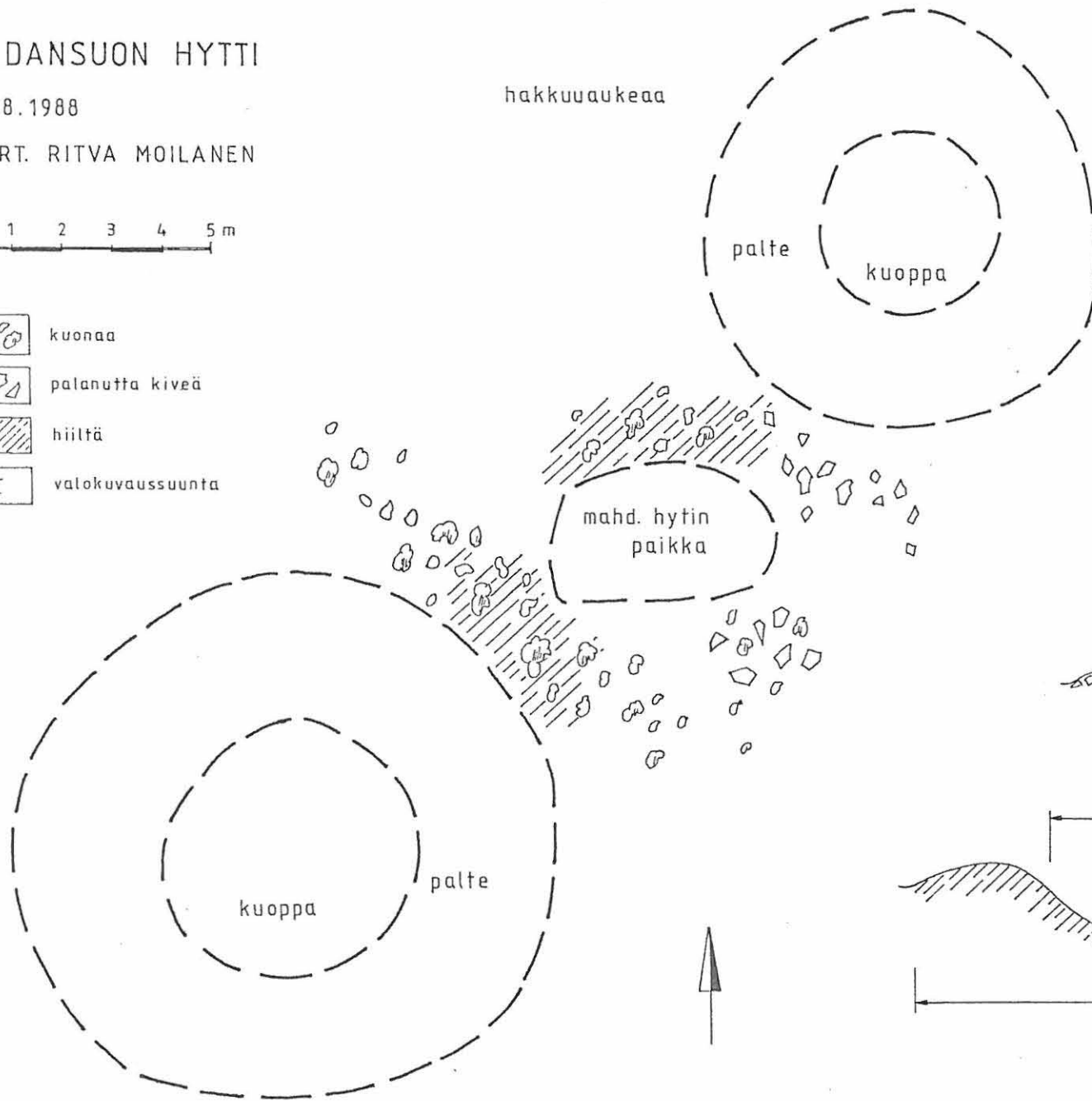
# VIIDANSUON HYTTI

30.8.1988

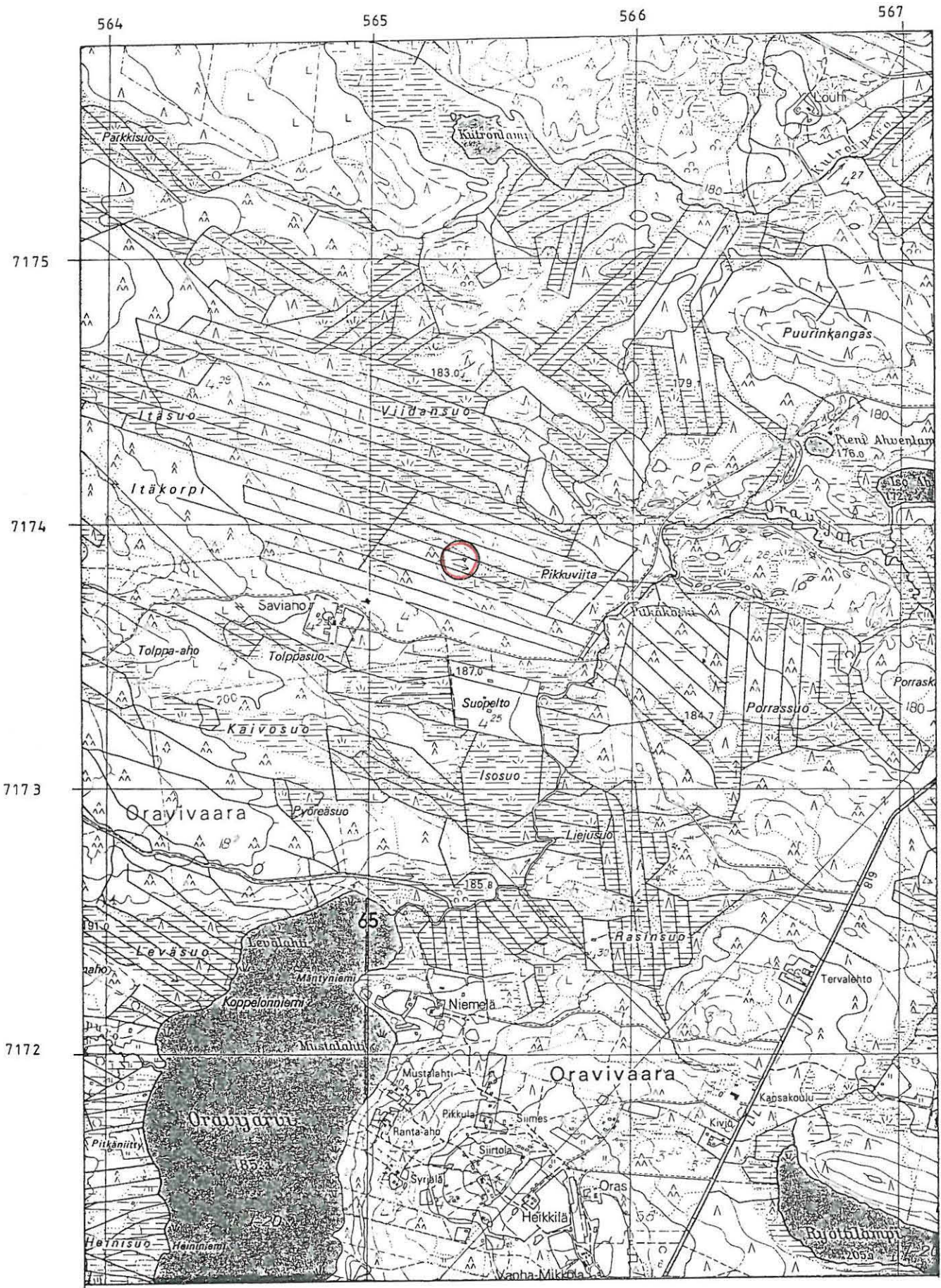
PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta







PK 3443 08 HYRYNSALMI Helsinki 1972

VIIDANSUON HYTTI

KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 13

Hyrynsalmi  
Kytömäki  
Likosuo

peruskartta: 3443 09 HAAPOLA 1972

peruskoordinaatit:  $x = 7183\ 58$     $y = 566\ 76$     $z = 166?$

kylä: Kytömäki

alue: Likosuo

tila, paikan lähempi nimi: Peltola

kiinteistötunnus: 105-402-0002-0011

maanomistaja: Väisänen Toivo, Antti ja Kaarlo

maanomistajan osoite: PPA 3 Peltola, 89400 Hyrynsalmi

Väisänen Leo, Poskijoki Kotiranta 89400  
Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Kaiku, 1988 s. 105.

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:12

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 52-55 ja 99-102; kuvat 36 - 39  
s. 105, 106.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta on n. 8,2 km luoteissuuntaan, Heinijoen Ristijärven pohjoispuolella. Kohteesta n. 100 metriä lounaaseen on syvässä hiekka-seinämäisessä uomassa virtaava puro. Hiekka on selvästi rautapitoista. Etelä - lounaissuunnassa on noin 100 m päässä jyrkänte, jonka alla on Ristijärven laskeva puro. Jyrkänteen reunalla lounaassa on suuri tervahaudan pohja. Pohjois - luodesuunnassa maasto laskee loivasti. Maasto on melko tasaista kuivaa mäntykangasta.

**Kohteen kuvaus:**

Havainnointimahdollisuudet ovat hyvät. Paikalla on kaksi miilunpohjan näköistä kuoppaa. Niiden halkaisijat ovat n. 4,2 ja 4,5 m, syvyydet 1,2 ja 1,3 m. Suurempi sijaitsee pienemmästä 13 m pohjoiskoilliseen. Molempia ympäröi reunapalte. Suuremmasta kuopasta 5 m länsilounaaseen on noin 3 m läpimittainen kumpu, jossa on palanutta kiveä ja siitä 4 m etelälounaaseen on saman kokoinen kasa, jossa on kuonaa, myös kasan itäpuolella on maassa kuonapaloja.

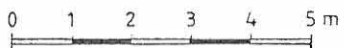
**Perimätieto:** -

**Lisäyksiä:**

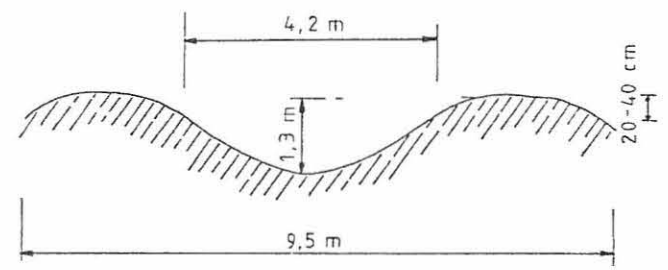
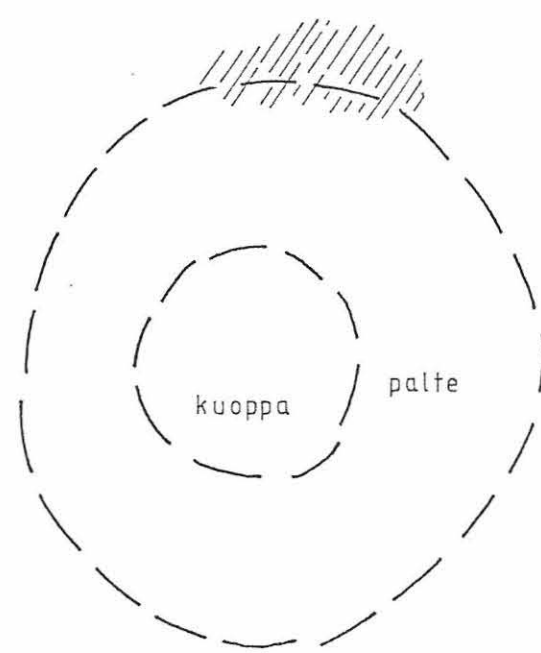
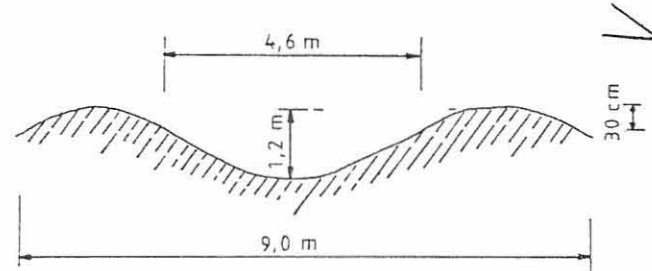
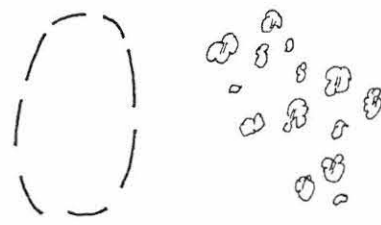
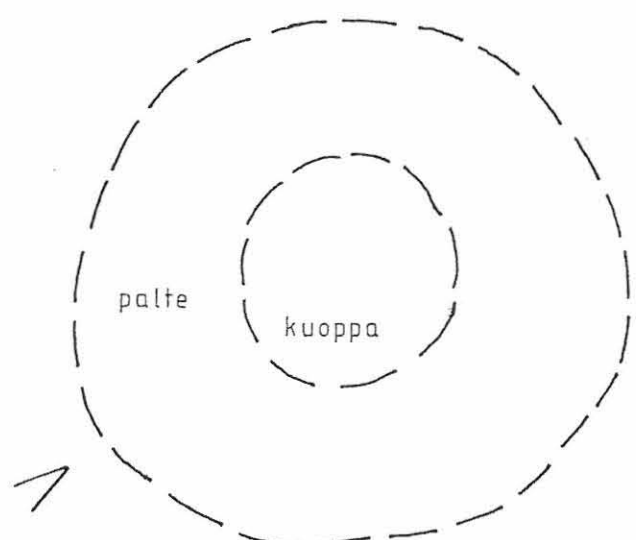
# LIKOSUON PALSTAN HYTTI

13. 9. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



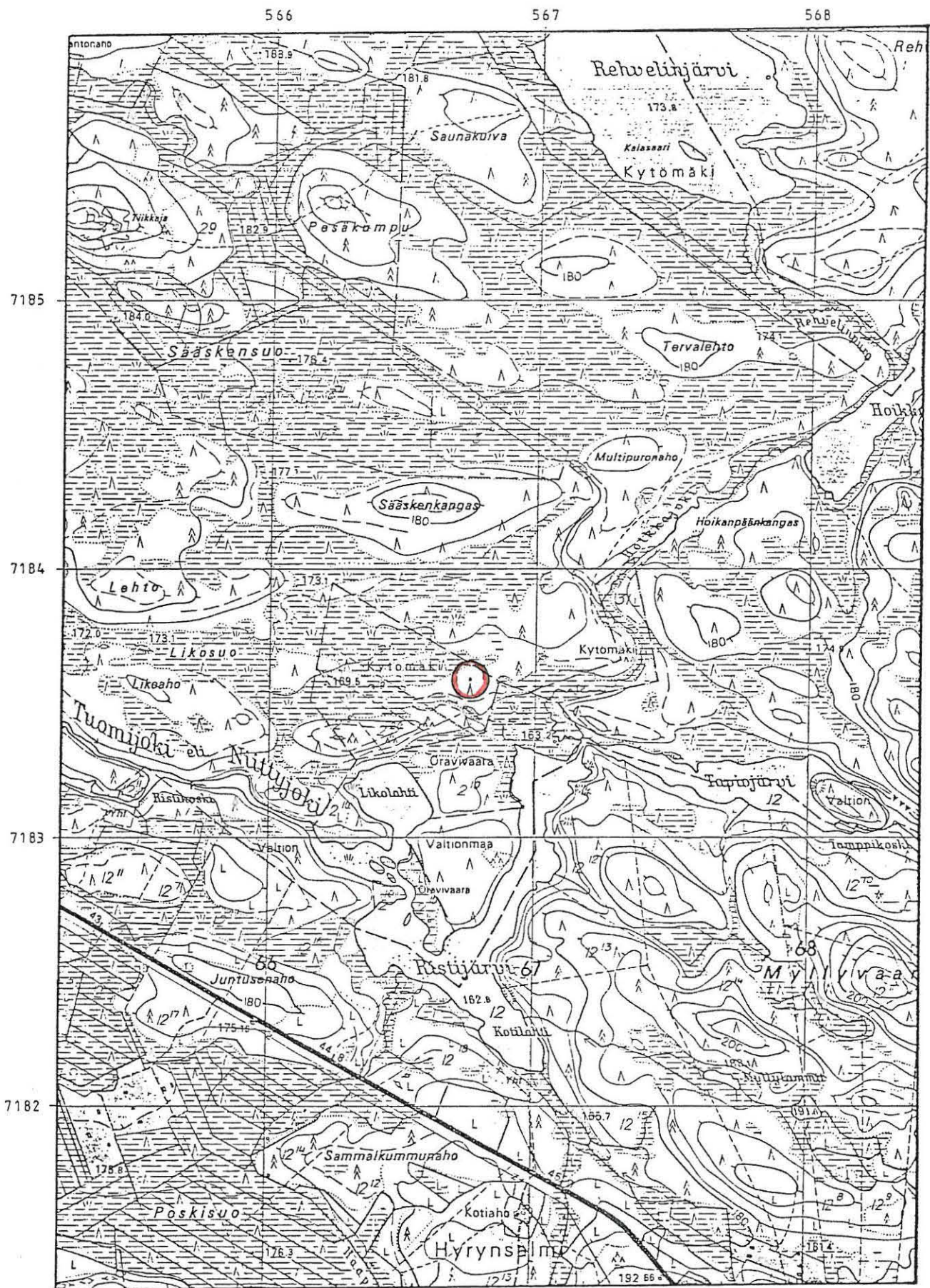
- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta



nuorta mäntymetsää







PK 3443 09 HAAPOLA Helsinki 1972  
 LIKOSUON PALSTAN HYTTI  
 KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 14

Hyrynsalmi

Kytömäki

Hyttisuo

peruskartta: 3443 06 ISO-TUOMIVAARA 1972

peruskoordinaatit: x = 7182 76 y = 558 86 z = 202,5

kylä: Kytömäki

alue: Lauttakylä

tila, paikan lähempi nimi: Kantola, Hyttisuo

kiinteistötunnus: 105-402-0016-0014

maanomistaja: Tauno Heikkinen

maanomistajan osoite: PPA 3 Komula, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Kaiku 1988, s. 105.

inventointilöydöt: Kainuun museo 4435:11

rauhoitusluokitusehdotus: II

opas: Kalle Juntunen; Setti Keränen, Komula

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 45 ja 46 sekä 94 ja 95; kuvat  
40 ja 41 s. 106, 107.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 14,2 km luoteissuuntaan. Kohde sijaitsee Syväjärven metsätiestä n. 300 m lounaaseen ja 1,5 km Komulan talosta eteläkaakkoon, Hyttisuon ja Syväjärven lounaispuolella olevan Järvenpäänsuon välisellä kannaksella. Paikan itä ja länsipuolella on vanhaa sekametsää. Aluskasvillisuutena paikalla on sammalta ja puolukkaa, lisäksi paikalla kasvaa vanhoja kuusia.

#### Kohteen kuvaus:

Kohde sijaitsee pienellä kumpareella, jonka pohjoispäässä on sorakuoppa. Kuopan reunoilla olevasta pyöreästä hiilivallista päätellen sen kohdalla on sijainnut miilukuoppa. Hiilivallin ulkohalkaisija on noin 10 m. Vallin ulkoreunasta 8 m etelälounaaseen on kumpare, jossa on palanutta kiveä, kyseessä

saattaa olla hytin paikka. Oletetun hytin kohdalta oli nostettu kiviä syrjään. Kuonaa paikalla ei juuri ole. 'Hytin' kunto on kohtalainen, mutta miilukuoppa on melko tavalla tuhoutunut.

**Perimätieto:**

Setti Keränen (96 v.) kertoi että, 70 vuotta sitten suossa oli hölmännostokuoppa. Perimätiedon mukaan hyttiä varten tarvittu hölmä olisi nostettu lähisuosta.

**lisäyksiä:** 7.9 1988 suoritettujen tutkimusten aikana Setti Keränen teki muutamia kuoppia käsillään hytin pinnalle.

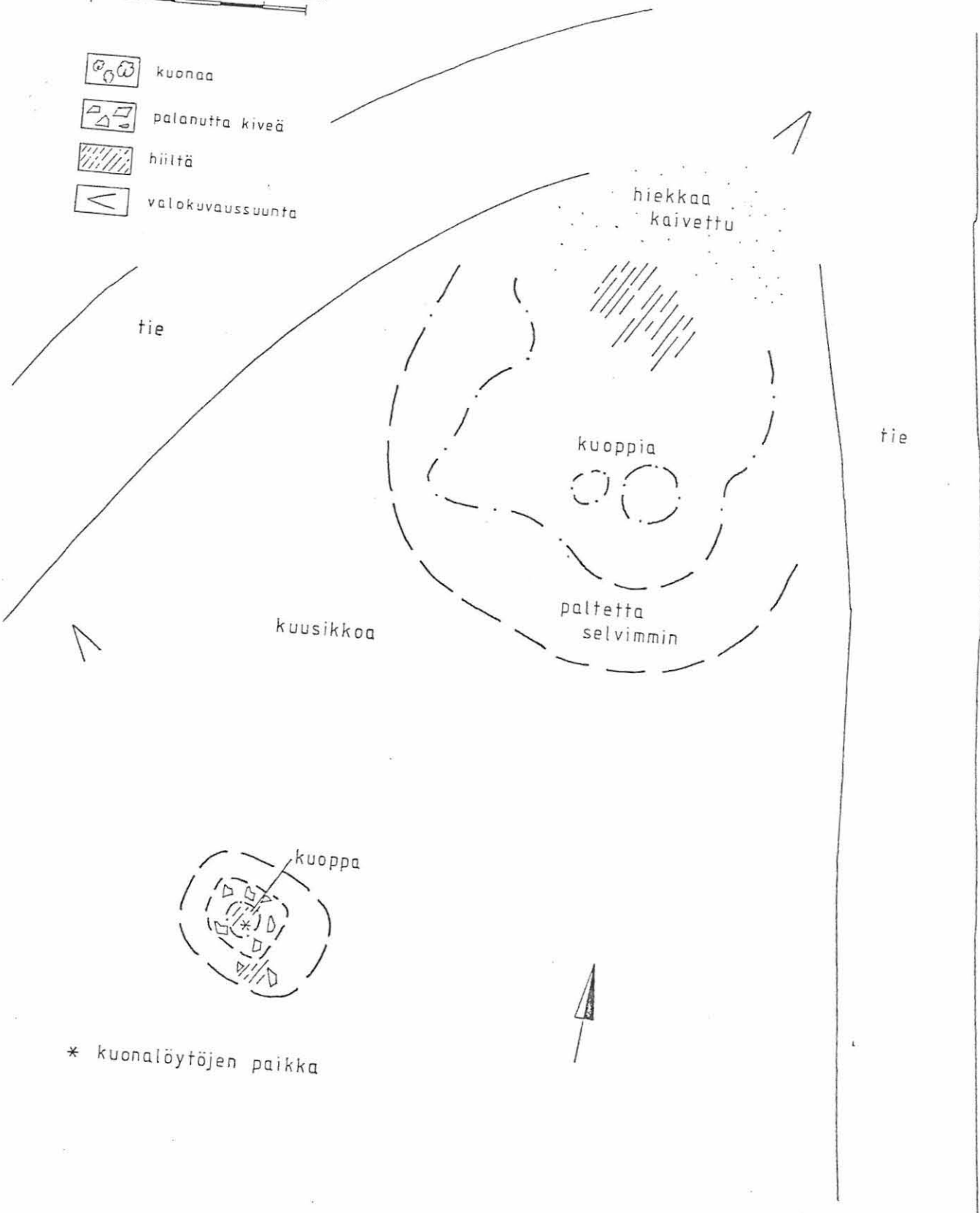
# HYTTISUON HYTTI

7. 9. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta



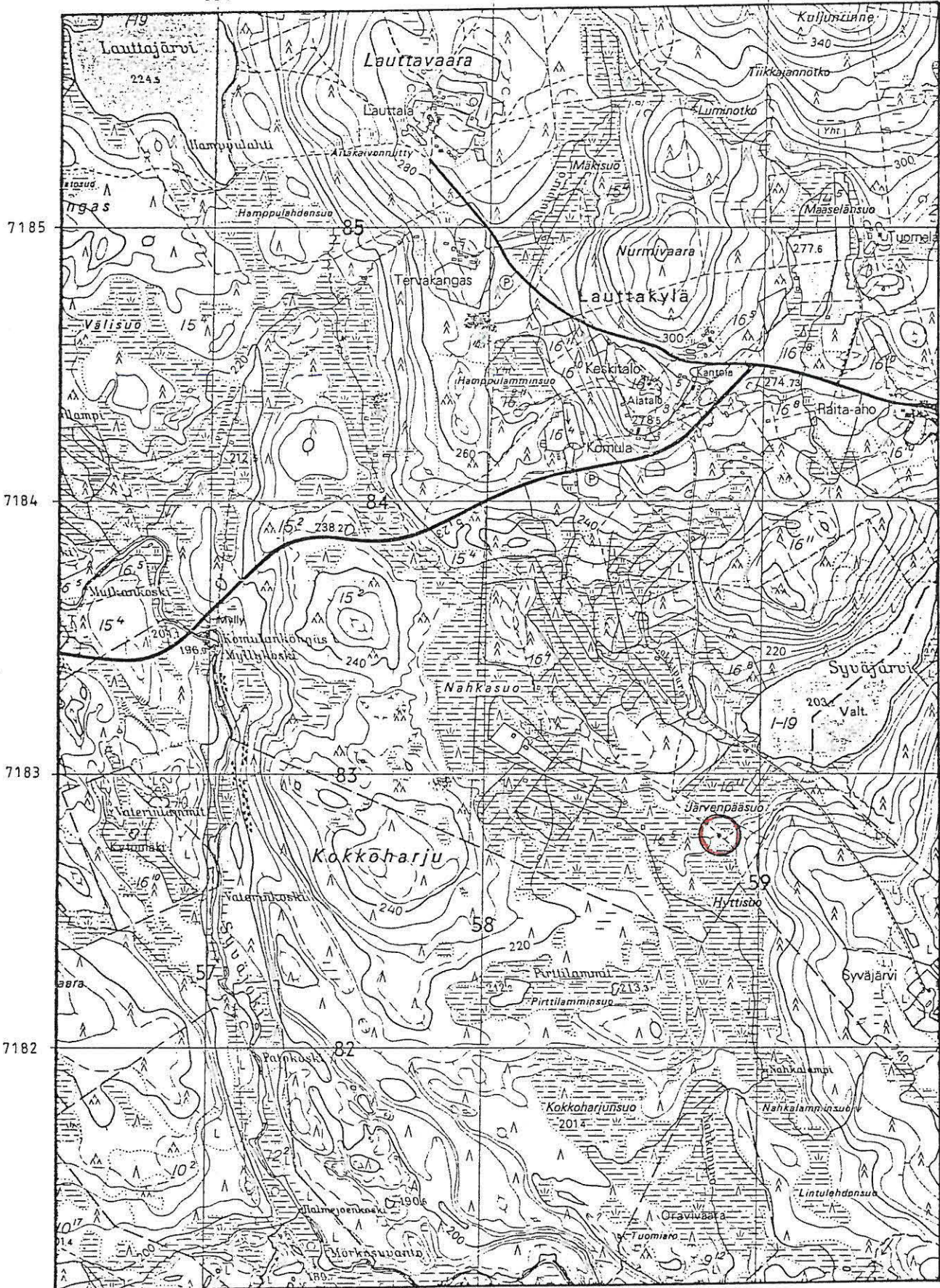
\* kuonalöytöjen paikka



557

558

559



PK 3443 06 ISO TUOMIVAARA Helsinki 1972  
HYTTISUON HYTTI  
KOHDE MERKITTY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 15

Hyrynsalmi  
Kytömäki  
Komula

peruskartta: 3443 06 ISO-TUOMIVAARA 1972

peruskoordinaatit: x = 7184 15 y = 558 15 z = 250?

kylä: Kytömäki

alue: Lauttakylä

tila, paikan lähempi nimi: Komula

kiinteistötunnus: 105-402-0016-0004

maanomistaja: Keränen Sylvi ja Yrjö

maanomistajan osoite: PPA 3 Komula, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Kaiku 1988, s. 105.

inventointilöydöt: -

rauhoitussuositusehdotus: III

opas: Kalle Juntunen, Setti Keränen, Komula

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 44 ja 93; kuva 42 s. 107.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen sijaitsee kirkosta on n. 19,3 km luoteis-suuntaan, 0,4 km Komulan talosta länsilounaaseen. Paikka on raivattu pelloksi n. 10 vuotta sitten. Paikasta n. 50 metriä eteläsuuntaan on Lauttakylästä Paljakkaan vievä maantie. Peltoa viljellään edelleen.

#### Kohteen kuvaus:

Havaintomahdollisuudet on varsin huonot. Peltoa raivatessa paikalta oli viety pois kiviä ja kuonaa. Pellolla on edelleen selvä kohouma. Paikkaa tarkemmin tutkittaessa sieltä löytyi hiilen sekaista multaa.

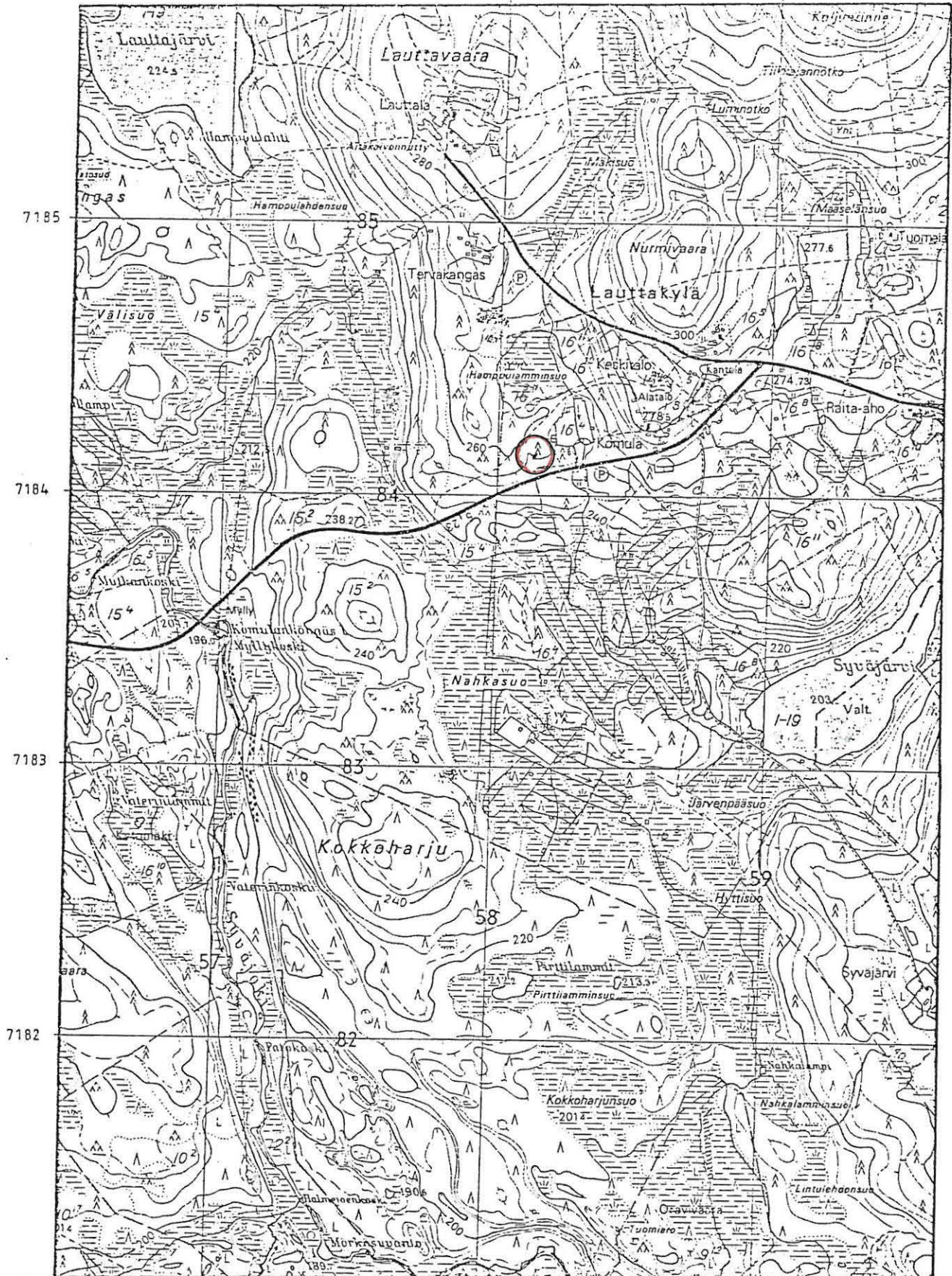
Perimätieto: Kuonaa on havaittu silloin, kun paikkaa raivattiin pelloksi.

Lisäyksiä:

557

558

559



PK 3443 06 ISO TUOMIVAARA Helsinki 1972  
KOMULAN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 16

Hyrynsalmi

Kytömäki

Nahkasuo

peruskartta: 3443 06 ISO-TUOMIVAARA 1972

peruskoordinaatit: x = 7182 90 y = 558 08 z = 210

kylä: Kytömäki

alue: Lauttakylä

tila, paikan lähempi nimi: Komula, Nahkasuo

kiinteistötunnus: 105-402-0016-0004

maanomistaja: Keränen Sylvi ja Yrjö

maanomistajan osoite: PPA 3 Komula, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Kaiku, 1988 s. 105.

inventointilöydöt: -

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen; Setti Keränen Komula

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 50 ja 51 sekä 97 ja 98; kuvat  
43 - 46 s. 107, 108.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta on n. 15,4 km luoteeseen, Kokkoharjun itäkoillispuolella, Komulan talosta 1,4 km etelälounaaseen, vanhassa suon ympäröimässä sekametsässä. Maa on hiekkamaata ja aluskasvillisuutena on sammalta, puolukkaa ja mustikkaa.

#### Kohteen kuvaus:

Kohde sijaitsee pienellä nyppylällä, havaintomahdollisuudet ovat varsin heikot, sillä paikalla sijaitsevan kuopan pohjalla kasvaa isoja kuusia. Kuopan halkaisija oli n. 3,5 metriä ja syvyys 0,8 m. Kuoppaa ympäröi selvä reunavalli ja se vaikutti miilunpohjalta. Hytiksi tunnistettavaa kohdetta ei paikalla ollut, ei myöskään kuonaa.



**Perimätieto:**

-

**lisäyksiä:**

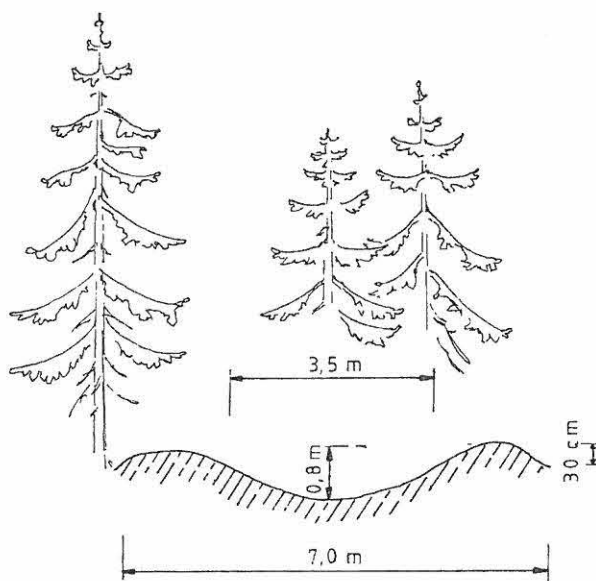
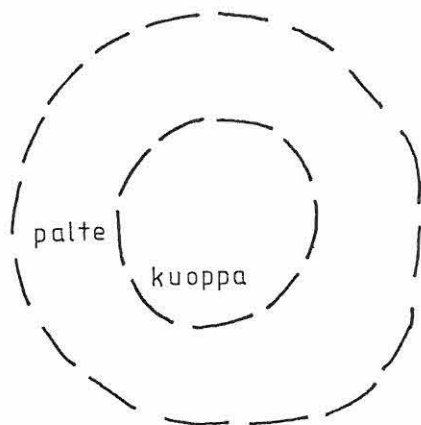
# NAHKASUO

13. 9. 1988

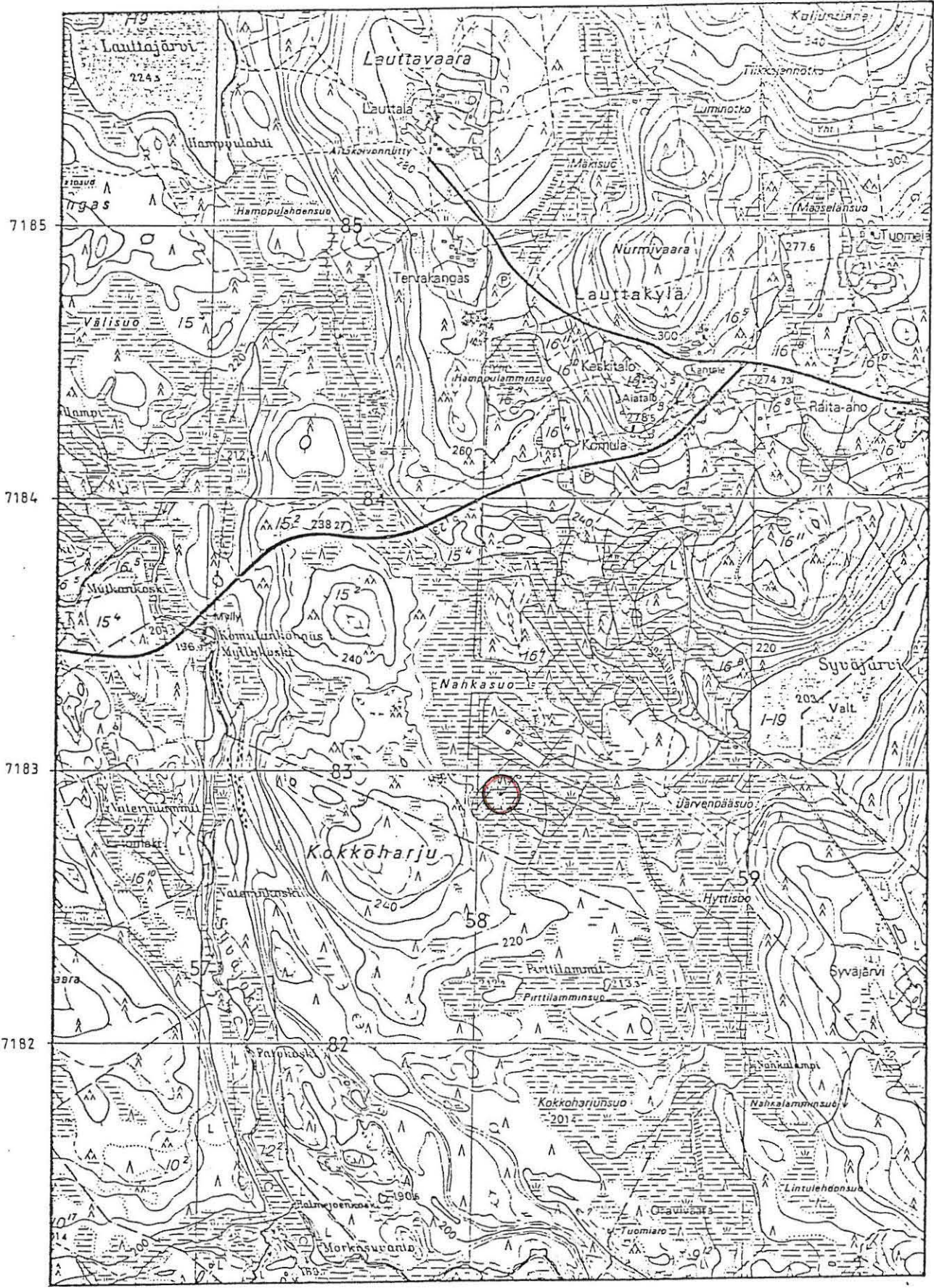
PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta



kuusimetsää



PK 3443 06 ISO TUOMIVAARA Helsinki 1972  
NAKKASUON HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



HYRYNSALMI 17

Hyrynsalmi  
Kytömäki  
Ylä-Virta

peruskartta: 3443 09 HAAPOLA 1973

peruskoordinaatit:  $x = 7186\ 58$      $y = 563\ 94$      $z = 152,5$

kylä: Kytömäki

alue: Honkajärvi

tila, paikan lähempi nimi: Vähämäki, Ylä-Virta

kiinteistötunnus: 105-402-0043-0006

maanomistaja: Kinnunen Martti

maanomistajan osoite: PPA 3 Alamäki, 89400 Hyrynsalmi

aikaisemmat tiedot: Kaiku 1988, s. 104-105.

inventointilöydöt: -

rauhoitusluokitusehdotus: III

opas: Kalle Juntunen

valokuvat: -

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta n. 12,7 km luoteissuuntaan, 0,5 km alvirtaan Honkajärvestä, joen luoteisrannalla. Paikka, jossa Ylä-Virran raudanpolttopaikan oletetaan sijaitsevan on hiekkapohjaista kangasmaata. Paikalla kasvaa tiheää sekametsää, rantaan on matkaa n. 70 - 80 metriä, lounaassa on vanhaa, miltei umpeenkasvanutta niittyä tai peltoa. Paikan eteläpuolella on eteläsuunnassa laskeva töyräs. Maasto on epätasaista.

#### Kohteen kuvaus:

Maaston epätasaisuuden ja tiheän kasvuston johdosta havainnointimahdollisuudet olivat varsin heikot. Alueella on muutamia hiiltä sisältäviä, n. 50 cm. korkuisia kasoja, ne liittyvät paikalla olevaan

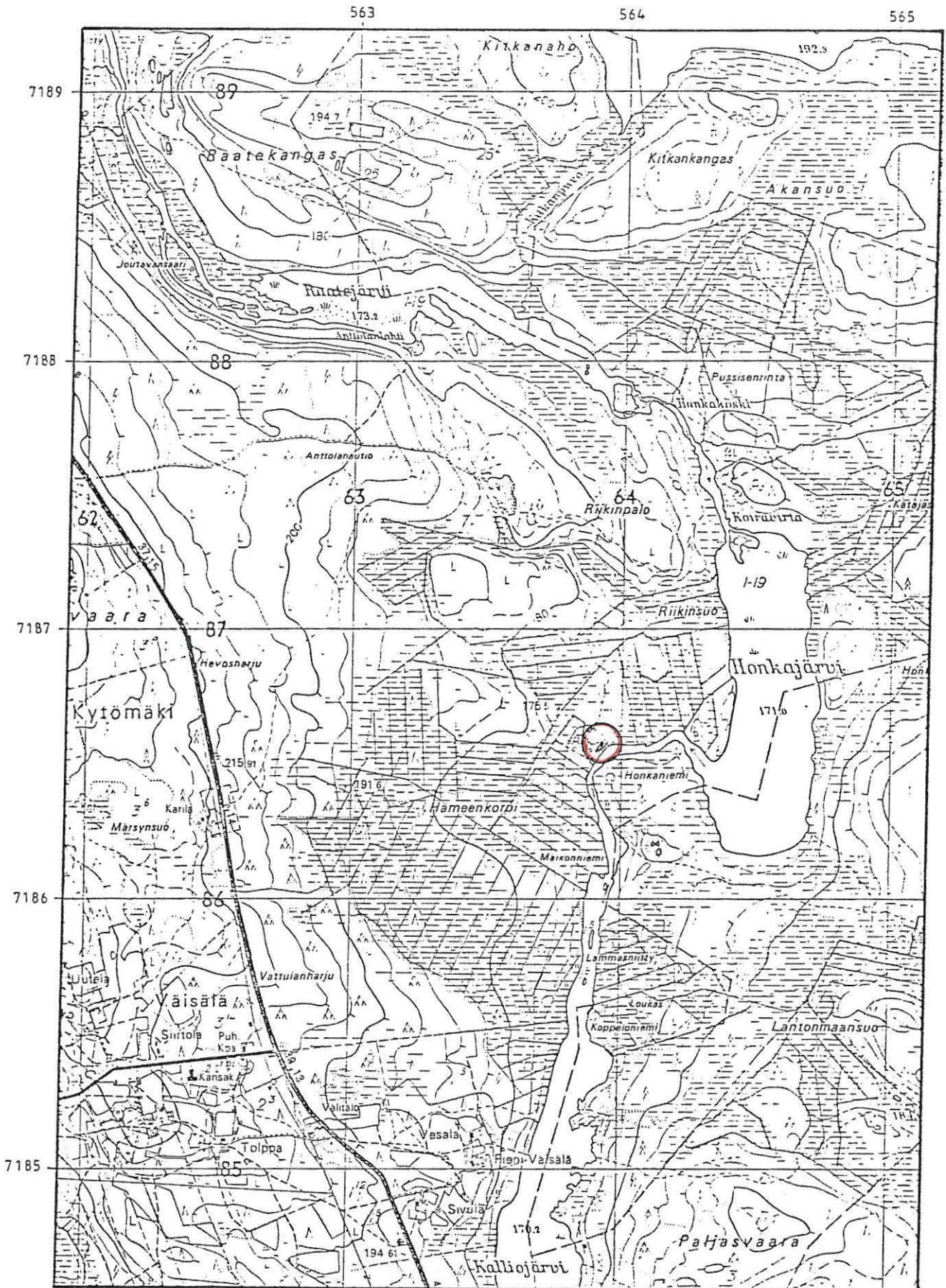


tervahaudan pohjaan. Rautakuonaa paikalta ei löytenyt, mahdollisesti tervahauta on tuhonnut hytin jäännökset.

**Perimätieto:**

Setti Keränen kertoi perimätietona että Ylä-Virran raudasta tehdystä teräksestä olisi taottu rautaesineitä. Malmi rautaa varten olisi nostettu Kytömaen Ylä-Virrasta.

**lisäyksiä:**



PK 3443 09 HAAPOLA Helsinki 1972  
YLÄ-VIRRRAN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ

HYRYNSALMI 18

Hyrynsalmi

Kytömäki

Kaiskojärven Hyttiniemi

peruskartta: 3444 07 KAISKOJÄRVI 1972

peruskoordinaatit: x = 7194 88 y = 560 64 z = 185

kylä: Kytömäki

alue: Kaiskojärvi

tila, paikan lähempi nimi: Hyttiniemi

kiinteistötunnus: 105-402-0024-0000

maanomistaja: Kinnunen, Iida Helena; Kontiola, Eeva Kyllikki;  
Leinonen, Marja-Liisa.

maanomistajan osoite: Hyttiniemi, 89420 Kytömäki (Kinnunen);  
Pöllänkuja 1, 89200 Puolanka (Kontiola); Niittytie  
9, 89200 Puolanka (Leinonen)

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:1

rauhoidusluokitusehdotus: III

opas: Kalle Juntunen, Hyrynsalmi, emäntä Iida Kinnunen

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 68, 69; kuva 47 s. 108.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 21,5 km luoteeseen. Kohde sijaitsee noin 100 m päässä Kaiskojärven rannasta länteen. Oletettu hytinpaikka on Hyttiniemen tilan pihapiirissä talon eteläkaakkoispuolella, ulkorakennusten takana. Paikka on raivattu pelloksi.

#### Kohteen kuvaus:

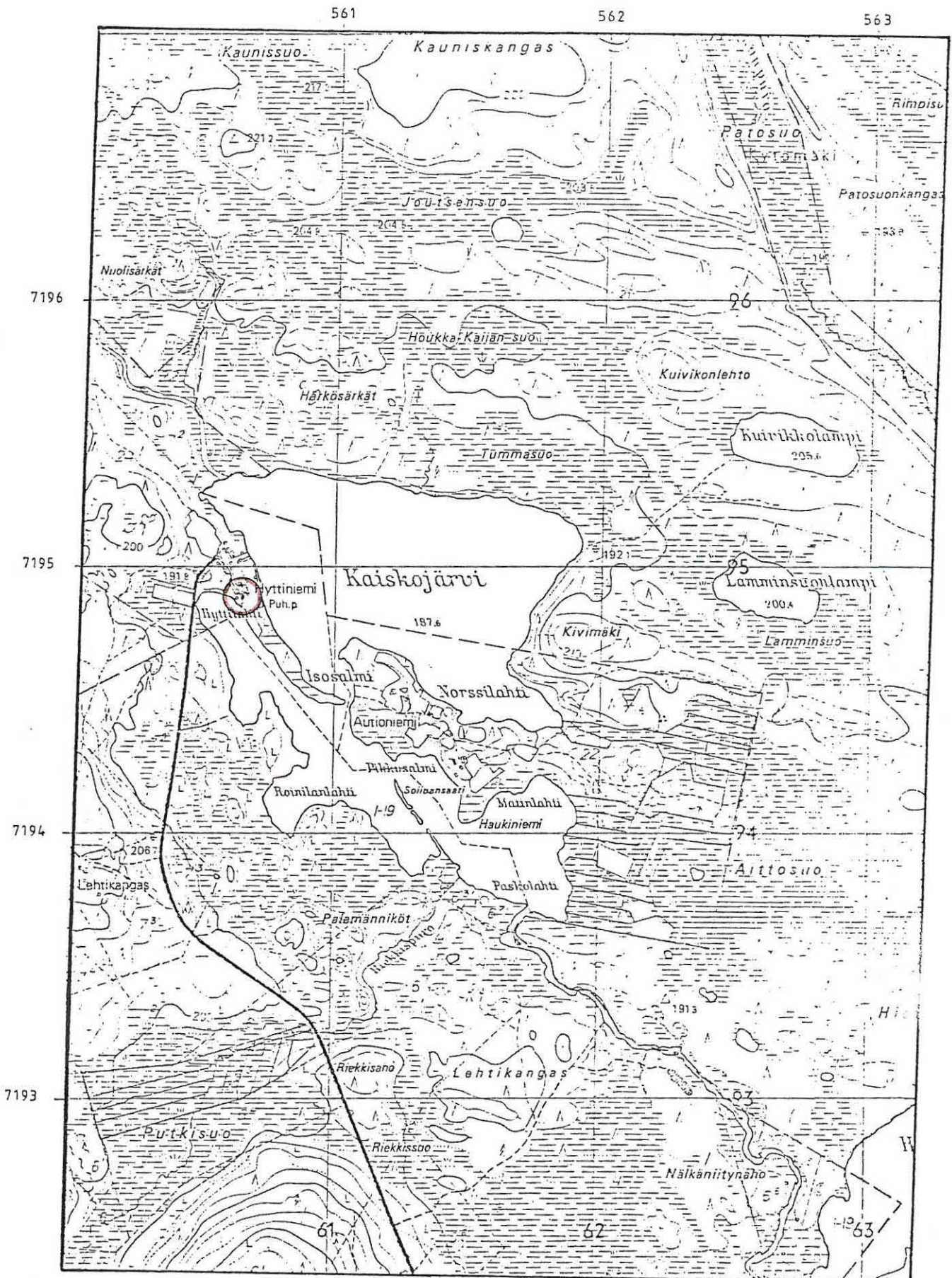
Pellossa on edelleen runsaasti hiiltä, paikalta on löytynyt myös kuonaa. Kohdetta tutkittaessa kuonaa ei kuitenkaan löytynyt. Pellossa ei ollut havaittavissa erityisiä kohoumia.

**Perimätieto:**

Hyttiniemen emännän Iida Kinnusen miehen isä on tullut asumaan Hyttiniemeen vuosisadan alussa. Tila on rakennettu 'kylmään korpeen' ja ensimmäinen uuni asuinrakennukseen rakennettiin 'hytin' kivistä.

**lisäyksiä:** Kaiskojärven rannasta löytyi rautamultaa.





PK 3444 07 KAISKOJÄRVI Helsinki 1972  
KAISKOJÄRVEN HYTTINIEMEN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ

HYRYNSALMI 19

Hyrynsalmi

Kytömäki

Autioniemi

peruskartta: 3444 07 KAISKOJÄRVI 1972

peruskoordinaatit: x = 7194 41 y = 561 41 z = n.162.5

kylä: Kytömäki

alue: Kaiskojärvi

tila, paikan lähempi nimi: Autioniemi

kiinteistötunnus: 105-402-0022-0006

maanomistaja: Oikarinen, Tuomas Veikko ja Lapintaival, Elsa  
Anna

maanomistajan osoite: Kytömäki, Autioniemi, 89400 Hyrynsalmi  
(Oikarinen) ja Kangasjärvi, Törmälä, 89400 Hyrynsalmi (Lapintaival)

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: Kainuun Museo -

rauhoitussuositus: III

opas: Kalle Juntunen

valokuvat: -

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta n. 20,8 km luoteeseen.  
Paikka on Autioniemen tilan pihamaata ja sitä ympäröiviä peltoja.

#### Kohteen kuvaus:

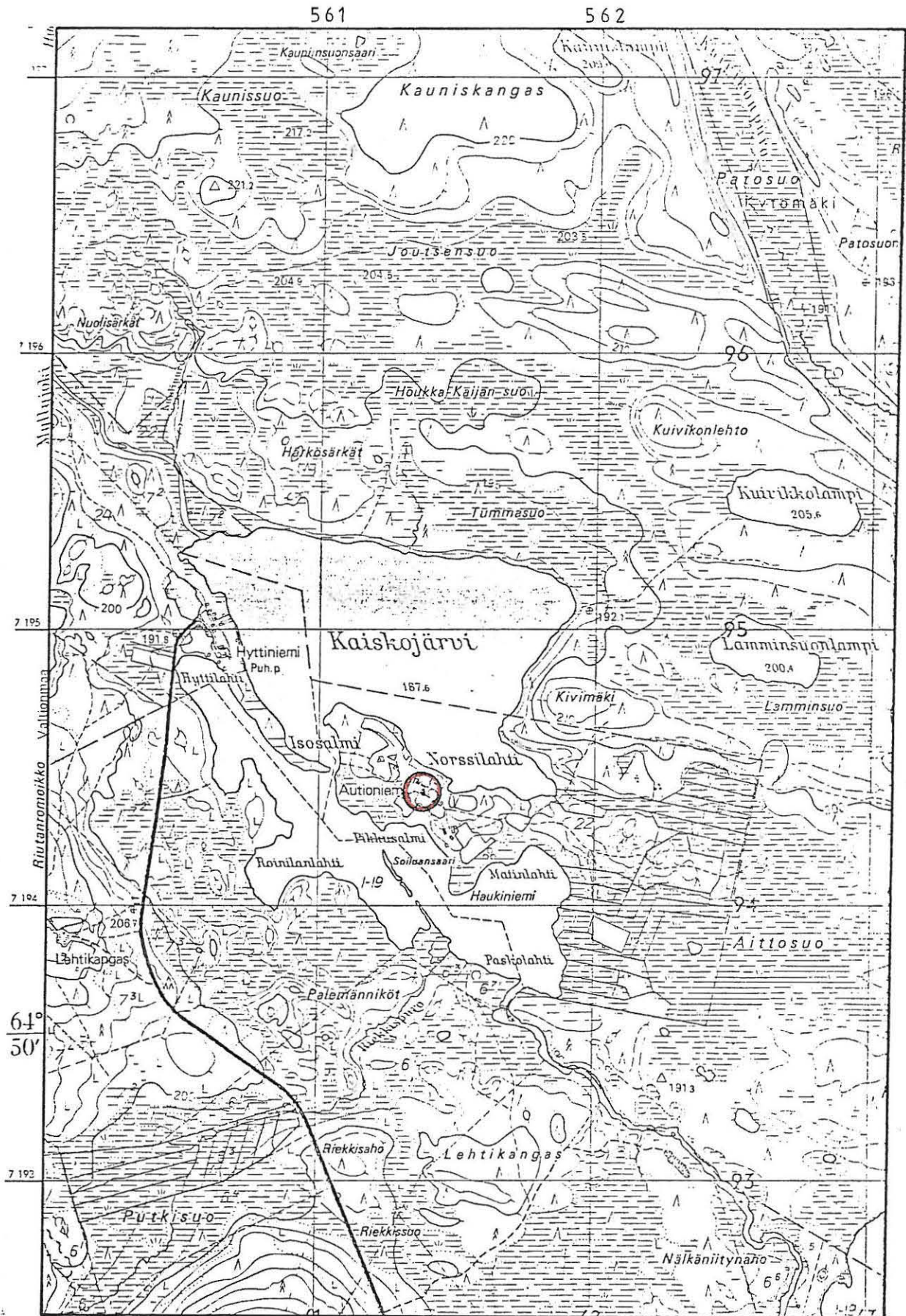
Pihapellolta löytyi hiiltä ja perunapellosta löytyi kaksi kvartsisirua. Samalta paikalta on myös Kalle Juntunen löytänyt kvartssia. Mitään raudanvalmistukseen liittyvää ei inventoinnissa löytynyt.

**Perimätieto:**

Kalle Juntusen tietojen mukaan täällä on sijainnut raudanvalmistuspaikka. Talon isäntä kertoi, että paikalla on kaksi hautakuoppaa. Ne ovat väliaikaisia hautoja. Isännän antaman tiedon mukaan niemessä on ollut asutusta 1700- luvulta saakka.

**lisäyksiä:** 20.12. 1988 puhelimitse Kalle Juntuselta saadun tiedon mukaan syksyllä peltoa muokatessa paikalta on löytynyt kuonaa sekä kalkkikiviluiskareita.





3444 07 KAISKOJÄRVI 1972  
AUTIONIEMEN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ



RISTIJÄRVI 1

Ristijärvi  
kirkonkylä  
Rautakorpi

peruskartta: 3443 07 JOKIKYLÄ 1972

peruskoordinaatit: x = 7161 22    y = 560 92    z = 159

kylä: Ristijärven kk.

alue: Lehtovaara

tila, paikan lähempi nimi: Seipelä, Rautakorpi

kiinteistötunnus: 697-401-0056-0015

maanomistaja: Kempainen Pietari

maanomistajan osoite: JL, 74 Seipelä, 88400 Ristijärvi

aikaisemmat tiedot: Kaiku 1988, s.105.

inventointilöydöt: Kainuun Museo: 4435:14

rauhoitussuositus: II

opas: Kalle Juntunen, Hyrynsalmi

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 41 - 43 ja 90 - 92; s. 108,  
109.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee kirkosta on n. 5 km pohjoiskoilliseen, Lehtovaaran eteläpuolella, 0,9 km Seipelän talosta luoteeseen. Kohteen ympärillä kasvaa n. 40 vuotta vanhaa mäntymetsää. Pohjoissuunnassa, noin sadan metrin päässä on Heposuo.

#### Kohteen kuvaus:

Kohteen kunto on kohtalaisen hyvä. Paikalla on kaksi kuoppaa. Isomman kuopan sisäpinnan läpileikkaus on n. 6,5 metriä ja syvyys 1,0 m. Idässä 12 m päässä sijaitsevan pienemmän kuopan halkaisija on n. 3,5 metriä ja syvyys 1,1 m. Molempia kuoppia ympäröi reunapalte, niiden pohjat on aika epätasaisia, niitä on pengottu. Suuremmasta kuopasta 4 m pohjoiskoilliseen on 9 m pituinen kumpare, jossa on kuonaa ja palanutta kiveä.

**Perimätieto:**

Kerrotaan että Heposuossa on ollut malminnostokuoppa. Tutkitun kohteen paikalla olisi aiemmin ollut lehmien laiduntamispaikka.

**Lisäyksiä:**

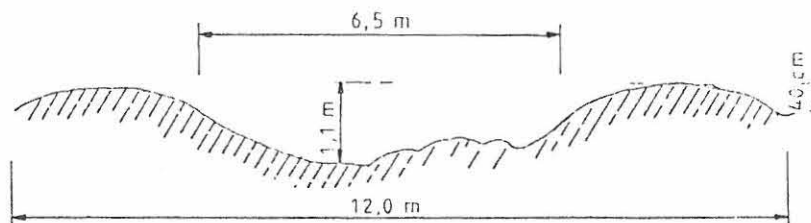
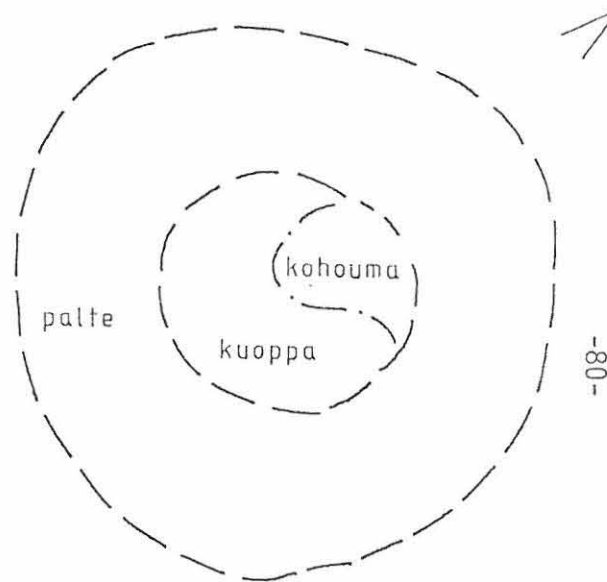
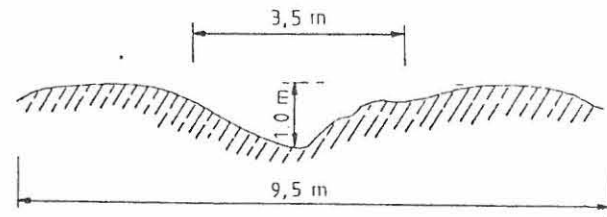
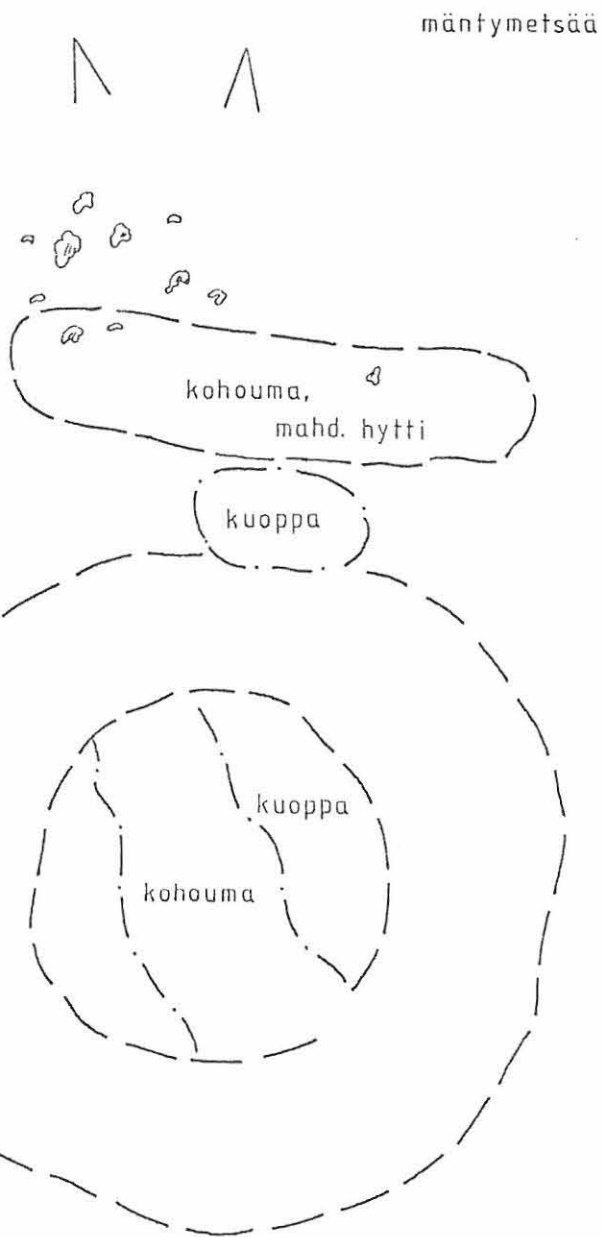
# RAUTAKORVEN HYTTI

7. 9. 1988

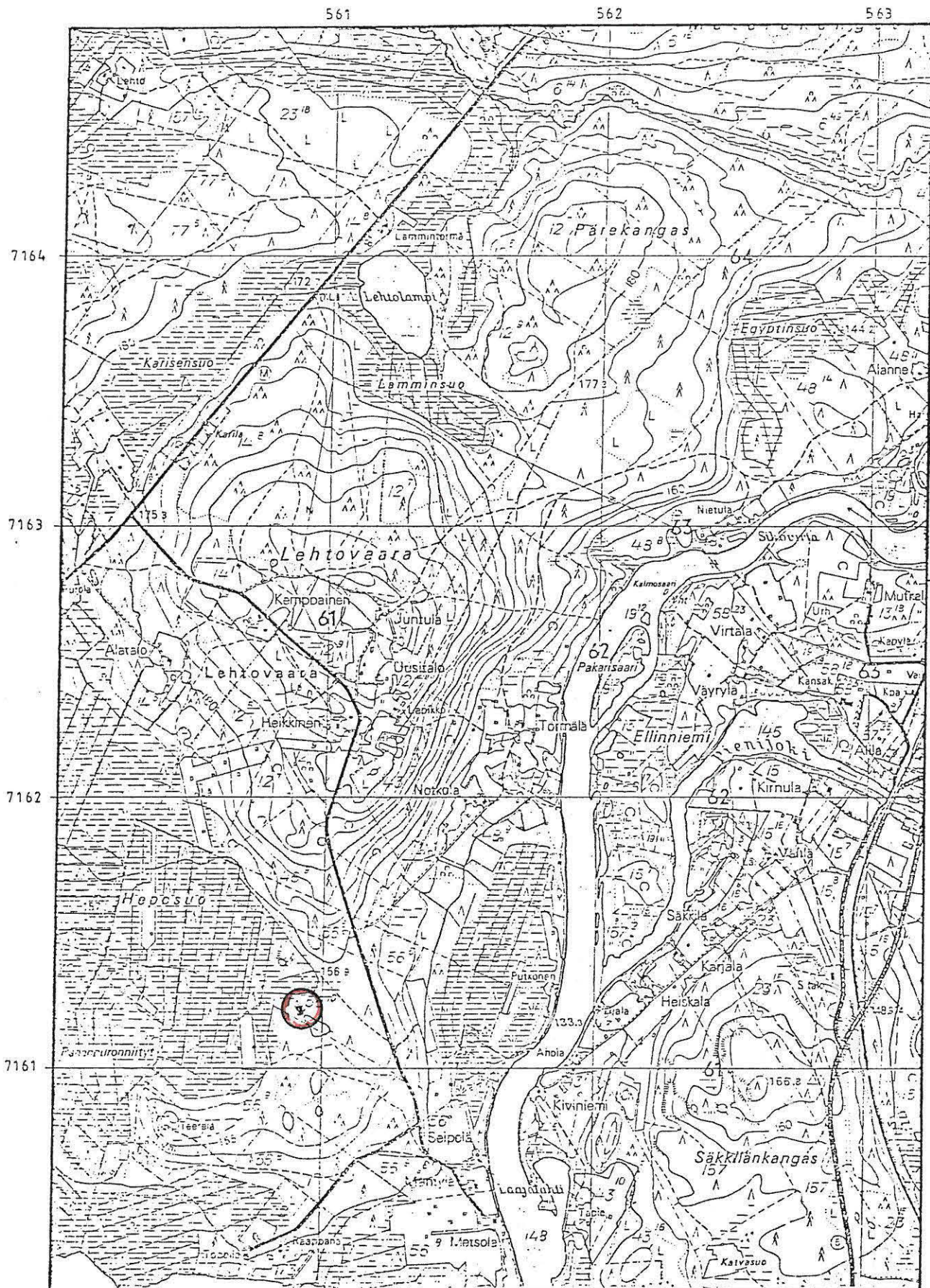
PIIRT. RITVA MOILANEN



- kuonaa
- palanutta kiveä
- hiiltä
- valokuvaussuunta







PK 3443 07 JOKIKYLÄ Helsinki 1972  
RAUTAKORVEN HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISILLA YMPYRÄLLÄ



SUOMUSSALMI 1

Suomussalmi  
Alavuokki  
Rautaruukkinaho

peruskartta: 4423 02 JUMALISKYLÄ 1974

peruskoordinaatit: x = 7175 88 y = 463 86 z = 237,5

kylä: Alavuokki

alue: Tiikkajavaara

tila, paikan lähempi nimi: Aumasalo, Rautaruukkinaho

kiinteistötunnus: 777-403-0149-0000

maanomistaja: Heikkinen Kalle

maanomistajan osoite: 638 Tiikkaja, 89999 Ämmänsaari

aikaisemmat tiedot: -

inventointilöydöt: Kainuun Museo 4435:13

rauhoitussuositusehdotus: II

opas: Rehtori Lippo Vester, Suomussalmi, Kalle Heikkinen  
Aumasalo

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 61-63 ja 106-108; s. 109, 110.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohde etäisyys kirkosta on n. 27,8 km kaakkoon, Aumalammen kaakkoispuolella, 0,5 km Aumasalon talosta eteläkaakkoon. Kohde sijaitsee hakkuuaukealla, lännestä itään alenevassa rinteessä. Kohteesta n. 50 metriä itään on Heinisuo. Kohteen sijaintipaikalle on istutettu taimikkoa. Maaperältään kohteen ympäristö on kangasmaata.

#### Kohteen kuvaus:

Havaintomahdollisuudet ovat kohtuulliset. Maan pinta on laikutuksessa rikottu. Isännän mukaan hytin paikka on siinä yhteydessä särkynyt. Paikalla on

pieni tervahaudan pohja, joka on ehkä tehty miilukuoppaan. Siitä 6 - 13 m etelään oli maassa kuonaa ja palanutta kiveä.

**Perimätieto:**

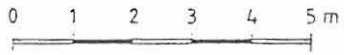
Kalle Heikkisen mukaan kuonan sijaintipaikka on ollut pidempään tiedossa. Perimätieto kertoo, että paikalla on poltettu tervaa. Paikalta on löytynyt puinen kuokka.

**Lisäyksiä:**

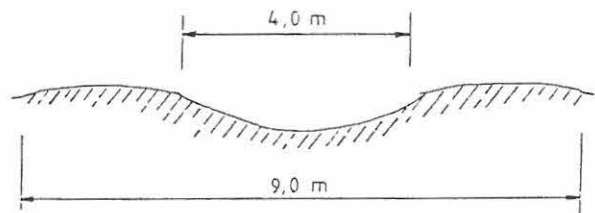
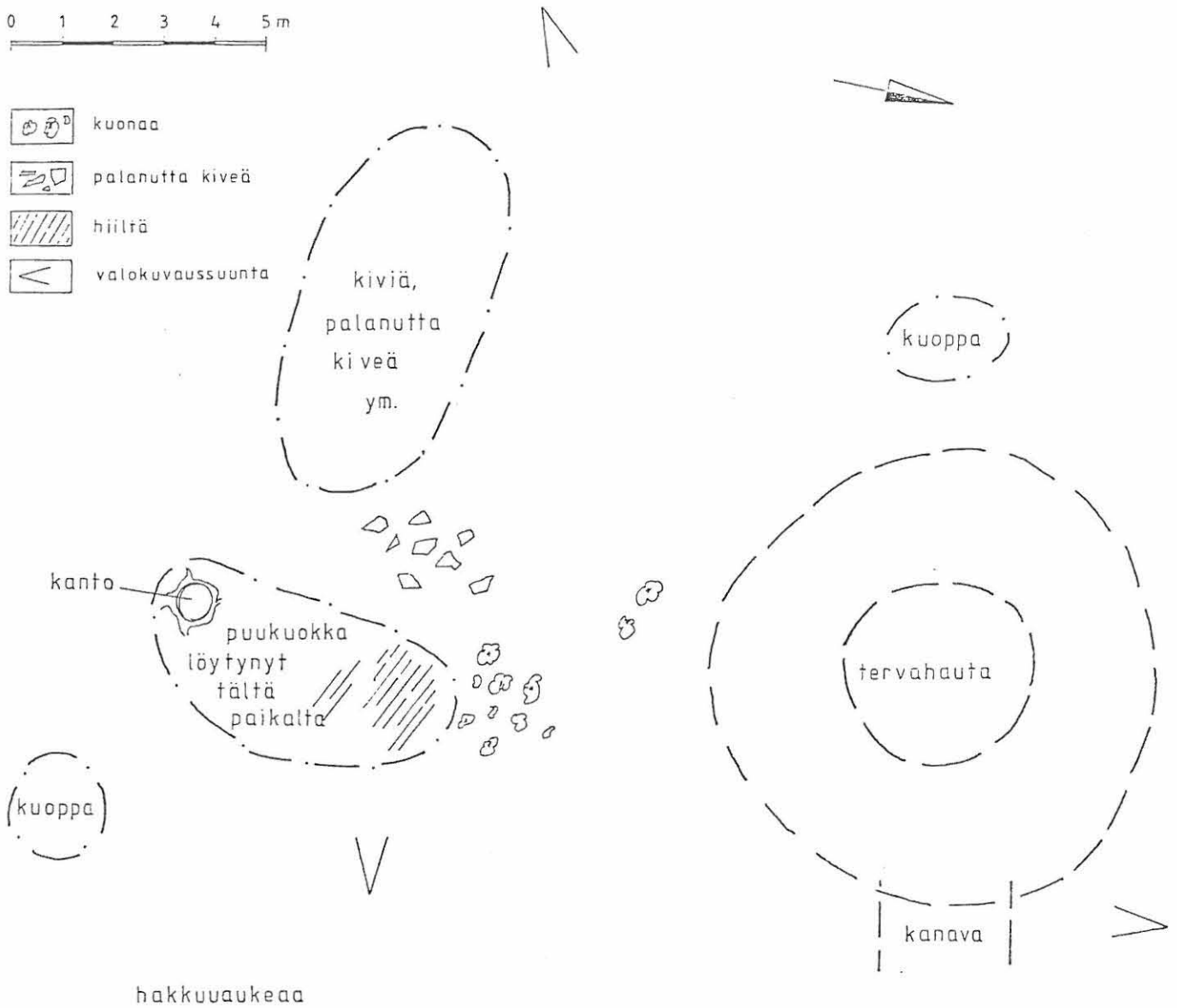
# RAUTARUUKINAHON HYTTI

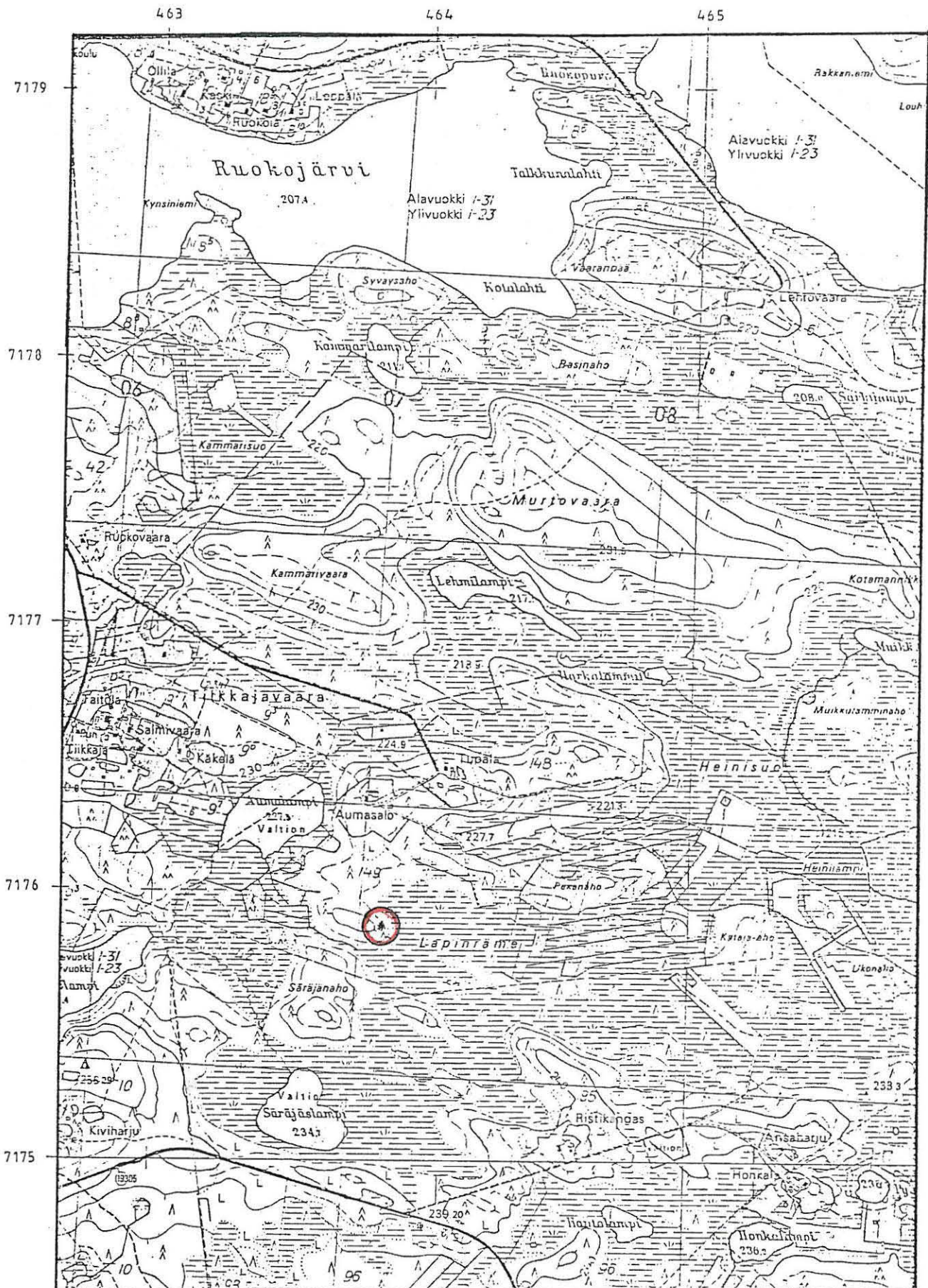
15. 9. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN



-  kuonaa
-  palanutta kiveä
-  hiiltä
-  valokuvaussuunta





PK 4423 02 JUMALISKYLÄ Helsinki 1974  
RAUTARUUKINAHON HYTTI  
KOHDE MERKITYY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



SUOMUSSALMI 2

Suomussalmi  
Yli-Näljänkä  
Hytinaho

peruskartta: 3533 07 POLVINIEMI 1972

peruskoordinaatit: x = 7229 70    y = 564 24    z = 185

kylä: Yli-Näljänkä

alue: Vaaranniva

tila, paikan lähempi nimi: Uusitalo, Hytinaho

kiinteistötunnus: 777-410-0005-0043

maanomistaja: Tauriainen Eero

maanomistajan osoite: Uusitalo, 89680 Vaaranniva

aikaisemmat tiedot: Kaiku 1988, s. 105.

inventointilöydöt: Kainuun Museo: 4435:15

rauhoitussuositus: II

opas: Lippo Vester, Pauli Moilanen, Lehdonvaara

valokuvat: Kainuun Museo 2393: 56-60 ja 103-105; s. 110, 111.

#### Sijainti ja maaston kuvaus:

Kohteen etäisyys kirkosta on n. 41,5 km luoteissuuntaan, 0,6 km lounaaseen Vaarannivan koulusta, pienen puron lounaispuolella. Kohde sijaitsee lännestä itään laskevassa rinteessä. Kohteen ympärillä on vanhaa sekametsää. Maaperä on kangasmaata.

#### Kohteen kuvaus:

Kohteella on kaksi kuoppaa, molemmissa on paltetta. Toisen halkaisija on 4,5 m ja syvyys 1,2 m. Toinen sijaitsee 11 m luoteeseen, sen halkaisija on 4,3 m ja syvyys 1,0 m. Kuoppien välissä, lähempänä luoteista kuoppaa on noin 5 m pitkä kasa, jossa on palanutta kiveä ja kuonaa. Sen itäpuolella on vielä palaneita irtokiviä ja kuonaa. Sekä kumpua että molempia kuoppia oli pengottu äskettäin.

**Perimätieto:**

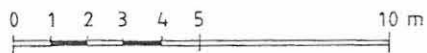
Kohteella mukana olleen Pauli Moilasen mukaan paikka on ollut tiedossa niin kauan kuin hän muistaa.





**lisäyksiä:**

# HYTINAHO

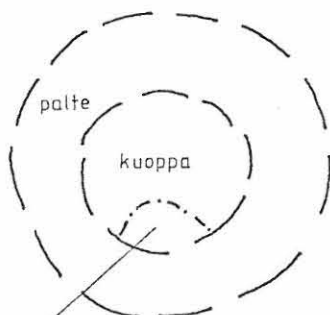
15. 9. 1988

PIIRT. RITVA MOILANEN

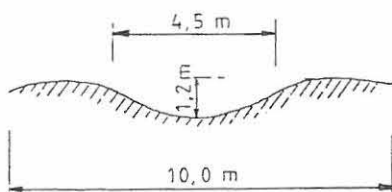
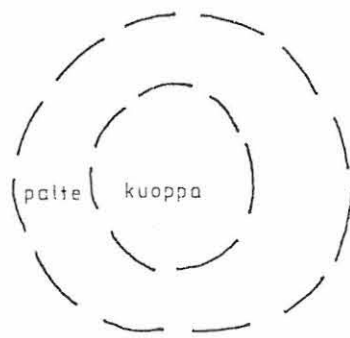
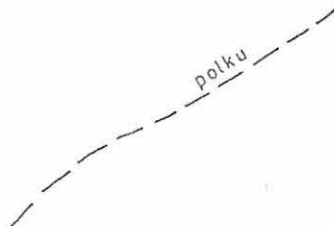
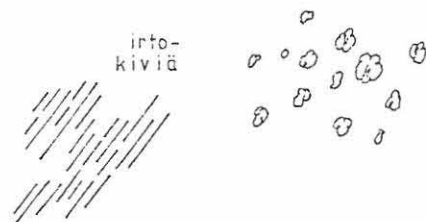
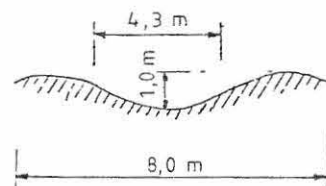
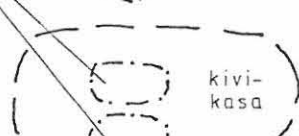


-  kuonaa
-  palanutta kiveä
-  hiiltä
-  valokuvaussuunta

sekametsää



kuoppia  
kaivettu



564

565

566



-06 m 20<sup>s</sup>  
28° 25'

Nok = - 21<sup>v</sup>

7229

7228

7227

7226

PK 3533 07 POLVINIEMI Helsinki 1972

HYTINAHO

KOHDE MERKITY PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ



### Muita inventoituja kohteita

Edellä lueteltujen kohteiden lisäksi inventoitiin Hyrynsalmen kirkonkylässä, Emäjoen itärannalla olevan Iston koulun rantaa uuden liikuntahallin kohdalla (pk 4421 05 NUOTTIJÄRVI 1974, x = 7175 92 ja y = 428 68). Paikalta on 1977 tehtyjen viemäritöiden aikana löytynyt 20 kg painoinen rautamöhkäle, joka lienee peräisin rautahytistä. Rautamöhkälettä säilytetään Kaunislehdon museossa. Hyrynsalmelainen seppä Setti Keränen on takonut siitä leikatusta palasta kolme puukkoa. Talvella 88 - 89 möhkäle lähetettiin analysoitavaksi Raahen Rautaruukin tehtaalle. Löytöpaikka oli täysin myllerretty. Kohde on merkitty numerolla Hy20.

Helena Taskisen johtamaan Kuhmon Katerman Pajasaaren (pk 4411 11 KATERMA 1974, x = 7175 92, y = 428 68) kaivaukseen tutustuttiin 6.9.1988. Kaivauksessa oli löytynyt kuoppa, jossa oli hiiltä ja sen ympäristössä runsaasti kuonaa. Lähetyvillä sijaitsi mahdollinen hytin paikka ja ilmeinen miilukuoppa. Kohde on merkitty numerolla Ku1.

Vuoden 1988 aikana on Esa Suominen tarkastunut lisäksi seuraavat kohteet, joista on löytynyt rautakuonaa:

Kajaani, Jormua, Saunakaarre. Kohde on merkitty nrolla Ka1.

Puolanka, kk, Ahola. Kohde on merkitty numerolla Pu1.

Ristijärvi, kk, Hiekkaniemi. Kohde on merkitty numerolla Ri2.

Kohteista on tarkastuskertomusten Kainuun Museossa ja museoviraston arkistossa, lisäksi kertomuksista on kopiot inventointikertomuksen liitteenä.

**Inventoimattomia kohteita:**

Kainuun muinaisjännösluettelossa on mainittu muutama raudansulatuspaikka:

Kajaani nro 2, Linnantaus, Äkälänniemi (museoviraston kaivaus 1981 - 83)

Kajaani nro 11, Kuluntalahti, Särämänjoensuu

Suomussalmi nro 249, kk, Kuonakaarre

Suomussalmi nro 280, Ruhtinaansalmi, Muosärkkä

Vuolijoki nro 15, Kytökoski, Lehtola

Lisäksi useilta Kainuun esihistoriallisilta asuinpaikoilta on löytynyt rautakuonaa.

Hyrynsalmelta on inventoimatta seuraavat Kalle Juntusen mainitsemat paikat:

Parkkisuo

Kerälän virrat (mm. Castren mainitsee Kerälän virrat 1754).

Heinisuo (Castren 1754).

Moisiovaara?

Kytömäen Syväjärvi

Salmi

Sotkamosta on tiedossa yksi rautahytin paikka. Se sijaitsee Sumsan kylässä, Tervajärven talomuseon alueella (pk 4411 06 MATIKANJÄRVI 1974, x = 7123 36, y = 438 54).

RAUTAHYTTI-INVENTOINTIIN V. 1988 LIITTYVÄT VALOKUVAT

Kuvien luettelonumero on Kainuun Museo 2393

Kaikki kuvat Esa Suominen 1988

Kajaanin Saunakaarre, katso Kainuun Museo 2370

Ristijärven Hiekkaniemi, katso Kainuun Museo 2396

Hyrynsalmen Viidansuo, katso Kainuun Museo 2381

Puolangan Ahola, katso Kainuun Museo 2400

Mustavalkonegatiivit:

- 2393:1,2 Päivi Tervonen Ristijärven Rautakorven hytillä. Kuva 59.
- 3 - 11 Setti Keränen opastaa inventoijia Hyrynsalmen Nahkasuon mahdolliselle hytinpaikalle (kohde 16). Kuvat 43 - 45.
- 12 -14 Kalle Kempainen oppaana Matalalammen hytillä (kohde 8). Kuvat 14 ja 15.
- 15 Kohde 7, Karjala, palanutta kiveä ja kuonaa. W. Kuva 29.
- 16 Kohde 7, Karjala, pensaikkaa, jossa hytti sijaitsee. SW. Kuva 27.
- 17 Kohde 7, Karjala, hytin muodostama kumpu. E. Kuva 28.
- 18 Kohde 7, Karjala, yleiskuva alueesta, hytti tien vasemmalla puolella. NW. Kuva 26.
- 19 Kohde 6, Pilkkalehto. NW. Kuva 24.
- 20 Kohde 6, Pilkkalehto. SSE. Kuva 25.
- 21 Kohde 6, Pilkkalehto. E Kuva 23.
- 22 Kohde 5, Rempsunsuo, kuonakasa. SW. Kuva 21.
- 23 Kohde 5, Rempsunsuo, palanutta kiveä, taustalla kuonakasa. NNE. Kuva 20.
- 24 Kohde 5, Rempsunsuo, Miilukuoppa, jonka reunaa aura tuhonnut. WSW. Kuva 22.
- 25 Kohde 5, Rempsunsuo, yleiskuva alueesta. N. Kuva 19.
- 26 Kohde 9, Oinasaho, ristikkäisiä rankoja avatussa miilunpohjassa. W. Kuva 32.
- 27 Kohde 9, Oinasaho, palanutta kiveä ja puoliksi avattu hiilikasa kaivetun alueen itäreunassa. W. Kuva 31.

- 2393:28 Kohde 9, Oinasaho, yleiskuva alueesta kuonakasan päältä.  
SW. Kuva 30.
- 29 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset. N.  
Kuva 7
- 30 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, miilukuoppa. S. Kuva  
10.
- 31 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset. SW.  
Kuva 6
- 32 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, kuonakasa. SW. Kuva 9.
- 33 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset, huomaa  
rautaputki. S. Kuva 8
- 34 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, yleiskuva. S. Kuva 5.
- 35 Kohde 8, Matalalampi, kuonakasa. SSE. Kuva 11.
- 36 Kohde 8, Matalalampi, kumpare, jossa palanutta kiveä. N.  
Kuva 12.
- 37 Kohde 8, Matalalampi, miilukuoppa. NW. Kuva 13.
- 38 Kohde 3, Akkosuo, yleiskuva. NE. Kuva 16.
- 39 Kohde 3, Akkosuo, kumpare kohteen itäosassa. S. Kuva  
17.
- 40 Kohde 3, Akkosuo, miilukuoppa. SW. Kuva 18.
- 41 Ristijärven Rautakorpi, kumpare, jossa kuonaa ja pala-  
nutta kiveä. N. Kuva 48.
- 42 Ristijärven Rautakorpi, läntinen miilukuoppa. S. Kuva  
49.
- 43 Ristijärven Rautakorpi, itäinen miilukuoppa. E. Kuva  
50.
- 44 Kohde 15, Komulan hytin paikka. NE. Kuva 42.
- 45 Kohde 14, Hyttisuo, osaksi tuhottu miilukuoppa. NE.  
Kuva 40.
- 46 Kohde 14, Hyttisuo, oletettu hytin paikka. NW. Kuva 41.
- 47 Kohde 11, Virran tilan rakennuksia. W.
- 48 Kohde 11, Virran hytin oletettu paikka kuvassa etualalla  
olevassa pellossa, taustalla Päivärannan talo. SW.  
Kuva 35.
- 49 Kohde 11, Virran hytin oletettu paikka metsän reunassa.  
NE. Kuva 34.
- 50, 51 Kohde 16, Nahkasuo, mahdollinen miilukuoppa. NW.  
Kuva 46.



- 2393:52 Kohde 13, Likosuo, kumpare, jossa palanutta kiveä. NW.  
Kuva 36.
- 53 Kohde 13, Likosuo, kumpare, jossa palanutta kiveä ja  
kuonaa. NE. Kuva 37.
- 54 Kohde 13, Likosuo, pohjoinen miilukuoppa. NE. Kuva 38.
- 55 Kohde 13, Likosuo, eteläinen miilukuoppa. W. Kuva 39.
- 56 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, yleiskuva. NE. Kuva 55.
- 57 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, kumpare, jossa palanutta  
kiveä ja kuonaa. SW. Kuva 56.
- 58 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, yleiskuva. SW. Kuva 54.
- 59 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, koillinen miilukuoppa,  
jota on kaiveltu. N. Kuva 57.
- 60 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, kaakkoinen miilukuoppa.  
NW. Kuva 58.
- 61 Kohde Suomussalmi 1, Rautaruukinaho, yleiskuva. SW. Kuva  
51.
- 62 Suomussalmi, Rautaruukinaho, palanutta kiveä ja kuonaa  
maassa. E. Kuva 52.
- 63 Kohde Suomussalmi 1, Rautaruukinaho, tervahaudanpohja.  
NE. Kuva 53.
- 64 Kohde 1, Mikitänpää, ilmeinen peitetty miilukuoppa. SE.  
Kuva 2.
- 65 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen miilukuoppa, jonka  
vierestä on purettu sauna. W. Kuva 4
- 66 Kuten 65. SW. Kuva 3.
- 67 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen hytinpaikka kuvan  
keskellä puiden luona. SW. Kuva 1.
- 68, 69 Kohde 18, Kaiskojärven Hyttiniemi, Maisemakuva. SE.  
Kuva 47.
- 70 Kohde 10, Tapiola, tuhottu hytinpaikka vasemmalla olevan  
ulkorakennuksen alla. NE. Kuva 33.

Väridiat:

- 71 Kohde 7, Karjala, palanutta kiveä ja kuonaa. W.
- 72 Kohde 7, Karjala, pensaikka, jossa hytti sijaitsee. SW.
- 73 Kohde 6, Pilkkalehto. NW.
- 74 Kohde 6, Pilkkalehto. SSE.
- 75 Kohde 6, Pilkkalehto. E.

- 2393:76 Kohde 5, Rempsunsuo, kuonakasa. SW.  
77 Kohde 5, Rempsunsuo, palanutta kiveä, taustalla kuonakasa. NNE.  
78 Kohde 9, Oinasaho, ristikkäisiä rankoja avatussa miilunpohjassa. W.  
79 Kohde 9, Oinasaho, palanutta kiveä ja puoliksi avattu hiilikasa kaivetun alueen itäreunassa. W.  
80 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, miilukuoppa. S.  
81 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset. SW.  
82 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset, huomaa rautaputki. S.  
83 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, yleiskuva. S  
84 Kohde 8, Matalalampi, kuonakasa. SSE.  
85 Kohde 8, Matalalampi, kumpare, jossa palanutta kiveä. N.  
86 Kohde 8, Matalalampi, miilukuoppa. NW.  
87 Kohde 3, Akkosuo, yleiskuva. NE.  
88 Kohde 3, Akkosuo, kumpare kohteen itäosassa. S.  
89 Kohde 3, Akkosuo, miilukuoppa. SW.  
90 Ristijärven Rautakorpi, kumpare, jossa kuonaa ja palanutta kiveä. N.  
91 Ristijärven Rautakorpi, läntinen miilukuoppa. S.  
92 Ristijärven Rautakorpi, itäinen miilukuoppa. E.  
93 Kohde 15, Komulan hytin paikka. NE.  
94 Kohde 14, Hyttisuo, osaksi tuhottu miilukuoppa. NE.  
95 Kohde 14, Hyttisuo, oletettu hytin paikka. NW.  
96 Kohde 11, Virran hytin oletettu paikka metsän reunassa. NE.  
97, 98 Kohde 16, Nahkasuo, mahdollinen miilunkuoppa. NW.  
99 Kohde 13, Likosuo, kumpare, jossa palanutta kiveä. NW.  
100 Kohde 13, Likosuo, kumpare, jossa palanutta kiveä ja kuonaa. NE.  
101 Kohde 13, Likosuo, pohjoinen miilukuoppa. NE.  
102 Kohde 13, Likosuo, eteläinen miilukuoppa. W.  
103 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, yleiskuva. NE.  
104 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, kumpare, jossa palanutta kiveä ja kuonaa. SW.  
105 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, kaakkoinen miilukuoppa. NW.  
106 Kohde Suomussalmi 1, Rautaruukinaho, yleiskuva. SW.

- 107 Suomussalmi 1, Rautaruukinaho, palanutta kiveä ja kuonaa maassa. E.
- 108 Kohde Suomussalmi 1, Rautaruukinaho, tervahaudanpohja. NE.
- 109 Kohde 1, Mikitänpää, ilmeinen peitetty miilukuoppa. SE.
- 110 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen miilukuoppa, jonka vierestä on purettu sauna. W.
- 111 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen hytinpaikka kuvan keskellä puiden luona. SW.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393: 67

1 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen hytinpaikka kuvan keskellä puisten luona. SW.



2393: 64

2 Kohde 1, Mikitänpää, ilmeinen peitetty miilokuoppa. SE.



2393: 66

3 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen miilokuoppa, jonka vierestä on purettu sauna. SW.



2393: 65

4 Kohde 1, Mikitänpää, mahdollinen miilokuoppa, jonka vierestä on purettu sauna. W.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:34

5 Kohde 2, Kokkojärven, Hyttiniemi, yleiskuva. S.



2393:31

6 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset. SW.



2393:29

7 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset. N.



2393:33

8 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi, hytin jäännökset, huomaa rautaputki. S.



# RAUTAHYTTI INVENTOINTI



2393:32

9 Kohde 2, Kokkojärven Hytti-  
niemi, kuonakasa. SW.



2393:30

10 Kohde 2, Kokkojärven Hyttiniemi,  
miilukuoppa



2393:35

11 Kohde 8, Matalalampi, Kuona-  
kasa. SSE.



2393:36

12 Kohde 8, Matalalampi,  
kumpare, jossa palanutta  
kiveä. N.

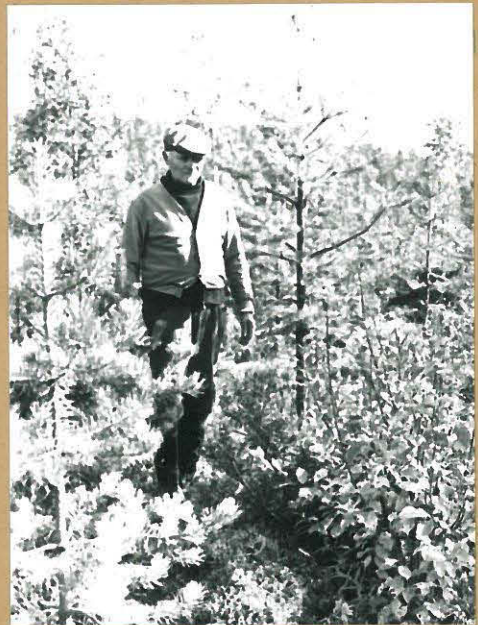


# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



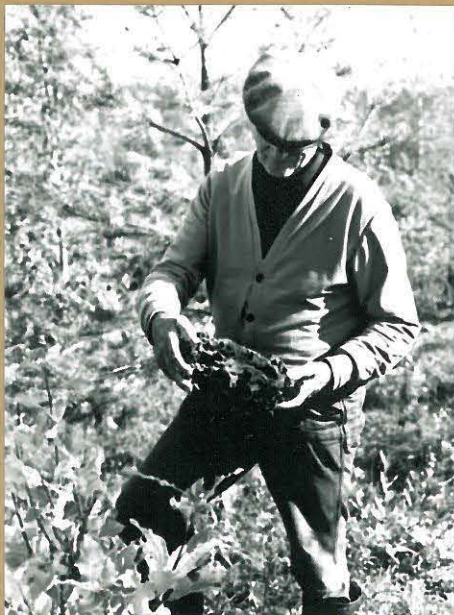
2393: 37

13 Kohde 8, Matalalampi, miilokuop-  
pa. NW.



2393:12

14 Kalle Kemppainen oppaana  
Matalalammen hytillä. (Koh-  
de 8)



2393: 14

15 Kalle Kemppainen oppaana  
Matalalammen hytillä (kohde  
8)



2393: 38

16 Kohde 3, Akkosuo, yleiskuva. NE.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:39

17 Kohde 3, Akkosuo, kumpare kohteen itäosassa. S.



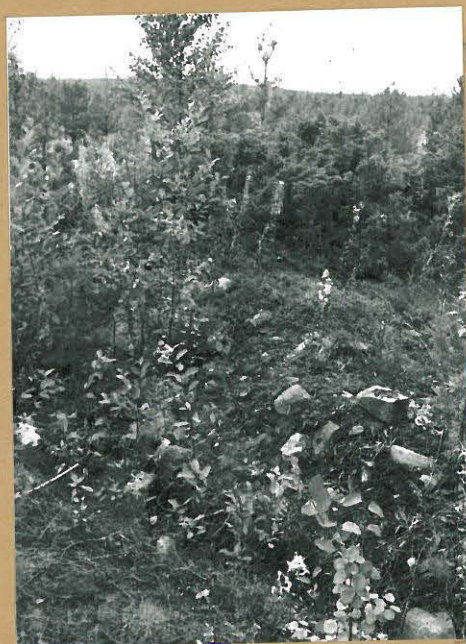
2393:40

18 Kohde 3, Akkosuo, millokuoppa. SW.



2393:25

19 Kohde 5, Remsunsuo, yleiskova alueesta. N.



2393:23

20 Kohde 5, Remsunsuo, palanotta kiveä, taustalla kuonakasa. NNE.



# RAUTAHYTTI- INVENTOINTI



2393:22

21 Kohde 5, Remonsuo, Kuonakasa. SW.



2393:24

22 Kohde 5, Remonsuo, Miilokuoppa, jonka reunaan aura tuhonnut. WSW.



2393:21

23 Kohde 6, Piikkalehto. E.



2393:19

24 Kohde 6, Piikkalehto, NW.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:20

25 Kohde 6, Pikkalehto. E.



2393:18

26 Kohde 7, Karjala, yleiskuva-alueesta, hytti tien vasemmalla puolella. NW.



2393:16

27 Kohde 7, Karjala, pensaikkoa, jossa hytti siitsee. SW.



2393:17

28 Kohde 7, Karjala, hytin muodostama kumpu. E.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393 : 15

29 Kohde 7, Karjala, palanutta kiveä ja kuonaa. W.



2398 : 28

30 Kohde 9, Oinasaho, yleiskuva alueesta kuonakasan päältä. SW.



2393 : 27

31 Kohde 9, Oinasaho, palanutta kiveä ja puoliksi avattu hiilikasa kaivetun alueen itäreunassa. W.



2393 : 26

32 Kohde 9, Oinasaho, ristikkaisiä rankoja avatussa miilun pohjassa. W.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:70

33 Kohde 10, Tapiola, tohottu hytinpaiikka vasemmalla olevan ulkorakennuksen alla. NE.



2393:49

34 Kohde 11, Viirran hytin oletettu paikka metsän reunassa. NE.



2393:48

35 Kohde 11, Viirran hytin oletettu paikka. kuvassa etualalla olevassa pellossa, taustalla Päivärannan talo. SW.



2393:52

36 Kohde 13, Likosuo, kumpare jossa palanutta kiveä. NW.

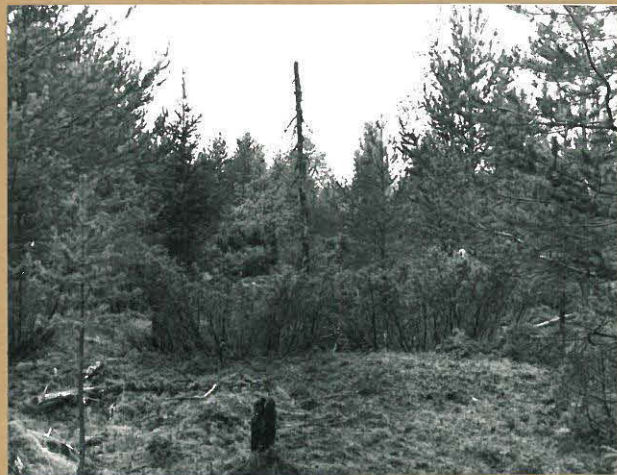


# RAUTAHYTTI INVENTOINTI



2393:53

37 Kohde 13, Likosuo, kom-  
pore, jossa palanutta kiveä  
ja kuonaa. NE.



2393:54

38 Kohde 13, Likosuo, pohjoi-  
nen miilukuoppa. NE.



2393:55

39 Kohde 13, Likosuo, eteläinen  
miilukuoppa. W.



2393:45

40 Kohde 14, Hyttisuo, osaksi  
tuhottu miilukuoppa. NE.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:46

41 Kohde 14, Hyttisuo, oletettu  
hytin paikka .NW.



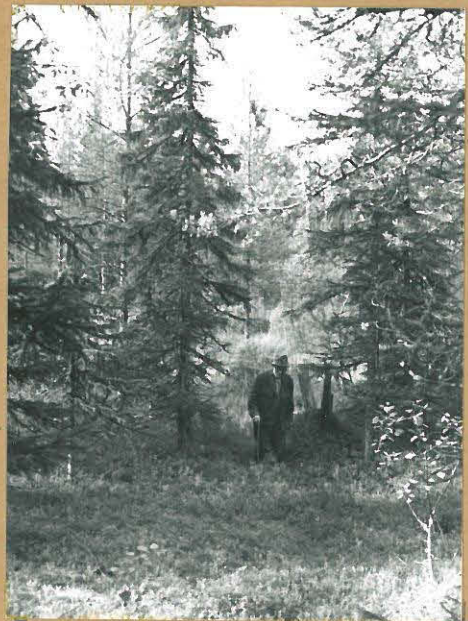
2393:44

42 Kohde 15, Komolan hytin  
paikka .NE.



2393:4

43



2393:6

44

Seltti Keränen opastaa inventoijia Hyrynsalmen Nahkasuon  
mahdolliselle hytinpaikalle. (Kohde 16)



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393 : 7

45 Kohde 16, Setti keränen opas-  
taa inventoijia Hyrynsalmen  
Nahkasuon mahdolliselle hyt-  
tipaikalle.



2393 : 51

46 Kohde 16, Nahkasuo, mah-  
dollinen miilukuoppa. NW



2393 : 69

47 Kohde 18, Kaiskojärven Hyt-  
tiniemi, maisemakuva. SE.



2393 : 41

48 Ristijärven Rautatorpi, kum-  
pare, jossa kuonaa ja pala-  
nutta kiveä. N.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:42

49 Ristijärven Rautakorpi, läntinen  
miilokuoppa. S.



2393 43

50 Ristijärven Rautakorpi, itäinen  
miilokuoppa. E.



2393:61

51 Kohde Suomussalmi 1, Rautaruukinaho, yleiskuva. SW



2393:62

52 Suomussalmi, Rautaruukinaho, palanutta  
kiveä ja kuonaamaassa.  
E.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



2393:63

53 Kohde Suomussalmi 1, Rautaruokinaho, tervahaudanpohja. NE.



2393:58

54 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, yleiskuva. SW.



2393:56

55 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, yleiskuva. NE.



2393:57

56 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, kumpare, jossa palanutta kiveä ja kuonaa. SW.



# RAUTAHYTTI - INVENTOINTI



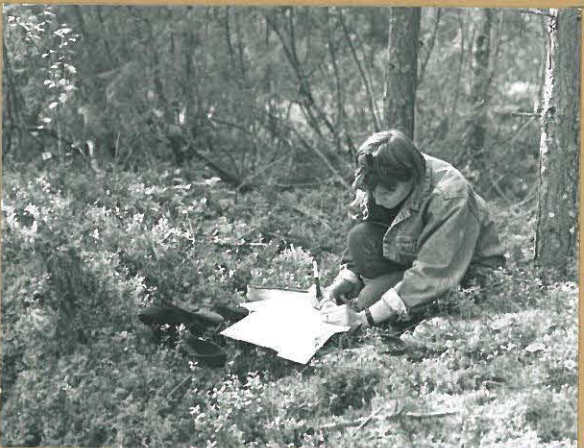
2393:59

57 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, koillinen miilukuoppa, jota kaiveltu. N.



2393:60

58 Kohde Suomussalmi 2, Hytinaho, kaakkoinen miilukuoppa. NW.



2393:2

59 Päivi Tervonen Ristijärven Rautakorven hytillä.



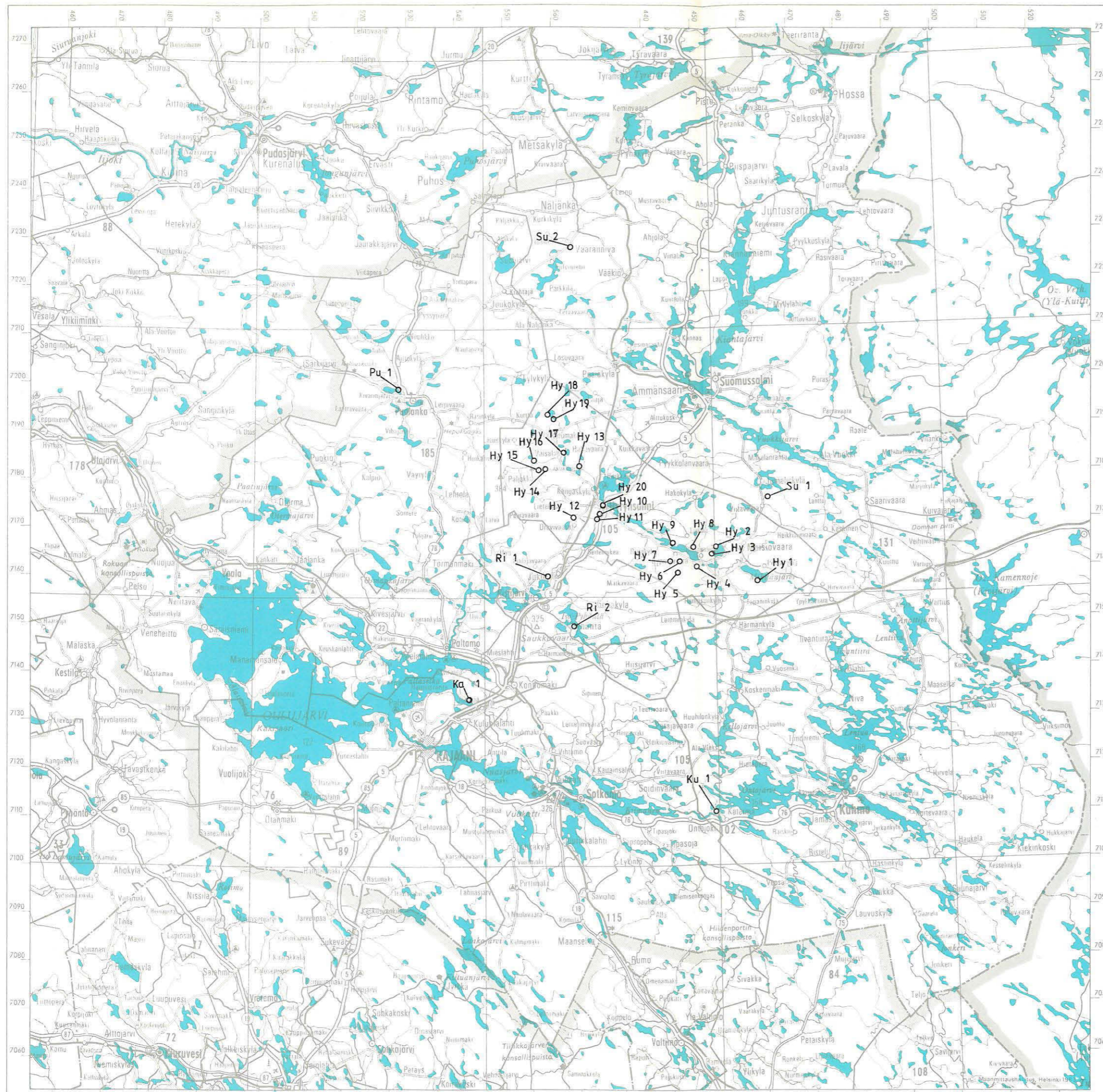
# HYRYNSALMI, ORAVIVAARA, VIIDANSUO



2381:1

1 *Miilokuoppia ja rautahytin pohja*









Tarkastusselostus

Inv. nro: -

Liitteet: peruskarttaote, muita karttoja: peruskarttakopio  
valok. neg: KaiM 2370 diat: -

Tarkastuksen aihe: Kainuun Museoon tuodut rautakuonanpalat

Ympäristö ( rakennukset, tiet, vesistöt, hiekkakuopat ym.; karttaluonnos, mikäli muutoksia peruskartasta): Jormuanlahden pohjukan pohjoisranta. Rannassa on kesämökki, jota ei ole merkitty peruskarttaan.

Kohteen kuvaus (maaston laatu: pelto, metsä, ranta tms.; Muoto: Mäki, rinne, tms. Maaperä: Kasvillisuus. Huomiot kohteesta. Aikaisemmin tutkittu osa. Koekuopat jne. Muutokset aikaisemmasta. Nykyinen kunto.): Nurminiemen itätyvässä on Tapio Karjalaisen kesämökki. Mökin rajasta 50 m itään, pohjoisesta tulevan ojan suun länsipuolella, kartassa Saunakaarteeksi merkityssä paikassa on vesijättömaalla jonkin verran rautakuonaa. Ranta on hyvin matala ja savinen. Kohdalla, josta rautakuonaa löytyi, oli myös hieman kiviä. Kuona oli noin 10 m päässä rantatörmästä, välissä oli heinikkoa. Rantatörmä oli korkea, ehkö noin 1 - 1,5 m. Rantatörmä kasvoi tiheästi pajua, leppää, katajaa sekä koi-vua ja kuusta, aluskasvillisuutena oli puolukanvarpuja. Rantatörmästä oli hyvin vaikea tehdä havaintoja. Koska kuona löytyi 10 m päässä rantatörmästä, on säännöstely saattanut syödä mahdollisen raudansulatuspaikan.

Alueen laajuuden arviointiperuste: -

Luokitusehdotus perusteluineen: II - III, paikka lienee säännöstelyn tuhoama.

Ehdotus suoja-alueeksi perusteluineen: -

Havaintomahdollisuudet: Vesijätöllä hyvät, vesi oli alhaalla, rantatörmällä taas kasvillisuuden vuoksi erittäin huonot.

Opas: -

Rauhoitustoimenpiteet maastossa (yhteys maanomistajaan, kiireelliset ilmoitukset jne): -

Tarpeelliset jatkotoimenpiteet: -



Lähilöytöjä: -

Perimätieto (kertoja, ikä): -

Huomautuksia: -

Selostus jätetty

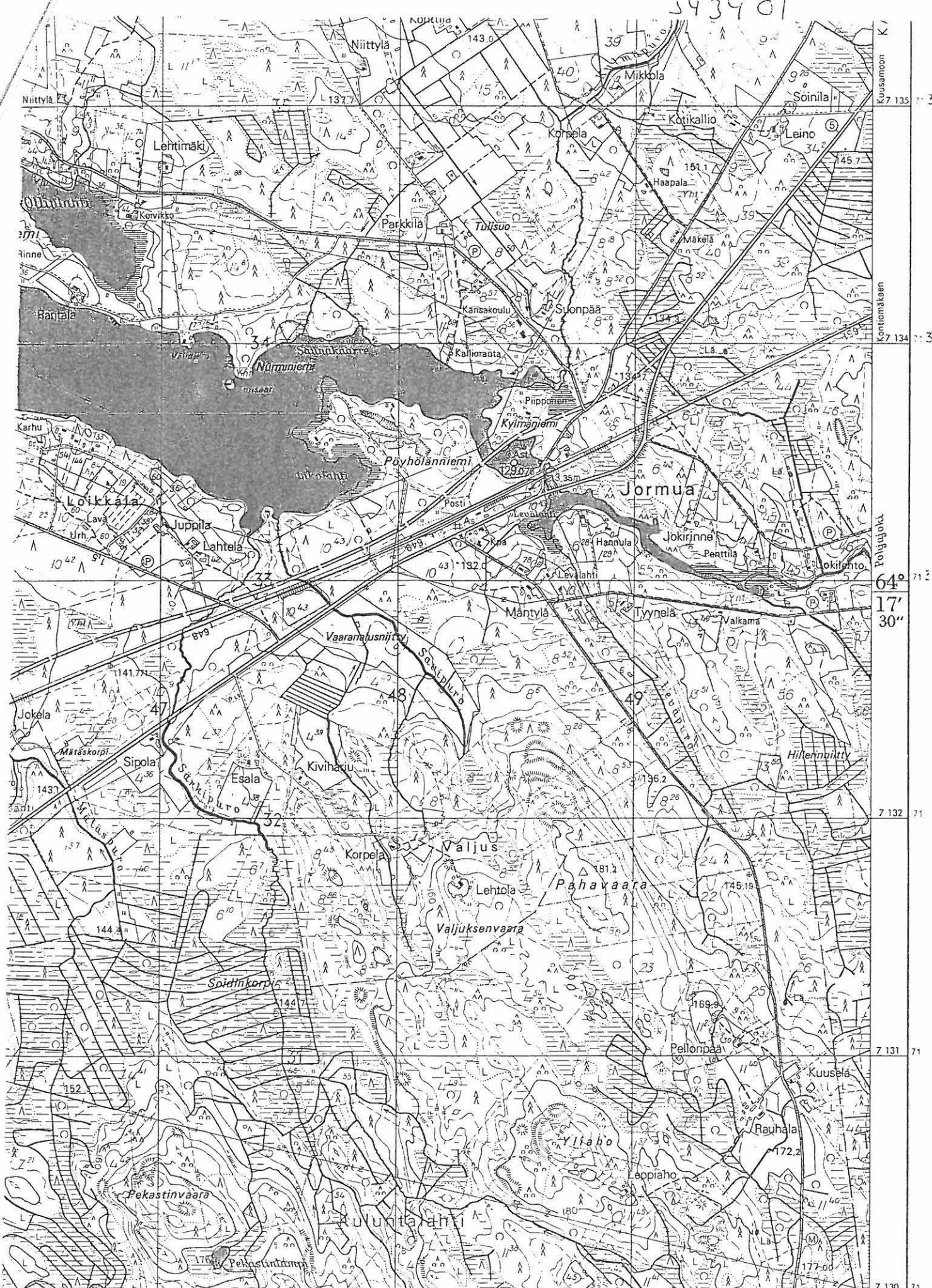
Kajaanissa

28.11.1988

  
Esa Suominen

Lisäyksiä:

343401



Kuusamoon K1  
 27 135 7 3  
 Kontemäkeen  
 27 134 7 3  
 Polvijoki  
 64° 17' 30"  
 7 132 71  
 7 131 71  
 7 130 71

o Surrinlampi 547 28° 00' -08" 00' 549 Anttilaan 550  
 Nak = -15°





Tarkastusselostus

Inv. nro:

Liitteet: peruskarttaote, muita karttoja: Peruskarttakopio  
valok. neg: KaiM 2400:1, 2 diat: 2400:3, 4

Tarkastuksen aihe: Annikki Heikkisen ilmoitus rautakuonasta

Ympäristö ( rakennukset, tiet, vesistöt, hiekkakuopat ym.; karttaluonos, mikäli muutoksia peruskartasta): Kivarinjärven pohjoisranta.

Kohteen kuvaus (maaston laatu: pelto, metsä, ranta tms.; Muoto: Mäki, rinne, tms. Maaperä: Kasvillisuus. Huomiot kohteesta. Aikaisemmin tutkittu osa. Koekuopat jne. Muutokset aikaisemmasta. Nykyinen kunto.): Aholan talo on kesänviettokäytössä, pellot ovat viljelemättä. Talon ja järven välissä on melko voimakkaasti viettävässä rinteessä kasvimaata. Siitä löytyy noin 5 - 10 m alalta kuonaa ja mustaa multaa. Mitään merkkejä hytistä, esimerkiksi selvästi palaneita kiviä ei näkynyt, ei myöskään miilupohjia.

Alueen laajuuden arviointiperuste: -

Luokitusehdotus perusteluineen: III, mahdollinen hytti lienee tuhoutunut peltotoissa.

Ehdotus suoja-alueeksi perusteluineen: -

Havaintomahdollisuudet: Kasvimaan kohdalla hyvät.

Opas: Annikki Heikkinen, Pöllänkuja 5, 89200 Puolanka, puh 987-51436.

Rauhoitustoimenpiteet maastossa (yhteys maanomistajaan, kiireelliset ilmoitukset jne): -

Tarpeelliset jatkotoimenpiteet: -

Lähilöytöjä: -

Perimätieto (kertoja, ikä): -

Huomautuksia: -

Selostus jätetty

Kajaanissa

29.11.1988

Esa Suominen

Lisäyksiä:







Tarkastusselostus

Inv. nro:

Liitteet: peruskarttaote, muita karttoja: Peruskarttakopio  
valok. neg: KaiM 2396 diat: -

Tarkastuksen aihe: Martti Auvisen museoon toimittamat kuonanpalat.

Ympäristö ( rakennukset, tiet, vesistöt, hiekkakuopat ym.; karttaluonnos, mikäli muutoksia peruskartasta): Iso-Pyhäntäjärven länsirannalla, Ansokankaan koillisnurkassa. Paikalle on rakennettu kesämökki sekä mökkitie, jotka eivät näy peruskartassa.

Kohteen kuvaus (maaston laatu: pelto, metsä, ranta tms.; Muoto: Mäki, rinne, tms. Maaperä: Kasvillisuus. Huomiot kohteesta. Aikaisemmin tutkittu osa. Koekuopat jne. Muutokset aikaisemmasta. Nykyinen kunto.): Paikalla on itään pistävä niemi, jonka hiekkarannat säännöstely on syönyt noin metrin korkuiseksi jyrkäksi törmäksi. Rannat ovat suureksi osaksi pelkkää hiekkaa, niemen kärjen tienoilla on rantavedessä myös pikkukiviä. Niemessä on vanha sorakuoppa. Niemen etelätyvässä on matala hiekkaranta ja mökki on rakennettu tähän kohtaan. Paikka kasvaa havumetsää, osaksi maaperä rannan lähellä on hieman soistunutta. Kuonanpalat ovat löytyneet kymmenisen vuotta sitten ja tarkka löytöpaikka ei enää ollut muistissa. En havainnut paikalla mitään raudansulatukseen viittaavaa, sen sijaan mökin vaiheilla oli hiekassa pari iskokselta vaikuttavaa kvartssia.



Alueen laajuuden arviointiperuste: -

Luokitusehdotus perusteluineen: (II/)III, paikalla saattaa olla kivi-  
kautinen asuinpaikka.

Ehdotus suoja-alueeksi perusteluineen: -

Havaintomahdollisuudet: Kohtuulliset, vesi oli varsin korkealla.

Opas: -

Rauhoitustoimenpiteet maastossa (yhteys maanomistajaan, kiireelliset  
ilmoitukset jne): -

Tarpeelliset jatkotoimenpiteet: -

Lähilöytöjä: -

Perimätieto (kertoja, ikä): -

Huomautuksia: -

Selostus jätetty

Kajaanissa

25.11.1988

Esa Suominen

Lisäyksiä:

